

**T.C.
ARTVİN ÇORUH ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
ORMAN MÜHENDİSLİĞİ ANABİLİM DALI**

**KAÇKAR DAĞLARI MİLLİ PARKI KAYNAK DEĞERLERİ VE
ZİYARETÇİ PROFİLİNİN BELİRLENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Enis GENÇ

**Danışman
Doç. Dr. Sevim İNANÇ ÖZKAN**

Artvin-2025

TEZ BEYANNAMESİ

Artvin oruh Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsüne Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Kaçkar Dağları Milli Parkının Kaynak Değerleri ve Ziyaretçi Profilinin Belirlenmesi” başlıklı bu çalışmayı baştan sona kadar danışmanım Doç. Dr. Sevim İNANÇ ÖZKAN’ın sorumluluğunda tamamladığımı, başka kaynaklardan aldığım bilgileri metinde ve kaynakçada eksiksiz olarak gösterdiğimi, çalışma süresince bilimsel araştırma ve etik kurallara uygun olarak davrandığımı taahhüt ederim. Aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ederim.

Lisansüstü Eğitim-ğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

- ☐ Tezimin tamamı her yerden erişime aılabilir.
- ☐ Tezimin sadece Artvin oruh niversitesi yerleşkelerinden erişime aılabilir.
- ☐ Tezimin 3 ay süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu srenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin tamamı her yerden erişime aılabilir.

../02/2025

Enis GENÇ

**T.C.
ARTVİN ÇORUH ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
ORMAN MÜHENDİSLİĞİ ANABİLİM DALI**

**KAÇKAR DAĞLARI MİLLİ PARKI KAYNAK DEĞERLERİ
VE
ZİYARETÇİ PROFİLİNİN BELİRLENMESİ**

Enis GENÇ

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 16/01/2025

Tezin Sözlü Savunma Tarihi : 05/02/2025

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Sevim İNANÇ ÖZKAN

Jüri Üyesi : Prof. Dr. Osman Devrim ELVAN

Jüri Üyesi : Dr. Öğr. Üyesi İnci Zeynep YILMAZ

ONAY:

Bu Yüksek Lisans Tezi, Artvin Çoruh Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yönetim Kurulunca belirlenen yukarıdaki jüri üyeleri tarafından 05/02/2025 tarihinde uygun görülmüş ve Enstitü Yönetim Kurulu'nun .../.../.... tarih vesayılı kararıyla kabul edilmiştir.

.../.../.....

Prof. Dr. Mustafa Çağatay KORKMAZ

Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

“Kaçkar Dağları Milli Parkı Kaynak Değerleri ve Ziyaretçi Profilinin Belirlenmesi” adlı bu çalışma, Artvin Çoruh Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Orman Mühendisliği Anabilim Dalında Yüksek Lisans tezi olarak hazırlanmıştır.

Yüksek lisans çalışmamda manevi desteklerini esirgemeyen annem, babam ve ablama teşekkür ederim.

Tez konusundaki bu araştırma için beni yönlendiren, karşılaştığım zorlukları bilgi ve tecrübesi ile aşmamda yardımcı olan değerli Danışmam Hocam Sayın Doç. Dr. Sevim İNANÇ ÖZKAN’a teşekkürlerimi sunarım. Anket çalışmasında yardımlarını esirgemeyen Kaçkar Dağları Milli Parkı personellerine, her türlü fikir alışverişinde bulunulan ve yardımcı olmaktan asla çekinmeyen Kaçkar Dağları Milli Parkı yöre halkına ve esnafına teşekkürü bir borç bilirim.

Araştırmanın bilimsel ve teknik açıdan insanlığa faydalı olmasını dilerim.

Enis GENÇ

Artvin - 2025

İÇİNDEKİLER

TEZ BEYANNAMESİ.....	III
JÜRİ KABUL TUTANAĞI.....	IV
ÖNSÖZ.....	V
İÇİNDEKİLER	VI
ÖZET.....	IX
SUMMARY	X
TABLolar DİZİNİ	XI
ŞEKİLLER DİZİNİ	XII
KISALTMALAR DİZİNİ	XIV
1. GİRİŞ	1
1.1 Genel Bilgiler	1
1.2 Doğa Koruma ve Tarihsel Gelişimi	2
1.2.1 Dünyadaki Doğa Koruma Sistemleri	4
1.2.2 Türkiye’deki Doğa Koruma Sistemleri	6
1.2.3 Türkiye’deki Milli Parklar	7
1.2.4 Türkiye’deki Tabiat Parkları	9
1.2.5 Türkiye’deki Tabiat Anıtları	16
1.2.6 Türkiye’deki Tabiatı Koruma Alanları	19
1.2.7 Türkiye’deki Sulak Alanlar	20
1.2.8 Türkiye’deki Yaban Hayatı Geliştirme Sahaları	26
2. MATERYAL VE YÖNTEM.....	29
2.1 Materyal	29
2.1.1 Araştırma Alanının Genel Özellikleri	29
2.1.1.1 Coğrafi Konum	29
2.1.1.2 Ulaşım.....	30
2.1.1.3 İklimsel Özellikler.....	30
2.1.1.4 Tarihsel Gelişim	31
2.1.2 Rizede’ki Korunan Alanlar	33
2.1.2.1 Milli Parklar	34
2.1.2.2 Tabiat Parkları	34
2.1.2.2.1 Handüzü Tabiat Parkı.....	34

2.1.2.2.2 Hemşin Şelaleleri Tabiat Parkı.....	38
2.1.2.2.3 Isırlık Tabiat Parkı.....	41
2.1.2.2.4 Gençlik Tabiat Parkı	43
2.1.2.2.5 Tunca Vadisi Tabiat Parkı.....	44
2.1.2.3 Tabiat Anıtları	46
2.1.2.3.1 Manle Şelalesi Tabiat Anıtı.....	46
2.1.2.3.2 Tar Deresi Bulut Şelalesi Tabiat Anıtı	46
2.1.2.3.3 Gindeş Şelalesi Tabiat Anıtı.....	47
2.1.2.4 Yaban Hayatı Geliştirme Sahaları.....	48
2.1.2.4.1 Çamlıhemşin Kaçkar Yaban Hayatı Geliştirme Sahası	48
2.1.2.5 Sulak Alanlar.....	49
2.2 Yöntem.....	49
3. BULGULAR.....	52
3.1 Kaçkar Dağları Milli Parkı.....	52
3.1.1 Kaçkar Dağları Milli Parkı Kaynak Değerleri	54
3.1.1.1 Kaçkar Dağları Milli Parkı Bitki ve Orman Toplulukları.....	55
3.1.1.1.1 Arazi Kullanım Durumu ve Mülkiyet	57
3.1.1.1.2 Kaçkar Dağları Milli Parkı İçerisindeki Yerleşim Yerleri.....	58
3.1.1.2.1 Milli Park İçerisindeki Köyler	58
3.1.1.2.2 Milli Park İçerisindeki Yaylalar.....	60
3.1.1.3 Kaçkar Dağları Milli Parkı Turizm Alanları.....	68
3.1.1.3.1 Ayder Turizm Merkezi.....	68
3.1.1.3.2 Zilkale	70
3.1.1.3.3 Palovit Şelalesi.....	71
3.1.1.3.4 Kale-i Bala	72
3.1.1.3.5 Gelintülü Şelalesi	72
3.1.1.4 Kültürel Faaliyetler	73
3.1.1.4.1 Söylenceler ve Batıl İnançlar	73
3.1.1.4.2 Halk Oyunları.....	74
3.1.1.4.3 Yaylacılık Faaliyetleri.....	75
3.1.1.4.4 Yayla Şenlikleri.....	76
3.1.1.4.5 Festivaller.....	77

3.1.1.4.6 Yöresel Yemek Kültürü	79
3.2 Anketlerin Değerlendirilmesi	80
3.2.1 Ziyaretçi Profilinin Belirlenmesi.....	80
3.2.2 Ziyaretçi Memnuniyetinin Değerlendirilmesi.....	82
4. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	98
KAYNAKLAR	103

ÖZET

KAÇKAR DAĞLARI MİLLİ PARKI KAYNAK DEĞERLERİ VE ZİYARETÇİ PROFİLİNİN BELİRLENMESİ

Kaçkar Dağları, Türkiye'nin kuzeydoğusunda ve Doğu Karadeniz Bölgesinde, Rize ili Çamlıhemşin ilçesinde yer almaktadır. Kaçkar Dağları ve çevresinde farklı ekosistemler barındırmakta olup biyolojik çeşitlilik açısından oldukça zengindir. Kaçkar Dağları; doğal, kültürel görsel ve olağanüstü kaynak değerlerinin yanı sıra fazlaca zengin birçok fauna ve flora ev sahipliği yapmaktadır. Bu çevrede ayrıca korunması gereken ve yok olmaya yüz tutmuş türler de bulunmaktadır. Kaçkar Dağları zirvelerinde ve eteklerinde jeomorfolojik olaylar sonucu oluşmuş birçok irili ufaklı krater göller bulunmaktadır. Hem yaban hayatı açısından hem de bitki çeşitliliği açısından oldukça zengin olan Kaçkar Dağları korunmaya muhtaç hassas bölgelerden bir tanesidir.

Bu sebeptendir ki, 31.08.1994 tarihinde Kaçkar Dağları Milli Park olarak ilan edilmiştir. Milli Park ilanından sonra özel kanunlarla korunmaya başlayan bölgede bulunan kaynak değerlerdeki korumacı politika neticesinde elde edilen değişim ve gelişimin aksine turizm açısından ülkemizde oluşan yüksek talep sebebiyle karşılaşılan sıkıntılar, bu bölgedeki korumacı yaklaşım ile turizm geliri arasında sıkışıp kalmıştır.

Doğal kaynakların mevcudiyeti ve korunmaya ihtiyacı aşırı misafir baskısı sebebiyle tehlikeye girmiş ve doğal kaynaklarımızın bir kısmı daha şimdiden yok olmaya başlamıştır. Tam da bu noktada Kaçkar Dağları Milli Parkı içerisinde oluşan aşırı ziyaretçi baskısı neticesinde alana gelen ziyaretçilerle yüz yüze yapılan anketler neticesinde mevcut durumun gözlemlenmesi ve değerlendirmesi yapılarak sonuca dair çözüm önerileri geliştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kaçkar Dağları, Milli Park, Doğu Karadeniz, Çamlıhemşin, Rize

SUMMARY

KACKAR MOUNTAINS NATIONAL PARK RESOURCE VALUES AND DETERMINING THE VISITOR PROFILE

The Kaçkar Mountains are located in the northeast of Türkiye, in the Çamlıhemşin district of the Rize province, within the Eastern Black Sea Region. Hosting diverse ecosystems, the Kaçkar Mountains are rich in biological diversity. In addition to their natural, cultural, visual, and extraordinary resource values, they are home to a wide variety of fauna and flora. Within this environment, there are also species that are endangered and at risk of extinction. Numerous small and large crater lakes, formed as a result of geomorphological events, are found on the peaks and slopes of the Kaçkar Mountains. Both in terms of wildlife and plant diversity, the Kaçkar Mountains are one of the sensitive areas in need of protection.

For this reason, on 31.08.1994, the Kaçkar Mountains were declared a National Park. Despite the protective policies for the valuable resources in the region, which began with the declaration of the National Park, the difficulties encountered due to the high demand for tourism in our country stand in contrast to the changes and developments achieved. The conservationist approach in this region has become stuck between the conservation of resources and tourism revenue.

The presence of natural resources and the need for conservation have been endangered due to excessive visitor pressure, and some of our natural resources have already begun to disappear. It is at this point that observations and evaluations of the current situation have been made based on surveys conducted with visitors to the Kaçkar Mountains National Park, and solution proposals have been developed accordingly.

Keywords: Source Value, Flora, East Blacksea, Çamlıhemşin, Rize

TABLÖLAR DİZİNİ

	<u>Sayfa No</u>
Tablo 1. Türkiye'nin Milli Parkları.....	7
Tablo 2. Türkiye'nin Tabiat Parkları	9
Tablo 3. Türkiye'nin Tabiat Anıtları.....	16
Tablo 4. Türkiye'nin Tabiatı Koruma Alanları.....	19
Tablo 5. Türkiye'nin Sulak Alanları	21
Tablo 6. Türkiye'nin Yaban Hayatı Geliştirme Sahaları	26
Tablo 7.Bitki Örtüsü Elemanları Tablosu	55
Tablo 8. Ziyaretçilere Ait Sosyo Demografik Özellikler.....	80
Tablo 9. Ziyaretçilerin Milli Park Bilgileri	81
Tablo 10. Ziyaretçi Memnuniyetinin Değerlendirilmesi	82
Tablo 11. Ziyaretçi Memnuniyetinin Değerlendirilmesi	89

ŞEKİLLER DİZİNİ

	<u>Sayfa No</u>
Şekil 1. Rize ili Türkiye’deki konumu	29
Şekil 2. Çamlıhemşin ilçesi Rize’deki konumu	30
Şekil 3. Çamlıhemşin ilçesi iklim grafiği.....	31
Şekil 4. Handüzü Tabiat Parkı Sınırlarını Gösterir Uydu Haritası.....	35
Şekil 5. Handüzü Tabiat Parkı Tabiat Turizm Faaliyet Haritası.....	36
Şekil 6. Handüzü Tabiat Parkı	37
Şekil 7. Handüzü Tabiat Parkı – Arapdüzü Güneşlik Kullanım Alanı	37
Şekil 8.Hemşin Şelaleleri Tabiat Parkı Sınırlarını Gösterir Harita	38
Şekil 9.Hemşin Şelaleleri Tabiat Parkı Yürüyüş Yolu.....	39
Şekil 10.Hemşin Şelaleleri Tabiat Parkı	39
Şekil 11.Hemşin Şelaleleri Tabiat Parkı Tabiat Turizm Faaliyetler Haritası.....	40
Şekil 12.İsırlık Tabiat Parkı Sınırlarını Gösterir Uydu Haritası	41
Şekil 13.İsırlık Tabiat Parkı	42
Şekil 14.İsırlık Tabiat Parkı Tabiat Turizm Faaliyet Haritası.....	42
Şekil 15.Gençlik Tabiat Parkı Sınırlarını Gösterir Uydu Haritası	43
Şekil 16.Tunca Vadisi Tabiat Parkı Sınırlarını Gösterir Uydu Haritası.....	44
Şekil 17.Tunca Vadisi Tabiat Parkı	45
Şekil 18.Tunca Vadisi Tabiat Parkı Turizm Faaliyetler Haritası	45
Şekil 19.Manle Şelalesi Tabiat Anıtı	46
Şekil 20.Tar Deresi Bulut Şelalesi Tabiat Anıtı.....	47
Şekil 21.Gindeş Şelalesi Tabiat Anıtı	48
Şekil 22.Çamlıhemşin Kaçkar Yaban Hayatı Geliştirme Sahası	49
Şekil 23.Kaçkar Dağları Milli Parkı.....	52
Şekil 24.Kaçkar Dağları Milli Parkı sınırlarını gösterir uydu görüntüsü.....	53
Şekil 25.Kaçkar Dağları Milli Parkı Çermiş Gölü	54
Şekil 26. Yaylaköy Köyü	59
Şekil 27.Ayder Yaylası	60
Şekil 28.Çaymakçur Yaylası.....	61
Şekil 29.Kavron Yaylası	62

Şekil 30.Samistal Yaylası	63
Şekil 31.Haçivanak Yaylası	64
Şekil 32.Tirovit Yaylası	65
Şekil 33.Apivanak Yaylası.....	65
Şekil 34.Palovit Yaylası	66
Şekil 35.Amlakit Yaylası	66
Şekil 36.Çiçekli Yaylası.....	67
Şekil 37.Kaçkar Dağları Milli Parkı Tabiat Turizm Faaliyetleri Haritası.....	68
Şekil 38.Ayder Yaylası	69
Şekil 39.Zilkale	70
Şekil 40.Palovit Şelalesi.....	71
Şekil 41.Kale-i Bala	72
Şekil 42.Gelintülü Şelalesi	73
Şekil 43.Çamlıhemşin Ayder Galerüzü Kültür ve Sanat Festivali.....	77
Şekil 44.Ayder Kış Festivali	78
Şekil 45.Galerüzü Kış Yüzme Festivali	79
Şekil 46.Örnek Mahkeme Kararı	102

KISALTMALAR DİZİNİ

DKMPGM	Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü
DTUEP	Doğa Turizmi Uygulama Eylem Planı
KDMP	Kaçkar Dağları Milli Parkı
KDMPM	Kaçkar Dağları Milli Park Müdürlüğü
OGM	Orman Genel Müdürlüğü
UDGP	Uzun Devreli Gelişim Planı

1. GİRİŞ

1.1 Genel Bilgiler

Dünyanın ilk korunan alanı, 19. yüzyılın sonunda 1872 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde doğal ve kültürel kaynakları korumak için oluşturulan Yellowstone Ulusal Parkıdır (Cifuentes vd., 2000). Tam olarak 17 yıl sonra 1879 yılında Avusturalya'da 1885 yılında Kanada'da 1894 yılında ise Yeni Zelanda'da milli park ilanı görülmektedir. Dünya ilk milli parkıyla 19. yüzyılda tanışmışken Türkiye olarak ülkemizde ilk Milli Park 1957 yılında ilan edilmiştir (DKMPGM, 2024). Bu nokta itibariyle ülkemiz korunan alan sistemine geçmekte her ne kadar geç kalmışsa da 2024 yılı itibariyle Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü'nün envanterine göre 49 adet Milli Park ilan edilmiştir (DKMPGM, 2024). 1957 yılında ülkemizde ilk olarak ilan edilen milli park Yozgat Çamlığı Milli Parkı olmuştur (DKMPGM, 2020).

Dünya üzerindeki endüstrileşmenin aşırı olarak çoğalması sebebiyle, insan hayatını geçirmek zorunda olduğu doğal alanlar zamanla tahrip olmuştur. Sanayileşme yapılırken doğal yaşam göz ardı edilmiş ve tam anlamıyla sanayileşmeye odaklanan insanoğlu yapılan bu ihmalkarlığı fark ederek 19. yüzyılın sonlarında ve 20. yüzyılın başlarında milli park yani korunan bir alan ilan edilmesi gerektiği kanaatine varmıştır. 20. yüzyılın başlarında Uluslararası hareket olarak nitelendirilebilen Uluslararası Doğa ve Doğal Kaynakları Koruma Birliği (IUCN) kurulmuştur. İkinci dünya savaşı sonunda birçok ülke milli park sayısını ve sistemini genişletmeye başlamıştır. 1960 ve 1970'lerde ise çevre bilinci giderek artmasıyla beraber doğal hayatın korunması gerektiği ve milli parkların önemi daha iyi anlaşılır hale gelmiştir. 21. yüzyıla gelindiğinde ise uluslararası işbirliği ve küresel korunma çabaları milli park kavramının öneminin daha iyi anlaşılmasına sebep olmuştur. Ayrıca sürdürülebilir turizm ve doğal kaynakların sürdürülebilirliği konuları da milli park yönetiminde daha çok önem kazanmıştır. Bugün dünya yerleşkesindeki birçok ülkede milli parklar, doğal kaynakların korunması, ziyaretçilere açıklığı ve eğitim amaçlarıyla kullanılması gibi birçok amaçla yönetilmektedir (Yücel ve Babuş, 2005).

Dünya Koruma Birliği (IUCN) tarafından “Bir veya birden fazla ekosistemin ekolojik bütünlüğünü bugün ve gelecek nesiller için korumak, doğal çevrenin işgalini ve sömürülmesini engellemek ve çevreyle uyumlu biçimde bilim, eğitim, rekreasyon ve ziyaretçi aktivitelerinin gelişimini tesis etmek amaçları için ayrılmış (kara/deniz) doğa parçaları” olarak tanımlamıştır (IUCN, 2011).

Milli Parkları oluşturmak ve koruyabilmek için bir süreç gerekmektedir. Bu süreç hazırlanacak olan planın yapımıyla başlar, plan içerisindeki anlaşılabilirlik, uygulanabilirlik, katılımın sağlanması, sorumluluk sahibi olma, disiplinli bir çalışma ve temsil etme odaklı olmalıdır (EUROSITE, 2004).

Gelişmiş ülkelerde milli parkların yönetim planlarının uygulanması daha kolay olurken az gelişmiş veya gelişmemiş ülkelerde ise çok daha zordur. Yerel halk, siyasi otorite, kanun ve kurallar, ekonomik yapı ve eğitim durumu, milli parkların korunmasına hazır olmadığından veya hazır olsa dahi uygulanabilirliği açısından gerek siyasi baskı olarak gerekse toplumsal alışkanlıklar gereği yönetim planlarının uygulanması pek mümkün olmamaktadır (Kervankırmaz, Eryılmaz, 2014).

Bu sebeptendir ki Rize ilinde bulunan korunan alanlar ve özellikle Kaçkar Dağları Milli Parkına ilişkin yapılan bu araştırmada milli park kavramının ilanından yönetim sürecine kadar olan tüm işleyişler, bu kapsamda karşılaşılan zorluklar ve benzeri yönleriyle ele alınmış ve çeşitli çözüm önerileri üretilmiştir.

1.2 Doğa Koruma ve Tarihsel Gelişimi

Koruma ifadesi genel olarak birbirinden farklı olarak anlamlar barındırmaktadır. İlk olarak bunlardan bir tanesi conservation; doğal çevrenin, korunma ihtiyacını devam ettirme, bakımını yapma, yönetimi, sürdürülebilirliğinin sağlanması, restorasyon, gibi etkinlikleri içinde barındırması anlamındadır. Bir diğeri ise protectiondur. Bu kavram ise mevcutta varlığını sürdüren birçok fiziksel, kimyasal veya biyolojik zararlılara ya da hastalıklara karşı korunmasını içerir. Bir başka koruma kavramı ise preservationdur. Özellik bakımından seçilmiş bir alanın insan etkilerinden uzak bir şekilde tutulmaya çalışılması noktasındaki faaliyetler olarak tanımlanabilmektedir (Ekinci, 1991).

Korumak kavramı insanlığın varoluş sürecinden itibaren başlayan bir kavramdır. İnsanlık ilk olarak doğal dengenin korunması açısından sürece yaklaşmışsa da daha sonraki sürece sahip olduklarının korunması olarak nitelemeye başlamıştır bu süreci (Ana Britannica Ansiklopedisi, 1986).

Sığ Ekolojik Felsefe; doğadaki kaynakların onlardan yararlanacak insanlara ait olduğunu varsaymaktadır. Kaynakların azalması neticesinde hayat pahalılığının artacağını, bu pahalılık neticesinde kaynak tüketiminin azalacağını veya teknolojiye yaşanan gelişmelerin yeni kaynaklar üreteceğine inanmakta olduğunu savunur. Derin ekoloji ise kaynaklara hakiki manada değer verir. Hiçbir ürüne veya nesneye kaynak olarak bakmaz bir değer olarak, korunması gereken bir varlık olarak bakar (Ünder, 1996). Tüm bu açıklanan kavramları özetleyecek olursak koruma demek aslında sürdürülebilir kullanım olarak tanımlamak mümkün olacaktır (Tema, 2010).

Doğa koruma kavramının tarihsel gelişimini incelediğimizde insanlık tarihinin başladığı ilk andan itibaren doğuştan gelen bir özellik olması açısından koruma kavramını görmekle birlikte yaklaşık iki bin yıldan daha eski olduğunu söylemek mümkün olacaktır (Güneş, 2011). Ekoloji kavramının ortaya atılmasından çok daha önce insanlar flora ve faunanın korunması noktasında endişelerinin dile getirildiği anlaşılmıştır. İki bin yıl önce felsefe insanları doğa koruma kavramının özünü oluşturacak ve endişelerini dile getirecek noktada bir çok söylemde bulunulmuştur. Örneğin Plato; Atika tepesine ilişkin tepedeki orman varlığının yok olduğu ve bu sebeple su üretiminin tükendiği ve toprak örtüsünün kaybolduğunu belirtmiştir. Öyle ki, bu durumu simgeleştirmek maksadıyla “hastalıktan mahvolmuş bir vücudun iskeleti” benzetmesini dile getirmiştir. Yine aynı dönemlere de avcılık ve yaban hayatı konusunda ilk yasaları koyan ve bunların uygulanmasını titizlikle denetleyen Hindistan İmparatoru Ashoka olmuştur. Bu örnek, korunan alan ve milli park kavramının ilk kez oluşturan sahaların örneği olmuştur (Talbot, 1984; Wright, 1996).

Tarihsel bağlamda yukarıda bahsedilen çabaların neticesinde ilk kez resmi olarak milli park kavramına 1872 de ilan edilen ve Amerika Birleşik Devletlerinde bulunan Yellowstone isimli Milli Park ile görmekteyiz (Wright, 1996). Bu ilk girişimin ardından insan ve doğa arasındaki mücadelede kullanmak ve korumak arasındaki

bağlantı noktasında 16. yüzyıla kadar pek iyi sınavlar verilememiştir. 18. yüzyıldan itibaren doğa bilimi ve geliştirilen fikirler neticesinde giderek hızlanmış ve hayata geçirilmeye başlanmıştır (Keleş, 1997). Fakat doğal yaşüzeramın korunması veya belirli alanların korunması noktasındaki fikirlerin gelişmesiyle beraber teknolojinin hızla ilerlemesi ve insanoğlunun ihtiyaçlarının nüfusla beraber giderek artması, ilerleyen koruma fikrinin tam manası ile gerçekleşmesini mümkün kılmamıştır. Örneğin insan nüfusunun aşırı arttığı yüzyıllar olarak 18 ve 19. yüzyıllarda ormanlık alanlarda yaşanan baskılardan bahsedilebilir. Dünya Ormancılık Kongresinde Rodgers'in belirttiğine göre dünyada 1850 – 1980 yılları arasında Orta Avrupa bölgesinde kaybettiğimiz orman varlığı dünya ormanlarının %15'ine denk gelmektedir. Asya kıtasında ise %43'e denk gelmektedir. Yitirdiğimiz orman kayıpları 1980'li yıllarda 15 milyonu tropik olmak üzere 18.5 milyon hektarı bulmuştur (Işık, Yaltırık ve Akesen, 1997).

Türkiye'nin mevcut durumuna bakıldığında ise toplam yüzölçümünün %50'den fazlası orman varlığı iken şimdilerde bu oran ciddi bir azalmaya giderek %26 düzeylerine kadar inmiştir (Ürgenç, 1988). 1800'lü yıllar itibariyle ormanların aşırı hızlı tahrip olması sebebiyle bilim insanları tarafından ilk kez ormancılıkta sürdürülebilirlik kavramı ortaya çıkmıştır. Bu gelişmeler neticesinde 1829'da Almanya'da Drachenfels Ormanı'nın bir bölümü koruma altına alınmıştır. 1855 tarihinde ise Kanada'da doğa koruma alanı olarak Baunff isimli yer oluşturulmuştur (Akesen, 1997).

Ormanların insanlara sağlamış olduğu faydalar, sağlıklı ve yaşanabilir bir çevre için mutlak zorunluluk arz etmekle beraber insan teknolojisi ne kadar gelişirse gelişsin hiçbir zaman ormanların sağlamış oluğu faydanın yerini tutamayacaktır (Işık, Yaltırık ve Akesen 1997).

1.2.1 Dünyadaki Doğa Koruma Sistemleri

Doğal kaynakların hızla azalmasına müteakip insanoğlu doğadan yararlanma noktasında artık öncelik olarak koruma konusuna önem vermektedir. Artık ülkeler kendi doğal kaynaklarını kullanma ve yönetim biçimlerini belirlerken uluslararası düzeyde belirlenmiş olan “koruma alanı, ulusal parklar ve korunan alanların

yönetimi” gibi kavramları kendi ülkelerinde yerleştirmeye çalışmaktadırlar. Bu noktada doğal kaynakların kullanımı için ekosistem yönetimi giderek önem kazanmıştır (Kurdoğlu, 2002).

Amerika’da ilan edilen ilk milli parkın ardından 1916 tarihine kadar 14 adet milli park daha ilan edilmiştir (Wright, 1996). Amerika’da gelişen milli park sistemi, 1916 yılında ilan edilen milli park kanunu ve neticesinde kurulan Milli Park Örgütü ile daha kapsamlı bir hal almıştır (Çolak, 2021). Doğanın muhafazası ve kaynakların kullanımı ve yönetimle ilgili sorunların çok olması, uluslararası ölçekte çok sayıda organizasyonun gerekliliğini doğurmuştur. Bunlardan bir tanesi 1948 yılında kurulan Dünya Doğayı Koruma Birliği (IUCN: The World Conservation Union) olup 2025 yılı itibariyle 160 dan fazla ülkede 1400 den fazla üyeye sahiptir.

1969 yılında ilk olarak genel kurulda milli park teriminde tanımlamaya giden IUCN, bir alt komitesi olan Milli Parklar ve Korunan Alanlar Komitesi (CNPPA) aracılığıyla uluslararası anlamda önerilerden oluşan korunan alanlar rehberi hazırlanmıştır. Daha sonra 1978 senesinde IUCN tarafından “Korunan Alanlar İçin Sınıflandırma, Amaçlar ve Kriterler” isimiyle bu rehber yayınlanmıştır. Bu çalışma kapsamında 10 adet sınıf oluşturulmuş ve bu sınıflar ulusal mevzuatlara eklenmiştir. Daha sonra 1990 senesinde Milli Parklar ve Korunan Alanlar Komitesi (CNPPA) tarafından bu 10 sınıfın beşi terk edilmiştir.

İlk küresel çevre birliği olarak hükümetleri ve sivil toplumu doğayı korumak için ortak bir hedefle bir araya gelmelerini, uluslararası işbirliğini teşvik etmek ve koruma amacına rehberlik edecek bilimsel araştırmalar sağlanmıştır. IUCN’in ilk on yılında temel odak insan faaliyetlerinin doğa üzerindeki etkilerini incelemek olmuştur. 1960’lı yıllarda ve 1970’lerde yapılan çalışmalar ile türlerin ve habitatların hayatta kalmalarını ve varlıklarını sürdürebilmeleri hedeflenmiştir. 1964’te IUCN, o zamandan beri küresel yok olma riskiyle ilgili dünyanın en kapsamlı veri kaynağı haline gelen IUCN Tehdit Altındaki Türlerin Kırmızı Listesi’ni kurmuştur.

IUCN, Ramsar Sulak Alanlar Sözleşmesi (1971), Dünya Mirası Sözleşmesi (1972), Tehlike Altındaki Türlerin Uluslararası Ticaretine İlişkin Sözleşme (1974) ve Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi (1992) gibi önemli uluslararası sözleşmelerin oluşturulmasında temel rol oynamıştır. 1980 yılında IUCN, BM Çevre Programı

(UNEP) ve Dünya Yaban Hayatı Fonu (WWF), 'sürdürülebilir kalkınma' kavramını tanımlamaya yardımcı olan ve böylece küresel gündemi şekillendiren Dünya Koruma Stratejisi'ni yayınladı. Stratejinin sonraki bir versiyonu olan Caring for the Earth, üç kuruluş tarafından 1992 Dünya Zirvesi öncesinde yayınlandı. Uluslararası çevre politikasının temelini oluşturdu ve Rio Biyolojik Çeşitlilik (CBD), İklim Değişikliği (UNFCCC) ve Çölleşme (UNCCD) Sözleşmelerinin oluşturulmasına rehberlik etti.

Çevre sorunlarının uluslararası alanda giderek önem kazanması üzerine, 1999 yılında BM Genel Kurulu, IUCN'e resmi gözlemci statüsü vermiştir. 2000'li yılların başında iş katılım stratejisini geliştiren IUCN, madencilik, petrol ve gaz gibi doğa ve geçim kaynakları üzerinde önemli etkisi olan sektörlerle öncelik vererek, doğal kaynakların her türlü kullanımının adil ve sürdürülebilir olmasını sağlamayı hedeflenmiştir. 2000'lerin sonlarında, IUCN, gıda ve su güvenliği, iklim değişikliği ve yoksulluk gibi küresel zorlukları da ele alan doğayı koruma eylemleri olan Doğa Temelli Çözümler'e öncülük etmektedir (IUCN, 2024).

1.2.2 Türkiye'deki Doğa Koruma Sistemleri

Ülkemizde doğa koruma sistemleri 1983 tarih ve 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu Tarım ve Orman Bakanlığı'nın yönetiminde olan milli park, tabiat parkı, tabiatı koruma alanı, tabiat anıtı ve yaban hayatı geliştirme sahası ile Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın yönetiminde olan kültür ve tabiat varlıkları ile doğal sit alanları ve özel çevre koruma bölgelerinden oluşmaktadır (Doğa Koruma Merkezi, 2008). Bu sınıflandırmalar haricinde Tarım ve Orman Bakanlığınca muhafaza ormanları, orman içi mesire yerleri, gen koruma ormanları gibi alanlar da özel olarak korunmaktadır (Çokçalışkan, 2010).

Türkiye milli park kavramı ile ilk kez 1940'lı yılların son bölümünde tanışmıştır. Milli Park kavramı ülkemizde ilk olarak İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Öğretim Üyelerinden Prof. Dr. Selahattin İnal'ın bir yazısında dile getirilmiştir. Resmi olarak 1956 tarihinde 6831 Sayılı Orman Kanunu'nun 25.maddesinde milli park kavramı kullanılmıştır (Elvan, 2022). Bu maddeye göre "Orman Genel Müdürlüğü; mevkiî ve özelliği dolayısıyla lüzum göreceği ormanları ve orman rejimine giren sahaları; bilim ve fennin istifadesine tahsis etmek, tabiatı muhafaza etmek, yurdun güzelliğini sağlamak, toplumun çeşitli spor ve dinlenme ihtiyaçlarını karşılamak, turistik

hareketlere imkan vermek maksadıyla, tabiat parkları, tabiat anıtları, tabiatı koruma sahaları ve orman mesire yerleri olarak ayırır, düzenler, yönetir ve gerektiğinde işletir veya işlettirir“ (Çüngen, 1955). 6831 sayılı kanunun bu maddesine göre ilk ilan edilen milli park Yozgat Çamlığı Milli Parkı olmuştur. Bu yasa kapsamında on yedi adet milli park ilan edilmiştir (Demir, 2021). Bu kanunun ihtiyaçlara cevap vermemesi sebebiyle 1983 senesinde 2873 Sayılı Milli Parklar Kanunu yürürlüğe girmiştir. Bu yeni kanun ile ilk kez milli park, tabiatı koruma alanı, tabiat parkı ve tabiat anıtı yasal boyut kazanmıştır. Bu kanunun amacı; ülkemizdeki ulusal ve uluslararası düzeyde değerlere sahip alanların belirlenerek, özellikler ve karakterleri bozulmadan korunup, geliştirilip yönetilmesini hedeflemektedir (Coşkun, 2018).

1.2.3 Türkiye’deki Milli Parklar

2873 Sayılı Milli Parklar Kanunu’na göre, Milli Park; “Bilimsel ve estetik bakımdan, milli ve milletlerarası enden bulunan tabii ve kültürel kaynak değerleri ile koruma, dinlenme ve turizm alanlarına sahip tabiat parçaları” dır (Çelik, 2005).

Ülkemizde 49 adet milli park bulunmaktadır. Milli Park korunan alanlar içerisinde tabiatı koruma alanları, tabiat anıtları ve tabiat parklarına göre en büyük yüz ölçümüne sahip alanlardır (Akdoğan, 1996).

Tablo 1. Türkiye’nin Milli Parkları

No	İli	Adı
1	Adana	Yumurtalık Lagünü
2	Adıyaman-Malatya	Nemrut Dağı
3	Afyonkarahisar-Denizli	Akdağ
4	Afyonkarahisar-Kütahya-Uşak	Başkomutan TMP
5	Ağrı-Iğdır	Ağrı Dağı
6	Ankara	Soğuksu
7	Ankara	Sakarya Meydan Muharebesi TMP
8	Ankara	Sarıçalı Dağı
9	Antalya	Güllük Dağı - Termessos
10	Antalya	Beydağları Sahil
11	Antalya	Altınbeşik Mağarası
12	Antalya-Isparta	Köprülü Kanyon
13	Artvin	Hatila Vadisi
14	Artvin	Kaçkar Dağları
15	Aydın	Dilek Y. – B. Menderes D.
16	Balıkesir	Kuşçenneti
17	Balıkesir	Kazdağı

Tablo 2 (Devamı). Türkiye'nin Milli Parkları

18	Bayburt-Erzurum	Kop Dağı Müdafaası TMP
19	Bolu	Yedigöller
20	Bolu	Abant Gölü
21	Bursa	Uludağ
22	Çanakkale	Troya TMP
23	Çorum	Boğazköy – Alacahöyük
24	Denizli	Honaz Dağı
25	Edirne	Gala Gölü
26	Erzurum	Nene Hatun TMP
27	Hakkari	Hakkari Cilo ve Sat Dağları
28	Isparta	Kızıldağ
29	Isparta	Kovada Gölü
30	Kars-Erzurum	Sarıkamış-Allahuekber Dağları
31	Kastamonu-Bartın	Küre Dağları
32	Kastamonu-Çankırı	İlgaz Dağı
33	Kastamonu-Çankırı	İstiklal Yolu TMP
34	Kayseri	Sultan Sazlığı
35	Kırklareli	İğneada Longoz Ormanları
36	Konya	Beyşehir Gölü
37	Konya	Derebucak Çamlık Mağaraları
38	Manisa	Spil Dağı
39	Muğla	Marmaris
40	Muğla-Antalya	Saklıkent
41	Muş	Malazgirt Meydan Muharebesi TMP
42	Niğde-Adana-Kayseri	Aladağlar
43	Osmaniye	Karatepe - Aslantaş
44	Rize-Artvin	Karagöl – Sahara
45	Siirt	Botan Vadisi
46	Şanlıurfa	Tek Tek Dağları
47	Trabzon	Altındere Vadisi
48	Tunceli	Munzur Vadisi
49	Yozgat	Yozgat Çamlığı

Ülkemizde milli park olarak ilan edilecek alanların belirlenmesinde 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu'nun Milli Parklar Yönetmeliği'ne göre hareket edilir. Bu kıstaslar,

- 1) “Tabii ve kültürel kaynak değerleri ile rekreasyonel potansiyeli, milli ve milletlerarası özellik taşımalıdır.
- 2) Kaynak değerleri, gelecek nesillerin miras olarak devralacakları ve sahip olmaktan gurur duyacakları seviyede önemli olmalıdır.
- 3) Kaynak değerlerin tahrip olmamış veya teknik ve idari müdahalelerle ıslah

edilebilir durumda olmalıdır.

- 4) Saha büyüklüğü, kaynak değerleri yoğunluğu yönünden, özel haller ve adalar dışında en az 1000 hektar olmalı ve bu alan bütünüyle koruma ağırlıklı zonlardan meydana gelmelidir. İdari ve turistik amaçlı gelişme alanları bu asgari alan büyüklüğünün dışındadır” denilmektedir.

1.2.4 Türkiye’deki Tabiat Parkları

2873 sayılı Milli Parklar Kanunu’na göre tabiat parkları; “bitki örtüsü ve yaban hayatı özelliğine sahip, manzara bütünlüğü içinde halkın dinlenme ve eğlenmesine uygun tabiat parçalarıdır” olarak tanımlanmaktadır.

Ülkemizde 269 adet Tabiat Parkı bulunmaktadır.

Tablo 3. Türkiye’nin Tabiat Parkları

No	İli	Adı
1	Adana	Dağılcak
2	Adana	Karataş
3	Adana	Belemedik
4	Adana	Obruk Şelalesi
5	Adıyaman	Gölbaşı Gölleri
6	Afyonkarahisar	26 Agustos
7	Afyonkarahisar	Frig Vadisi
8	Afyonkarahisar	Erkmen
9	Afyonkarahisar	Yedikapı
10	Afyonkarahisar	Dinar Pınarlı
11	Afyonkarahisar	Sultandağı
12	Amasya	Boraboy
13	Ankara	Çamkoru
14	Ankara	Şahinler
15	Ankara	Eğriva
16	Ankara	Sorgun Göleti
17	Ankara	Kartaltepe
18	Ankara	Aluçdağı
19	Ankara	Tekkedağı
20	Ankara	Çubuk Karagöl
21	Ankara	Kelebekler Vadisi
22	Ankara	Durasan Şah
23	Antalya	Kurşunlu Şelalesi
24	Antalya	İncekum
25	Antalya	Mavikent

Tablo 4 (Devamı). Türkiye'nin Tabiat Parkları

26	Antalya	Tekirova
27	Antalya	Güver Kanyonu
28	Ardahan	Cemal Tural
29	Artvin	Borçka Karagöl
30	Artvin	Altıparmak
31	Artvin	Balıkli Güneşli Şelaleleri
32	Artvin	Tavşan Tepesi
33	Artvin	Cehennem Deresi Kanyonu
34	Aydın	Tavşanburnu
35	Aydın	Şarlan
36	Aydın	Çağlayan
37	Aydın-Muğla	Bafa Gölü
38	Balıkesir	Ayvalık Adaları
39	Balıkesir	Sarımsaklı
40	Balıkesir	Darıdere
41	Balıkesir	Değirmenboğazı
42	Bartın	Ahatlar
43	Bartın	Balamba
44	Bartın	Gürcüoluk Mağarası
45	Batman	Malabadi
46	Bayburt	Yakupabdal
47	Bilecik	Küçükkelmalı
48	Bilecik	Harmankaya Kanyonu
49	Bilecik	Kınık Şelalesi
50	Bilecik	Erikli
51	Bolu	Göksu
52	Bolu	Beşpınarlar
53	Bolu	Bolu Karagöl
54	Bolu	Sünnet Gölü
55	Bolu	Bolu Gölcük
56	Bolu	Sülüklügöl
57	Bolu	Kargalı Gölcük
58	Bolu	Ayıkayası
59	Bolu	Karaca
60	Bolu	Deregöl
61	Bolu	Arkut Dağı
62	Burdur	Salda Gölü
63	Burdur	Serenler Tepesi
64	Burdur-Muğla	Karanlıkdere Kanyonu
65	Bursa	Suuçtu
66	Bursa	Sadağı Kanyonu
67	Bursa	Sansarak Kanyonu
68	Çanakkale	Ayazmapınarı
69	Çanakkale	Denizgöründü
70	Çankırı	Hazım Dağı

Tablo 5 (Devamı). Türkiye'nin Tabiat Parkları

71	Çankırı	Kenbağ
72	Çankırı	Kadınçayırı
73	Çorum	Çatak
74	Çorum	Sıklık
75	Çorum	Aksu
76	Diyarbakır	Eğil Peygamberler
77	Diyarbakır	Yabanardıl Şeyhandede
78	Düzce	Korugöl
79	Düzce	Güzeldere Şelalesi
80	Düzce	Aydınpınar Şelaleleri
81	Edirne	Danişment
82	Edirne	Gökçetepe
83	Edirne	Vakıf
84	Elazığ	Hazar Gölü
85	Elazığ	Saklıkapı Kanyonu
86	Erzincan	Dumanlı
87	Eskişehir	Musaözü
88	Eskişehir	Yunus Emre
89	Eskişehir	Kanlıpınar
90	Gaziantep	Dülük Baba
91	Gaziantep	Burç
92	Gaziantep	Huzurlu
93	Gaziantep	Alleben-Yamaçtepe
94	Gaziantep	Gaziantep Milli Mücadele
95	Giresun	Ağaçbaşı
96	Giresun	Koçkayası
97	Giresun	Yedideğirmenler
98	Giresun	Kuzalan
99	Giresun	Köroğlu
100	Giresun	Aymaç
101	Giresun	Harşit
102	Giresun	Şaban Kalesi
103	Giresun	Efendioğlu Hanyanı
104	Giresun	Paşaca
105	Giresun	Hızırilyas Tepesi
106	Gümüşhane	Artabel Gölleri
107	Gümüşhane	Tomara Şelalesi
108	Gümüşhane	Limni Gölü
109	Gümüşhane	Çağlayandibi Şelalesi
110	Gümüşhane	Gümüşhane Karşıyaka
111	Gümüşhane	Köse
112	Gümüşhane	Telme
113	Hatay	Belen Geçidi
114	Hatay	Şahin Tepesi
115	Isparta	Yazılı Kanyon

Tablo 2 (Devamı). Türkiye'nin Tabiat Parkları

116	Isparta	Isparta Gölçük
117	Isparta	Başpınar
118	İstanbul	Polonezköy
119	İstanbul	Türkmenbaşı
120	İstanbul	Park Ormanı
121	İstanbul	Büyükada
122	İstanbul	Kömürcübent
123	İstanbul	Dilburnu
124	İstanbul	Irmak
125	İstanbul	Değirmenburnu
126	İstanbul	Elmasburnu
127	İstanbul	Bentler
128	İstanbul	F. Rıfkı Atay
129	İstanbul	Kirazlıbent
130	İstanbul	Çilingoz
131	İstanbul	Mihrabat
132	İstanbul	Mehmet Akif Ersoy
133	İstanbul	Marmaracık Koyu
134	İstanbul	Fatih Çeşmesi
135	İstanbul	Ayvatbendi
136	İstanbul	Göktürk Göleti
137	İstanbul	Neşetsuyu
138	İstanbul	Fatih Sultan Mehmet
139	İstanbul	Şamlar
140	İstanbul	Avcıkoru
141	İstanbul	Hacet Deresi
142	İstanbul	Göztepe
143	İstanbul	Danamandıra
144	İstanbul	Kâğıthane Hasdal
145	İzmir	Meryemana
146	İzmir	Gümüldür
147	İzmir	Ekmeksiz Plajı
148	İzmir	İzmir Karagöl
149	İzmir	Çiçekli
150	İzmir	Efeoğlu
151	İzmir	Tanay
152	İzmir	Yamanlardağı
153	Kahramanmaraş	Kapıçam
154	Kahramanmaraş	Yavşan Yaylası
155	Karabük	Baklabostan
156	Kars	Soğuksu
157	Kastamonu	Yeşilyuva
158	Kastamonu	Dipsizgöl
159	Kastamonu	Şehit Şerifebacı
160	Kastamonu	Ersizlerdere Kanyonu

Tablo 2 (Devamı). Türkiye'nin Tabiat Parkları

161	Kayseri	Derebağ Şelalesi
162	Kırıkkale	Karaahmetli
163	Kırklareli	Kavaklımeşe Korusu
164	Kırşehir	Aşıkpaşa
165	Kilis	Hisar Çamlığı
166	Kocaeli	Ballıkayalar
167	Kocaeli	Beşkayalar
168	Kocaeli	Suadiye
169	Kocaeli	Eriklitepe
170	Kocaeli	Kuzuyayla
171	Kocaeli	Ormanya
172	Kocaeli	Gazilerdağı
173	Konya	Kocakoru Ormanı
174	Konya	Akyokuş
175	Konya	Yakamanastır
176	Konya	Kuğulu
177	Konya	Gürleyen Kanyon
178	Konya	Mavi Boğaz
179	Kütahya	Çamlıca
180	Kütahya	Enne Barajı
181	Kütahya	Topuk Yaylası
182	Kütahya	Çavdarhisar Barajı
183	Malatya	Turgut Özal
184	Malatya	Beydağı
185	Malatya	Günpınar Şelalesi
186	Manisa	Mesir
187	Manisa	Süreyya
188	Manisa	Emir Kaplıcaları
189	Mardin	Gap Şelalesi
190	Mersin	Şehitlik
191	Mersin	Karaekşi
192	Mersin	Pullu
193	Mersin	Kuyuluk
194	Mersin	Gümüşkum
195	Mersin	Aydıncık
196	Mersin	Talat Göktepe
197	Mersin	Dikilitaş
198	Mersin	Sarıkayalar
199	Mersin	Karamanastır Şelalesi
200	Mersin	Gilindre Mağarası
201	Mersin	Yerköprü Şelalesi
202	Muğla	Ölüdeniz Kıdrak
203	Muğla	Kovanlık
204	Muğla	Ömer Eşen
205	Muğla	Usuluk Koyu

Tablo 2 (Devamı). Türkiye'nin Tabiat Parkları

206	Muğla	Küçük Kargı
207	Muğla	Güvercinlik
208	Muğla	Çubucak
209	Muğla	Katrancu Koyu
210	Muğla	İnbükü
211	Muş	Sazlıkbaşı
212	Ordu	Ulugöl
213	Ordu	Çınarsuyu
214	Osmaniye	Çiftmazı
215	Rize	Tunca Vadisi
216	Rize	Hemşin Şelaleleri
217	Rize	Handüzü
218	Rize	Isırlık
219	Rize	Gençlik
220	Sakarya	Kuzuluk
221	Sakarya	İl Ormanı
222	Sakarya	Poyrazlar Gölü
223	Samsun	Kaşayla
224	Samsun	Sarıgazel
225	Samsun	Vezirsuyu
226	Samsun	Amazon
227	Samsun	Şahinkaya Kanyonu
228	Samsun	Bayraktepe
229	Siirt	Tillo
230	Sinop	Hamsilos
231	Sinop	Topalçam
232	Sinop	Tatlıca
233	Sinop	Çatak Kanyonu
234	Sinop	Akgöl
235	Sinop	İnaltı Mağarası
236	Sinop	Buzluk
237	Sivas	Dipsizgöl Şelalesi
238	Sivas	Karşıyaka
239	Sivas	Canköy
240	Sivas	Oymalık
241	Şanlıurfa	Gölpınar
242	Tekirdağ	Çamlıkoy
243	Tekirdağ	Kartaltepe
244	Tokat	Balıca Mağarası
245	Tokat	Zinav Gölü
246	Trabzon	Uzungöl
247	Trabzon	Sera Gölü
248	Trabzon	Görnek
249	Trabzon	Sürmene Çamburnu
250	Trabzon	Çalcamili

Tablo 2 (Devamı). Türkiye'nin Tabiat Parkları

251	Trabzon	Kayabaşı
252	Trabzon	Beşikdağı
253	Trabzon	Kadıralak
254	Trabzon	Sis Dağı
255	Tunceli	Örenönü
256	Uşak	Ulubey Kanyonu
257	Uşak	Taşyaran Vadisi
258	Uşak	Göğem Zafer
259	Yalova	Harmankaya
260	Yalova	Delmece Yaylası
261	Yalova	Ortaburun
262	Yalova	Karlık Yaylası
263	Yozgat	Kadınpınarı
264	Yozgat	Oluközü
265	Yozgat	Üçtepeler
266	Zonguldak	Göldağı
267	Zonguldak	Milli Egemenlik
268	Zonguldak	Danaağzı
269	Zonguldak	Harmankaya Şelaleleri

Yurdumuzda tabiat parkı olarak ilan edilecek alanların belirlenmesinde 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu'na ait Milli Parklar Yönetmeliğinde;

- 1) “Milli veya bölge seviyesinde üstün tabii fizyocoğrafik yapıya, bitki örtüsü ve yaban hayatı özelliklerine ve manzara güzellikleri ile rekreasyon potansiyeline sahip olmalıdır.
- 2) Kaynak ve manzara bütünlüğünü sağlayacak yeterli büyüklükte olmalıdır.
- 3) Bilhassa açık hava rekreasyonu yönünden farklı ve zengin bir potansiyele sahip olmalıdır.
- 4) Mahalli örf ve adetlerin, geleneksel arazi kullanma düzeninin ve kültürel manzaraların ilgi çeken örneklerini de ihtiva edebilmelidir.
- 5) Devlet mülkiyetinde olmalıdır” denilmektedir.

1.2.5 Türkiye’deki Tabiat Anıtları

2873 sayılı Milli Parklar Kanunu’na göre Tabiat Anıtları; “Tabiat ve tabiat olaylarının meydana getirdiği özelliklere ve bilimsel değere sahip ve milli park esasları dahilinde korunan tabiat parçaları” olarak tanımlanmıştır. Ülkemizde 111 adet Tabiat Anıtı bulunmaktadır.

Tablo 6. Türkiye’nin Tabiat Anıtları

No	İli	Adı
1	Adana	Bıgıbiğ Orman Sarmaşığı
2	Adana	Acıkise Ardıç Ağacı
3	Adana	Acıkise Doğu Çınarı
4	Adana	Kandildere Ardıç Ağacı
5	Adıyaman	Doğanlı Çınarı
6	Afyonkarahisar	Koruluk Kermes Meşesi I
7	Afyonkarahisar	Koruluk Kermes Meşesi II
8	Afyonkarahisar	Koruluk Kermes Meşesi III
9	Ankara	Asarlık Tepeler
10	Ankara	Kabaardıç
11	Ankara	Kız Tepesi
12	Antalya	Kocakatran Lübnan sediri
13	Antalya	Koç Sedir
14	Antalya	Şah Ardıç
15	Antalya	Aslan Ardıcı
16	Antalya	Karamık Köyü Sediri
17	Antalya	Dibek Sedir Ağacı
18	Antalya	Koca Sedir Ağacı
19	Antalya	Gedelma Çınarı
20	Antalya	Zeytintaşı Mağarası
21	Antalya	Kocain Mağarası
22	Artvin	Kamilet Doğu Kayını
23	Artvin	Melodere Doğu Ladini
24	Bartın	Güzelcehisar Bazalt Sütunları
25	Bingöl	Yüzen Adalar
26	Bitlis	Nemrut Kalderası
27	Burdur	Çatal Sedir
28	Burdur	Ballık Köyü Sediri
29	Burdur	Evciler Köyü Sedir Ağacı
30	Burdur	Kocapınar Toros Sediri
31	Çankırı	Dokuzkardeşler Çamı
32	Çankırı	Türbeçamı
33	Düzce	Samandere Şelalesi
34	Düzce	Kayadibi Posuk Ağacı
35	Düzce	Sırıkyayla Göknarı
36	Erzincan	Alanın Ardıcı

Tablo 3 (Devamı). Türkiye'nin Tabiat Anıtları

37	Erzurum	Narman Peri Bacaları
38	Eskişehir	Geyikalanı
39	Eskişehir	Karageyikli Türk Fındığı
40	Eskişehir	Kayı Ardıcı
41	Eskişehir	Kepez Saçlı Meşesi
42	Eskişehir	Keramet Dutu
43	Eskişehir	Kokulu Ardiç I
44	Eskişehir	Kokulu Ardiç II
45	Eskişehir	Kokulu Ardiç III
46	Eskişehir	Piribaba Meşesi
47	Giresun	Yenice Şelaleri
48	Gümüşhane	Aliağanın Kavağı
49	Gümüşhane	Kirani Evliya Ardıcı
50	Gümüşhane	Örümcek Ormanı Göknarı I
51	Gümüşhane	Örümcek Ormanı Göknarı II
52	Gümüşhane	Örümcek Ormanı Göknarı III
53	Gümüşhane	Örümcek Ormanı Göknarı IV
54	Gümüşhane	Örümcek Ormanı Ladini I
55	Gümüşhane	Örümcek Ormanı Ladini II
56	Gümüşhane	Örümcek Ormanı Ladini III
57	Gümüşhane	Örümcek Ormanı Ladini IV
58	Hatay	Hassa Lav Tüpü Mağaraları
59	Isparta	Barla Sedir Ağacı
60	Isparta	Söğüt Yaylası Ulu Ardiç
61	Isparta	Çatalçam
62	Isparta	Kapıderesi Toros Sediri II
63	Isparta	Kapıderesi Toros Sediri III
64	Isparta	Kırıntı Köyü Çınar Ağacı
65	Isparta	Kırıntı Köyü Doğu Çınarı
66	Isparta	Küçükkapı Sedir Ağacı
67	Isparta	Tota Dağı Anadolu Kestanesi
68	Isparta	Tota Dağı Ardiç Ağacı
69	Isparta	Yalnız Ardiç
70	Isparta	Yaz İhlamur Ağacı
71	İstanbul	Subaşı Havuzlar
72	İzmir	Anadolu kestanesi
73	İzmir	Kunduracı Çınarı
74	İzmir	Taşdede Pırnal Meşesi
75	İzmir	Teos Menengici
76	İzmir	Ovacık Köyü Anadolu Kestanesi
77	İzmir	Yarendere Fıstıkçamı
78	İzmir	Yemişçi Çınarı
79	İzmir	Yemişçi Fıstıkçamı
80	İzmir	Kadınlar Kuyusu Koca Menengici
81	İzmir	Dede Menengici

Tablo 3 (Devamı). Türkiye'nin Tabiat Anıtları

82	Karabük	Eskipazar Türbeçanı
83	Karaman	Altıkardeşler
84	Karaman	Dedeardıç
85	Konya	Titrek Kavak
86	Konya	Fosil Ardıç
87	Konya	Meke Gölü
88	Konya	Ağılı Ardıç
89	Kütahya	Mızıkçam
90	Manisa	Kula Peribacaları
91	Manisa	Osmancalı Fosil Ormanı
92	Manisa	Yelimera Kanyonu
93	Mersin	Kocakatran
94	Mersin	Ana Ardıç
95	Muğla	Bayır Çınarı
96	Muğla	Bayır Servi Ağacı
97	Muğla	Söğüt Köyü Çınarı
98	Muğla	Ulumeşe
99	Muğla	Bitez Yalısı Zeytin Ağacı
100	Rize	Tar Deresi Bulut Şelalesi
101	Rize	İkizdere Manle Şelalesi
102	Rize	Gindeş Şelalesi
103	Sakarya	Doğançay Şelalesi
104	Sakarya	Karagöl Yaylası Sarıçamı
105	Samsun	Çalkaya Takım Şelaleleri
106	Sinop	Kızılca Elmalı Meşesi
107	Sinop	Görkemli Meşe
108	Sinop	Bazalt Kayalıkları
109	Sinop	Sorkun Şelaleleri
110	Yozgat	Ulukavak
111	Zonguldak	Gümeli

Ülkemizde tabiat parkı olarak ilan edilecek alanların belirlenmesi noktasında 2873 Sayılı Milli Parklar Kanunu'nun Milli Parklar Yönetmeliğine göre;

- 1) “Tabiat ve tabii olaylarının meydana getirdiği tek veya nadir olmaları sebebiyle ilmi ve estetik yönden milli öneme sahip, bir veya bir kaç jeolojik veya jeomorfolojik formasyon ve bitki türleri gibi müstesna değerleri barındırmalıdır.
- 2) Özellikle insan faaliyetlerinden çok az zarar görmüş veya hiç zarar görmemiş olmalıdır.
- 3) Saha büyüklüğü milli parkları küçük, fakat koruma yönünden bütünlüğü

sağlayacak yeterlilikte olmalıdır.

4) Devletin mülkiyetinde olmalıdır” denilmektedir.

1.2.6 Türkiye’deki Tabiatı Koruma Alanları

2873 Sayılı Milli Parklar Kanunu’na göre Tabiatı Koruma Alanı; bilim ve eğitim bakımından önem taşıyan nadir, tehlikeye maruz veya kaybolmaya yüz tutmuş ekosistemler, türler ve tabii olayların meydana getirdiği seçkin örnekleri ihtiva eden ve mutlaka korunması gerekli olup sadece bilim ve eğitim amaçlarıyla kullanılmak üzere ayrılmış tabiat parçaları” olarak tanımlanmıştır. Ülkemizde 32 adet Tabiatı Koruma Alanı bulunmaktadır.

Tablo 7. Türkiye’nin Tabiatı Koruma Alanları

No	İli	Adı
1	Adana	Yumurtalık Lagünü
2	Afyonkarahisar	Dandindere
3	Antalya	Alacadağ
4	Antalya	Çıglıkara
5	Antalya	Dibek
6	Artvin	Çamburnu
7	Artvin	Camili-Efeler Ormanı
8	Artvin	Camili-Gorgit
9	Balıkesir	Kazdağı Göknaı
10	Bolu	Kökez
11	Bolu	Akdoğan ve Rüzgarlar Ebe Çamı
12	Bolu	Kale Bolu Fındığı
13	Burdur	Kargı Köyü Sığla Ormanı
14	Denizli	Çakıroluk
15	Düzce	Demirciönü
16	Gümüşhane	Örümcek Ormanı
17	Hatay	Tekkoz Kengerli Düz
18	Isparta	Kasnak Meşesi
19	İstanbul	Beykoz Göknaı
20	Kahramanmaraş	Körçoban
21	Karabük	Kavaklı
22	Karabük	Çitdere
23	Kırklareli	Kasatura Körfezi
24	Kırşehir	Seyfe Gölü
25	Konya	Akgöl (Ereğli Sazlığı)
26	Kütahya	Vakıf Çamlığı
27	Kütahya	Domaniç - Kaşalıç
28	Muğla	Sırtlandığı Halep Çamı

Tablo 8 (Devamı). Türkiye’nin Tabiatı Koruma Alanları

29	Muğla	Kartal Gölü
30	Samsun	Haciosman Ormanı
31	Sinop	Sarıkum
32	Uşak	İtecik Lalesi

Ülkemizde Tabiatı Koruma Alanı olarak ilan edilecek alanların belirlenmesinde 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu’nun Milli Parklar Yönetmeliği’ne göre;

- 1) “Milli ve milletlararası seviyede tipik, emsalsiz, nadir, tehlikeye maruz veya kaybolmaya yüz tutmuş ekosistemler, türler ve tabii olayların meydana getirdiği veya gizlediği tabii ve geleneksel arazi kullanım şekillerine ait örnekleri barındırmalıdır.
- 2) Genellikle hassas ekosistemlere, habitatlara veya hayat şekillerine biyolojik veya jeolojik önemli çeşitliliklere, zengin genetik kaynaklara sahip olmalıdır.
- 3) Bu özellikleri ve farklılıkları, bilim, eğitim, araştırma kurumları veya ilgili kuruluşlar tarafından tespit edilmiş olmalıdır.
- 4) Saha büyüklüğü, korunması gerektiren değerlerin hayatlarını uzun süreli olarak devam ettirmelerine yeterli olmalıdır.
- 5) Devletin mülkiyetinde olmalıdır” denilmektedir.

1.2.7 Türkiye’deki Sulak Alanlar

Sulak alan, “Tabii veya suni, devamlı veya geçici, suları durgun veya akıntılı, tatlı, acı veya tuzlu, denizlerin gelgit hareketlerinin çekilme devresinde altı metreyi geçmeyen derinlikleri kapsayan, başta su kuşları olmak üzere canlıların yaşama ortamı olarak önem taşıyan bütün sular, bataklık, sazlık ve turbiyeler ile bu alanların kıyı kenar çizgisinden itibaren kara tarafına doğru ekolojik açıdan sulak alan kalan yerler” olarak tanımlanmıştır (DKMPGM, 2023)

Ülkemizde 122 adet sulak alan bulunmaktadır. Bu sulak alanların 14 tanesi Ramsar Alanı, 59’u Ulusal Öneme Haiz Sulak Alan ve 49 tanesi Mahalli Öneme Haiz Sulak Alanlardır.

Ramsar Alanları, 1975 tarihinde İsviçre’de imzalanan Ramsar Sözleşmesi kapsamında “tüm sulak alanları, dünya çapında sürdürülebilir kalkınmasının sağlanmasına katkı olarak yerel ve ulusal eylemler ve uluslararası iş birliği yoluyla korumak ve akıllıca kullanmak” amacıyla imzalanmış olup ülkemiz bu sözleşmeye 13.11.1994 tarihinde üye olmuştur (DKMPGM 2024).

Ulusal Öneme Haiz Sulak Alanlar, “Sözleşmenin taraflar toplantısında kabul edilen Uluslararası Öneme Sahip Sulak Alan Kriterleri’nden en az birine sahip sulak alanlar” olarak tanımlanmıştır (DKMPGM 2024).

Mahalli Öneme Haiz Sulak Alanlar, “Ulusal Öneme Haiz Sulak Alan ve Ramsar Alanı içerisinde bulunmayan sulak alanlar” olarak tanımlanmıştır (DKMPGM 2024).

Tablo 9. Türkiye’nin Sulak Alanları

No	İli	Sulak Alan Adı	Tescil Statüsü
1	Adana	Akyatan Gölü	Ramsar Alanı
2	Adana	Yumurtalık Lagünü	Ramsar Alanı
3	Afyonkarahisar	Karakuyu Sazlıkları	Ulusal Öneme Haiz Sulak Alan
4	Afyonkarahisar	Karamık Sazlıkları	Ulusal Öneme Haiz Sulak Alan
5	Afyonkarahisar; Konya	Akşehir ve Eber Gölleri	Ulusal Öneme Haiz Sulak Alan
6	Afyonkarahisar- Denizli	Acıgöl	Ulusal Öneme Haiz Sulak Alan
7	Ağrı	Doğubayazıt Sazlıkları	Ulusal Öneme Haiz Sulak Alan
8	Ağrı	Sarısu Ovası Sulak Alanları	Ulusal Öneme Haiz Sulak Alan
9	Aksaray	Balıkli Göl	Mahalli Öneme Haiz Sulak Alan
10	Ankara	Tol Gölü	Ulusal Öneme Haiz Sulak Alan
11	Antalya	Avlan Gölü	Ulusal Öneme Haiz Sulak Alan
12	Antalya	Beymelek Lagünü	Mahalli Öneme Haiz Sulak Alan
13	Antalya	Demre Kuşçenneti	Çayağzı Mahalli Öneme Haiz Sulak Alan
14	Antalya	Eğri Göl	Mahalli Öneme Haiz Sulak Alan
15	Ardahan	Aktaş Gölü	Ulusal Öneme Haiz Sulak Alan

Tablo 5 (Devamı). Türkiye'nin Sulak Alanları

16	Ardahan	Çıldır Gölü	Ulusal Öneme Haiz Sulak Alan
17	Ardahan	Putka Gölü	Ulusal Öneme Haiz Sulak Alan
18	Aydın	Aşağı Dip Gölü	Mahalli Öneme Haiz
19	Aydın	Azap Gölü	Ulusal Öneme Haiz Sulak Alan
20	Balıkesir	Akçay Sazlıkları	Mahalli Öneme Haiz Sulak Alan
21	Balıkesir	Gönen Deltası	Ulusal Öneme Haiz Sulak Alan
22	Balıkesir	Karakoç Deresi Sulak Alanı	Mahalli Öneme Haiz Sulak Alan
23	Balıkesir	Manyas (Kuş) Gölü	Ramsar Alanı
24	Balıkesir	Şeytansofrası Sulak Alanı	Mahalli Öneme Haiz Sulak Alan
25	Bitlis	Ahlat Sazlığı	Ulusal Öneme Haiz Sulak Alan
26	Bitlis	Arin (Sodalı) Gölü	Ulusal Öneme Haiz Sulak Alan
27	Bitlis	Heybeli (Norşin) Gölü	Ulusal Öneme Haiz Sulak Alan
28	Bitlis	Nazik Gölü	Ulusal Öneme Haiz Sulak Alan
29	Bitlis	Nemrut Gölü	Ramsar Alanı
30	Bitlis; Muş	İron Sazlığı	Ulusal Öneme Haiz Sulak Alan
31	Bolu	Aladağ Göleti	Mahalli Öneme Haiz Sulak Alan
32	Bolu	Yeniçağa Gölü	Ulusal Öneme Haiz Sulak Alan
33	Burdur	Burdur Gölü	Ramsar Alanı
34	Burdur	Çorak Gölü	Ulusal Öneme Haiz Sulak Alan
35	Burdur	Göhlisar Gölü	Ulusal Öneme Haiz Sulak Alan
36	Burdur	Yarışlı Gölü	Ulusal Öneme Haiz Sulak Alan
37	Burdur	Yazır Gölü	Ulusal Öneme Haiz Sulak Alan
38	Bursa	İznik Gölü	Ulusal Öneme Haiz Sulak Alan
39	Bursa	Kocaçay Deltası	Ulusal Öneme Haiz Sulak Alan
40	Bursa	Uluabat Gölü	Ramsar Alanı
41	Çanakkale	Gökçeada Lagünü	Ulusal Öneme Haiz Sulak Alan

Tablo 5 (Devamı). Türkiye'nin Sulak Alanları

42	Çankırı	Bakkal Gölü	Mahalli Öneme Haiz Sulak Alan
43	Denizli	Işıklı Gököl	Ulusal Öneme Haiz Sulak Alan
44	Düzce	Efteni Gölü	Ulusal Öneme Haiz Sulak Alan
45	Edirne	Meriç Deltası	Ulusal Öneme Haiz Sulak Alan
46	Elazığ	Güney Keban Barajı	Ulusal Öneme Haiz Sulak Alan
47	Elazığ	Hazar Gölü	Ulusal Öneme Haiz Sulak Alan
48	Erzincan	Ekşisu Sazlıkları	Ulusal Öneme Haiz Sulak Alan
49	Erzurum	Erzurum Bataklıkları	Mahalli Öneme Haiz Sulak Alan
50	Erzurum	Tortum Gölü	Ulusal Öneme Haiz Sulak Alan
51	Eskişehir	Balıkdanı Gölü	Ulusal Öneme Haiz Sulak Alan
52	Gaziantep;Şanlıurfa	Karkamış Taşkın Ovası	Ulusal Öneme Haiz Sulak Alan
53	Giresun	Karagöl	Mahalli Öneme Haiz Sulak Alan
54	Hakkâri	Yüksekova(Nehil) Sazlıkları	Ulusal Öneme Haiz Sulak Alan
55	Hatay	Gölbaşı Gölü	Ulusal Öneme Haiz Sulak Alan
56	Hatay	Haydarlar Gölü	Mahalli Öneme Haiz Sulak Alan
57	Hatay	Mileyha Sulak Alanı	Mahalli Öneme Haiz Sulak Alan
58	Iğdır	Aras Karasu Taşkınları	Ulusal Öneme Haiz Sulak Alan
59	İzmir	Gediz Deltası	Ramsar Alanı
60	İzmir	Gölcük Gölü	Mahalli Öneme Haiz Sulak Alan
61	Kars	Aygır Gölü	Ulusal Öneme Haiz Sulak Alan
62	Kars	Çalı Gölü	Ulusal Öneme Haiz Sulak Alan
63	Kars	Kuyucuk Gölü	Ramsar Alanı
64	Kastamonu	Asar Göleti	Mahalli Öneme Haiz Sulak Alan
65	Kastamonu	Tuzaklı Göleti	Mahalli Öneme Haiz Sulak Alan

Tablo 5 (Devamı). Türkiye'nin Sulak Alanları

66	Kayseri	Hürmetçi Sazlığı	Ulusal Öneme Haiz Sulak Alan
67	Kayseri	Sultansazlığı	Ramsar Alanı
68	Kayseri	Tuzla Palas Gölü	Ulusal Öneme Haiz Sulak Alan
69	Kırıkkale	Çeşnigir Sulak Alanı	Mahalli Öneme Haiz
70	Kırşehir	Seyfe Gölü	Ramsar Alanı
71	Kocaeli	İzmit Körfezi Sulak Alanı	Mahalli Öneme Haiz Sulak Alan
72	Konya	Çavuşçu Gölü	Mahalli Öneme Haiz Sulak Alan
73	Konya	Dipsiz Göl	Mahalli Öneme Haiz Sulak Alan
74	Konya	Ereğli Sazlıkları	Mahalli Öneme Haiz Sulak Alan
75	Konya	Kızören Obruğu	Ramsar Alanı
76	Konya	Kozanlı Gökgöl	Ulusal Öneme Haiz Sulak Alan
77	Konya	Meke Maarı	Ramsar Alanı
78	Konya	Samsam Gölü	Mahalli Öneme Haiz Sulak Alan
79	Manisa	Gölmarmara Gölü	Ulusal Öneme Haiz Sulak Alan
80	Mersin	Dipsiz Lagünü	Ulusal Öneme Haiz Sulak Alan
81	Mersin	Göksu Deltası	Ramsar Alanı
82	Muğla	Girdev Gölü	Mahalli Öneme Haiz Sulak Alan
83	Muğla	Gölköy Gölü	Mahalli Öneme Haiz Sulak Alan
84	Muğla	Metruk Tuzlası	Ulusal Öneme Haiz Sulak Alan
85	Muş	Akdoğan Gölü	Mahalli Öneme Haiz Sulak Alan
86	Muş	Batmış Gölü	Mahalli Öneme Haiz Sulak Alan
87	Muş	Bulanık Ovası Sulak Alanları	Ulusal Öneme Haiz Sulak Alan
88	Muş	Haçlı Gölü	Mahalli Öneme Haiz Sulak Alan
89	Niğde	Karagöl Çinili Göl	Mahalli Öneme Haiz Sulak Alan
90	Ordu	Çiğ Gölü	Mahalli Öneme Haiz Sulak Alan
91	Osmaniye	Kastabala Sulak Alanı	Mahalli Öneme Haiz Sulak Alan

Tablo 5 (Devamı). Türkiye'nin Sulak Alanları

92	Sakarya	Acarlar Longoz Ormanı	Ulusal Öneme Haiz Sulak Alan
93	Sakarya	Büyük Akgöl	Mahalli Öneme Haiz Sulak Alan
94	Sakarya	Keremali Gölü	Mahalli Öneme Haiz Sulak Alan
95	Sakarya	Küçük Akgöl	Mahalli Öneme Haiz Sulak Alan
96	Sakarya	Taşkısığı Gölü	Mahalli Öneme Haiz Sulak Alan
97	Samsun	Kızılırmak Deltası	Ramsar Alanı
98	Samsun	Ladik Gölü	Ulusal Öneme Haiz Sulak Alan
99	Samsun	Yeşilirmak Deltası	Ulusal Öneme Haiz Sulak Alan
100	Sinop	Aksaz Gölü	Mahalli Öneme Haiz Sulak Alan
101	Sivas	Kaz Gölü	Mahalli Öneme Haiz Sulak Alan
102	Sivas	Tödürge Gölü	Ulusal Öneme Haiz Sulak Alan
103	Sivas	Ulaş Gölü	Ulusal Öneme Haiz Sulak Alan
104	Şırnak	Cizre Dicle Nehri Sulak Alanı	Mahalli Öneme Haiz Sulak Alan
105	Tekirdağ	Melen Gölü	Mahalli Öneme Haiz Sulak Alan
106	Tokat	Karaca Gölü	Mahalli Öneme Haiz Sulak Alan
107	Tokat	Sulu Adalı Gölü	Mahalli Öneme Haiz Sulak Alan
108	Tunceli	Buyer Baba Gölü	Mahalli Öneme Haiz Sulak Alan
109	Van	Akgöl	Ulusal Öneme Haiz Sulak Alan
110	Van	Bendimahı Deltası	Ulusal Öneme Haiz Sulak Alan
111	Van	Çelebibağ Sazlıkları	Ulusal Öneme Haiz Sulak Alan
112	Van	Çiçekli Gölü	Mahalli Öneme Haiz Sulak Alan
113	Van	Dönemeç Deltası	Ulusal Öneme Haiz Sulak Alan
114	Van	Edremit Sazlıkları	Mahalli Öneme Haiz Sulak Alan
115	Van	Erçek Gölü	Ulusal Öneme Haiz Sulak Alan

Tablo 5 (Devamı). Türkiye'nin Sulak Alanları

116	Van	Gövelek Gölü	Mahalli Öneme Haiz Sulak Alan
117	Van	Karasu Deltası	Ulusal Öneme Haiz Sulak Alan
118	Van	Turna (Keşiş) Gölü	Ulusal Öneme Haiz Sulak Alan
119	Van	Van Sazlıkları	Mahalli Öneme Haiz Sulak Alan
120	Yalova	Hersek Lagünü	Mahalli Öneme Haiz Sulak Alan
121	Yozgat	Gelingüllü Göleti	Mahalli Öneme Haiz Sulak Alan
122	Yozgat	Üçağaç Göleti	Mahalli Öneme Haiz Sulak Alan

1.2.8 Türkiye'deki Yaban Hayatı Geliştirme Sahaları

Soyları azalmakta olan veya tükenme tehlikesi ile karşı karşıya kalan yaban hayvanlarının doğal olarak bulunduğu alanlar, doğal yapısının bozulmaması ve korunması maksadıyla Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından ilan edilen alanlardır. Ülkemizde 85 adet Yaban Hayatı Geliştirme Sahası bulunmaktadır.

Tablo 10. Türkiye'nin Yaban Hayatı Geliştirme Sahaları

No	SAHA ADI	HEDEF TÜR
1	Adana Akyatan Gölü YHGS	Su Kuşları
2	Adana Pozantı Karanfıldağ YHGS	Yaban Keçisi
3	Adana Seyhan Baraj Gölü YHGS	Su Kuşları
4	Adana Tuzla Gölü YHGS	Su Kuşları
5	Adana Kahramanmaraş Hançerderesi YHGS	Yaban Keçisi
6	Afyon Sandıklı Akdağ YHGS	Geyik
7	Afyon Dinar Karakuyu Gölü YHGS	Su Kuşları
8	Ankara Beypazarı Kapaklı YHGS	Geyik
9	Ankara Kara Akbaba YHGS	Kara Akbaba
10	Ankara Nallıhan Davutoğlu YHGS	Su Kuşları
11	Ankara Nallıhan Emremsultan YHGS	Yaban Koyunu
12	Ankara Nallıhan Saçak YHGS	Geyik
13	Antalya Akseki İbradı Üzümdere YHGS	Yaban Keçisi
14	Antalya Alanya Dimçayı YHGS	Yaban Keçisi
15	Antalya Cevizli Gidengelmez Dağı YHGS	Yaban Keçisi
16	Antalya Düzlerçamı YHGS	Alageyik, Yaban Keçisi
17	Antalya Gündoğmuş YHGS	Yaban Keçisi
18	Antalya Kaş Kıbrıs Çayı YHGS	Yaban Keçisi
19	Antalya Sarıkaya YHGS	Yaban Keçisi

Tablo 11 (Devamı). Türkiye'nin Yaban Hayatı Geliştirme Sahaları

20	Antalya Sivridağ YHGS	Yaban Keçisi
21	Ardahan Posof YHGS	Dağ Horozu
22	Artvin Yusufeli Çoruh Vadisi YHGS	Yaban Keçisi
23	Balıkesir-Kütahya Akdağ YHGS	Geyik
24	Bartın Ulus Sökü YHGS	Geyik, Karaca
25	Bingöl Kığı Şeytandağları YHGS	Çengel Boynuzlu Dağ Keçisi, Yaban Keçisi
26	Bitlis Adilcevaz Süphandağı YHGS	Çengel Boynuzlu Dağ Keçisi, Yaban Keçisi
27	Bolu Göynük Kapıormanı YHGS	Geyik
28	Bolu Yedigöller YHGS	Geyik, Karaca
29	Bolu Abant YHGS	Geyik
30	Burdur-Burdur Gölü YHGS	Su Kuşları
31	Burdur Karataş Gölü YHGS	Su Kuşları
32	Bursa Karacabey Karadağı-Ovakorusu YHGS	Sülün
33	Çorum Kargı Köşdağ YHGS	Karaca
34	Denizli Çardak Beylerli Gölü YHGS	Su Kuşları
35	Denizli Çivril Akdağ YHGS	Geyik
36	Düzce Gölyaka Efteni Gölü YHGS	Su Kuşları
37	Erzurum Çat YHGS	Çengel Boynuzlu Dağ Keçisi
38	Erzurum İspir Vercenik Dağı YHGS	Çengel Boynuzlu Dağ Keçisi, Yaban Keçisi
39	Erzurum Oltu YHGS	Yaban Keçisi
40	Eskişehir Mihalıççık Çatacık YHGS	Geyik
41	Eskişehir Sivrihisar Balıkdama YHGS	Su Kuşları
42	Gaziantep Tahtaköprü Baraj Gölü YHGS	Su Kuşları
43	Gümüşhane Şiran Kuluca YHGS	Yaban Keçisi
44	Hatay Altınözü YHGS	Çizgili Sırtlan
45	Hatay Dağ Ceylanı YHGS	Dağ Ceylanı
46	Hatay İskenderun Arsuz YHGS	Yaban Keçisi, Karaca
47	İstanbul Çatalca Çilingöz YHGS	Geyik, Karaca
48	İstanbul Sarıyer Feneryolu YHGS	Karaca
49	İzmir Bayındır Ovacık YHGS	Karaca
50	İzmir Selçuk Gebekirse Gölü YHGS	Su Kuşları
51	İzmir Homa Dalyanı YHGS	Su Kuşları
52	Karabük Sırçalı Kanyonu YHGS	Karaca
53	Karabük Yenice YHGS	Geyik, Karaca
54	Kars Kuyucuk Gölü YHGS	Su Kuşları
55	Kars Sarıkamış Kağızman YHGS	Yaban Keçisi
56	Kastamonu Azdavay Kartdağı YHGS	Geyik
57	Kastamonu Ilgazdağı YHGS	Geyik
58	Kastamonu Taşköprü Elekdağ YHGS	Geyik
59	Kastamonu Tosya Gavurdağı YHGS	Geyik
60	Kayseri Yahyalı Aladağlar YHGS	Yaban Keçisi

Tablo 12 (Devamı). Türkiye'nin Yaban Hayatı Geliştirme Sahaları

61	Kocaeli Kandıra Seyrek YHGS	Karaca
62	Konya Bozdağ YHGS	Yaban Koyunu
63	Kütahya Merkez Altıntaş YHGS	Toy
64	Kütahya Tavşanlı Çatak YHGS	Geyik
66	Mersin Mut Kestel Dağı YHGS	Yaban Keçisi
67	Mersin Tarsus Kadıncık Vadisi YHGS	Yaban Keçisi
68	Mersin Çamlıyayla Cehennem Deresi YHGS	Yaban Keçisi
69	Mersin Hisar dağ ve Gedikdağı YHGS	Yaban Keçisi
70	Mersin Tarsus Hopur Topaşır YHGS	Yaban Keçisi
71	Muğla Köyceğiz YHGS	Yaban Keçisi
72	Muğla Yılanlı Çakmak YHGS	Yaban Keçisi
73	Muğla Bördübet YHGS	Karakulak, Kurt, Su Samuru, Bozayı
74	Niğde Çamardı Demirkazık YHGS	Yaban Keçisi
75	Osmaniye Zorkun Yaylası YHGS	Karaca
76	Rize Çamlıhemşin Kaçkar YHGS	Çengel Boynuzlu Dağ Keçisi
77	Sakarya Kaynarca Acarlar Gölü YHGS	Su Kuşları
78	Samsun Bafra Kızılırmak Deltası YHGS	Su Kuşları
79	Samsun Terme Gölardı Simenlik Gölü YHGS	Sülün
80	Sinop Bozburun YHGS	Karaca
81	Şanlıurfa Birecik Fırat YHGS	Kelaynak
82	Şanlıurfa Birecik Bozkırları YHGS	Çizgili Sırtlan, Çöl Varanı, Fırat Kaplumbağası
83	Şanlıurfa Merkez Kızılkuyu YHGS	Ceylan
84	Tokat Kaz Gölü YHGS	Su Kuşları
85	Zonguldak Yeşilöz YHGS	Geyik, Karaca

2. MATERYAL VE YÖNTEM

2.1 Materyal

2.1.1 Araştırma Alanının Genel Özellikleri

2.1.1.1 Coğrafi Konum

Rize ili Kuzeydoğu Anadolu’da; Doğu Karadeniz kıyı kısmının doğusunda 40° 21’ ve 41° 25’ doğu boylamları ile 40° 33’ ve 41° 20’ kuzey enlemleri arasında yer alır. Batıdan Trabzon’un Of ilçesine, güneyden Erzurum’un İspir ilçesine, doğudan Artvin’in Yusufeli ve Arhavi ilçelerine ve kuzeyden Karadeniz ile çevrili olan Rize’nin göller hariç yüzölçümü 3920 km² dir (Köse, 2019).

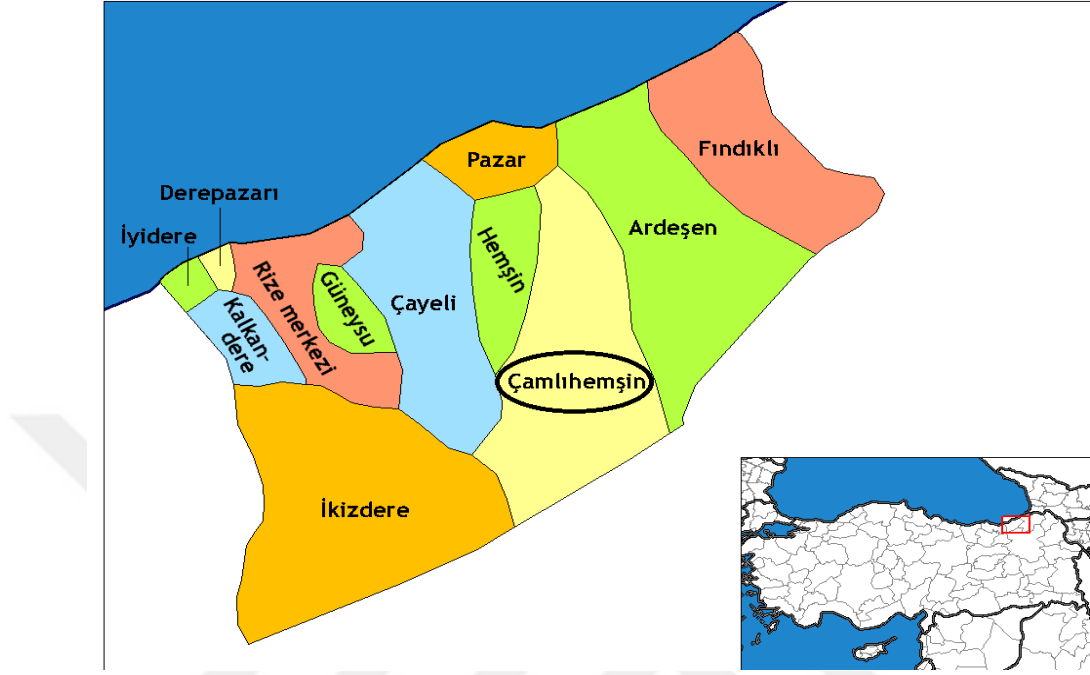

Şekil 1. Rize ili Türkiye’deki konumu

Rize ili F44, G44, G45 ve G46 numaralı paftalar arasında yer alırken Türkiye’nin en büyük 5. Milli Parkı olan Kaçkar Dağları Milli Parkı ise G46-a1, G46-b4, G45-C1 ve G45-b4 paftaları içerisinde yer alır (Sarigül, 2018).

Bu çalışmanın içeriğini oluşturan ilçe olan Çamlıhemşin ilçesi, Rize il merkezinin doğusunda yer alır. Doğusunda Ardeşen, Kuzeyde Pazar ve Hemşin, Batısında ise Çayeli ve İkizdere ilçelerine komşudur. Çamlıhemşin’in eski isminin “Vicealtı” olduğu, Cumhuriyetin ilanından daha önce 1922 tarihinde karakol merkezi olarak oluşturulduğu, 1953 tarihinde Ardeşen’in ilçe olmasıyla birlikte “Vicealtı” ismiyle

birlikte Ardeşen ilçesine bağlandığı, 1957 tarihinde amlıhemşin ismini alarak ilçe haline getirildiğı, İlçenin kuruluşunun ise 1960 larda tamamlandığı bilinmektedir (Çamlıhemşin Belediyesi, 1955).

Şekil 2. Çamlıhemşin ilçesi Rize'deki konumu

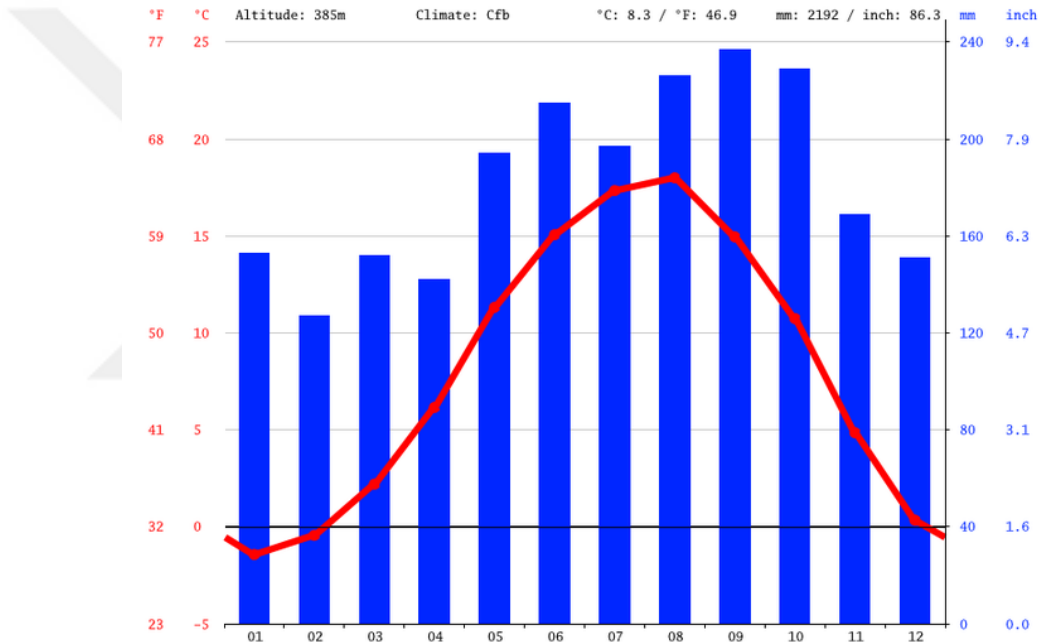
2.1.1.2 Ulaşım

Çamlıhemşin ilçesi, Rize il merkezine yaklaşık 66 km mesafededir. Çamlıhemşin Rize'nin sahilde kalmayıp içeride kalan ilçelerinden biridir. Bu ilçenin Rize içerisindeki konumu Şekil 2.de gösterilmiştir. İlçeye ulaşım şehir içi dolmuşlarla, özel araçlarla veya tur araçlarıyla sağlanmaktadır.

2.1.1.3 İklimsel Özellikler

Yörenin iklim değışkenliğinin ortaya konulabilmesi maksadıyla Rize ili amlıhemşin ilçesine ait Meteoroloji İstasyonu verilerinden (1928-2023) yararlanılmıştır. Yörede yıllık ortalama sıcaklık 14,5 °C dir. Ortalama sıcaklıklar kışın 6,5 °C ve 8,5 °C arasında değışmekte olup yazın ise ortalama sıcaklık 23 °C ye kadar yükselmektedir. Ortalama sıcaklıklarda en düşük değere Ocak ve Şubat ayında, en yüksek değere ise Ağustos ayında ulaşılmaktadır. Yıllık ortalama yağış toplamı ise 2.300,00 mm'dir. Aylık en

yüksek yağış miktarı 285 mm ile Ekim ayında, en düşük yağış miktarı ise 95,6 mm ile Nisan ve Mayıs aylarında görülmektedir (Şekil 3). Bölgedeki topografik yapı sebebiyle yağış durumu çok kısa mesafelerde dahi farklılık göstererek mikroklimatik alanlar oluşturmaktadır. Bu sebeple Rize ilinde gerek kıyı boyunca gerekse de iç kısımlarda yıllık yağış miktarlarında dönemsel olarak farklılıklar görülmektedir. Genel olarak her mevsim yağışlı, kışları serin yazları sıcak bir iklim görülmektedir. Yörenin kıyıdan itibaren hızla yükselerek kısa mesafelerde yüksekliğin 4000 metrelere kadar ulaşması iklim özelliklerinde hızla değişime sebep olmaktadır. Ayrıca dağların kıyıya dik olarak uzanması ve derin vadilerde yarılması yağış gibi iklim elemanlarının hızlı değişimine sebep olmaktadır (Atalay, 2011).

Şekil 3. Çamlıhemşin ilçesi iklim grafiği

2.1.1.4 Tarihsel Gelişim

Rize ili ve Rize'nin bulunduğu Doğu Karadeniz bölgesi tarihte herhangi bir medeniyete ev sahipliği yapmamıştır. İlk çağlarda gelişen medeniyetler ve devletlerin de dışında kalmıştır. Doğu Karadeniz bölgesinin yüksek dağlarla çevrili olması ve fiziki şartlarının çok zor olması sebeplerinden olacaktır ki fazla göz alan bir bölge olmamış bunun aksine göç veren bir bölge olmuştur. Bu zor fiziki şartlar olmasına rağmen yontma taş devrinden sonra iskan görüldüğü tespit edilmiştir. Milattan Önce 8. yüzyıldan başlayarak bu bölge Fenikeli denizciler tarafından ziyaret edilmiş ve

kolonileşmeler başlamıştır (Akkemik, 2018)

M.Ö. 547 senesinden itibaren bu Doğu Karadeniz bölgesi ve Anadolu bölgesinin tamamı Pers İmparatorluğu'nun idaresi altına girmiştir. Trabzon ve Rize çevresi Pont satraplığına bağlanmıştır. Büyük İskender'in M.Ö. 334 senesindeki doğu seferi ile Pers hakimiyeti sona ermiştir ve Rize-Trabzon yöresi Pont satraplığının devamı niteliğindeki Pontus Devleti içerisinde kalmıştır (Karpuz, 1992; Ak,2000).

Pontus Krallığı Dönemi; İskender'in ölümü ile kurulan Pontus Krallığı Doğu Karadeniz bölgesini içinde barındırmaktaydı. Dört bölgeye ayrılan Pontus Krallığı'nın bölgelerinden bir tanesi Kıyı Valiliği'dir. Trabzon-Rize bölgesi Sannika ismiyle bu Valiliğe bağlıydı. Bu süreçte sürekli meydana gelen Roma-Pontus savaşları neticesinde çıkan halk ayaklanması sebebiyle kendisini kölesine öldürten VI. Mithradates kendi hayatına ve dolayısıyla imparatorluğuna son vermiş oldu. İmparatorluğa ait bütün topraklar bu gelişmeden sonra Roma İmparatorluğu'nun eline geçmiş oldu (Karpuz, 1992; Ak, 2000).

Roma Dönemi; Bu döneme ilişkin olarak çeşitli kaynaklarda Trabzon-Rize çevresinin yarı bağımsız bir eyalet olarak yönetildiği belirtilmiştir. Trabzon'un doğu kısmında Roma İmparatorluğu'na bağlı Lazkiya isimli Krallık bulunmaktaydı. Lazkiya Krallığının sınırları Kafkas Dağlarından Sürmene'ye kadar uzanmaktaydı. Roma İmparatorluğu'nun ikiye bölünmesiyle (M.S. 395) Rize ve çevresi Doğu Roma İmparatorluğu'nun (Bizans) içerisinde kalmıştır (Karpuz, 1992; Ak, 2000).

Selçuklular Dönemi; Malazgirt Meydan Muharebesi (1071) sonucunda Selçuklu İmparatorluğu'nun Bizans'a karşı elde etmiş olduğu zafer ve ardından Süleyman Şah'ın Anadolu'ya yayılma politikası ile Karadenize ait kıyılar ve Rize bölgesi Selçukluların hakimiyetine girdi.

Trabzon Rum İmparatorluğu Dönemi; İstanbul 1204 tarihinde Latinler tarafından ele geçirilince Bizans İmparatoru Alexios Komnenos Kafkasya'ya kaçmış ve Gürcülerden yardım alarak Trabzon Rum İmparatorluğunu (Pontus Devleti) kurmuştur. Bu İmparatorluk bir süre boyunca Selçuklu İmparatorluğu'na vergi ödeyerek varlığını sürdürmüştür.

Osmanlı İmparatorluğu Dönemi; Rize ili ve Çamlıhemşin ilçesi'nin Osmanlı İmparatorluğu'na geçme tarihi 1509'dur. Bu bölgenin fethinden sonra alana Sivas, Maraş, Tokat, Karaman, Çorum ve Amasya dan getirilen müslüman türkler yerleştirilmiştir. Osmanlı'da Rize ve çevresi Lazistan Sancağı olarak isimlendirilir ve mecliste bu şekilde temsil edilirdi. 1 Dünya Savaşında 1916 tarihinde Rize Ruslar tarafından işgal edilmiş ve akabinde Erzincan Mütarekesi ile 1917 tarihinde Ruslar Rize'den çekilmişlerdir (Karpuz, 1992; Ak, 2002).

Cumhuriyet Dönemi; Milli Mücadele savaşının kazanılmasının ardından kurulan Türkiye Cumhuriyeti sınırları içerisinde bulunan Rize, bir süre Artvin ile birleşerek Çoruh Vilayeti ismini almıştır. 1924 tarihinde çıkan yasa ile Çoruh Vilayeti ve Lazistan Sancağı kaldırılarak 20 Nisan 1924'de Rize il olmuştur. O tarihlerde Çamlıca adıyla isimlendirilen bölge 1957 tarihinde yürürlüğe giren kanun ile ilçe olarak Çamlıhemşin ismini almıştır (Çamlıhemşin, 1993).

2.1.2 Rize'deki Korunan Alanlar

Rize ilinde 2873 Sayılı Milli Parklar Kanunu ile korunan alanlar şu şekildedir;

- 1) Kaçkar Dağları Milli Parkı
- 2) Handüzü Tabiat Parkı
- 3) Hemşin Şelaleleri Tabiat Parkı
- 4) Isırlık Tabiat Parkı
- 5) Gençlik Tabiat Parkı
- 6) Tunca Vadisi Tabiat Parkı
- 7) Manle Şelalesi Tabiat Anıtı
- 8) Tar Deresi Bulut Şelalesi Tabiat Anıtı
- 9) Gindeş Şelalesi Tabiat Anıtı
- 10) Çamlıhemşin Kaçkar Yaban Hayatı Geliştirme Sahasıdır.

2.1.2.1 Milli Parklar

Rize ili içerisinde 1 adet milli park bulunmakta olup ismi Kaçkar Dağları Milli Parkı'dır. Tezin konusunu oluşturan Kaçkar Dağları Milli Parkı'na ait bilgiler Bulgular kısmında verilmiştir.

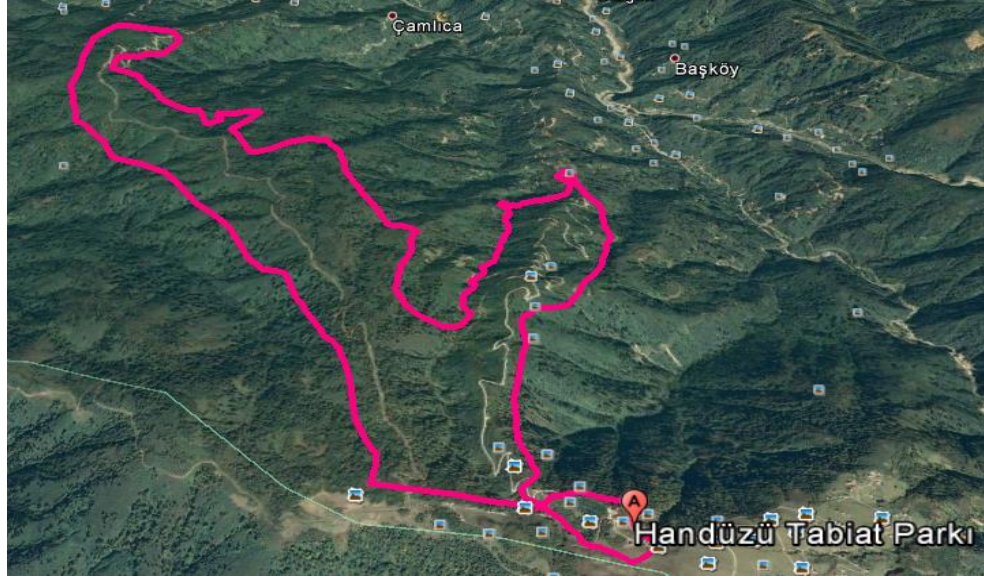
2.1.2.2 Tabiat Parkları

Rize ili içerisinde 5 adet Tabiat Parkı bulunmaktadır. Bunlar;

- 1) Handüzü Tabiat Parkı
- 2) Hemşin Şelaleleri Tabiat Parkı
- 3) Isırlık Tabiat Parkı
- 4) Gençlik Tabiat Parkı
- 5) Tunca Vadisi Tabiat Parkıdır.

2.1.2.2.1 Handüzü Tabiat Parkı

Handüzü Tabiat Parkı, Rize ili Güneysu ilçe sınırları içerisinde yer almaktadır. 02.12.2014 tarihinde tabiat parkı olarak ilan edilmiştir. Rize il merkezine 28 km uzaklıkta olup Güneysu ilçe merkezine 18 km mesafede bulunmaktadır. Tabiat parkının büyüklüğü 444.7 ha'dır. Tabiat parkının ortalama yüksekliği 1.379 metre olup en yüksek noktası ise 1.851 metredir.

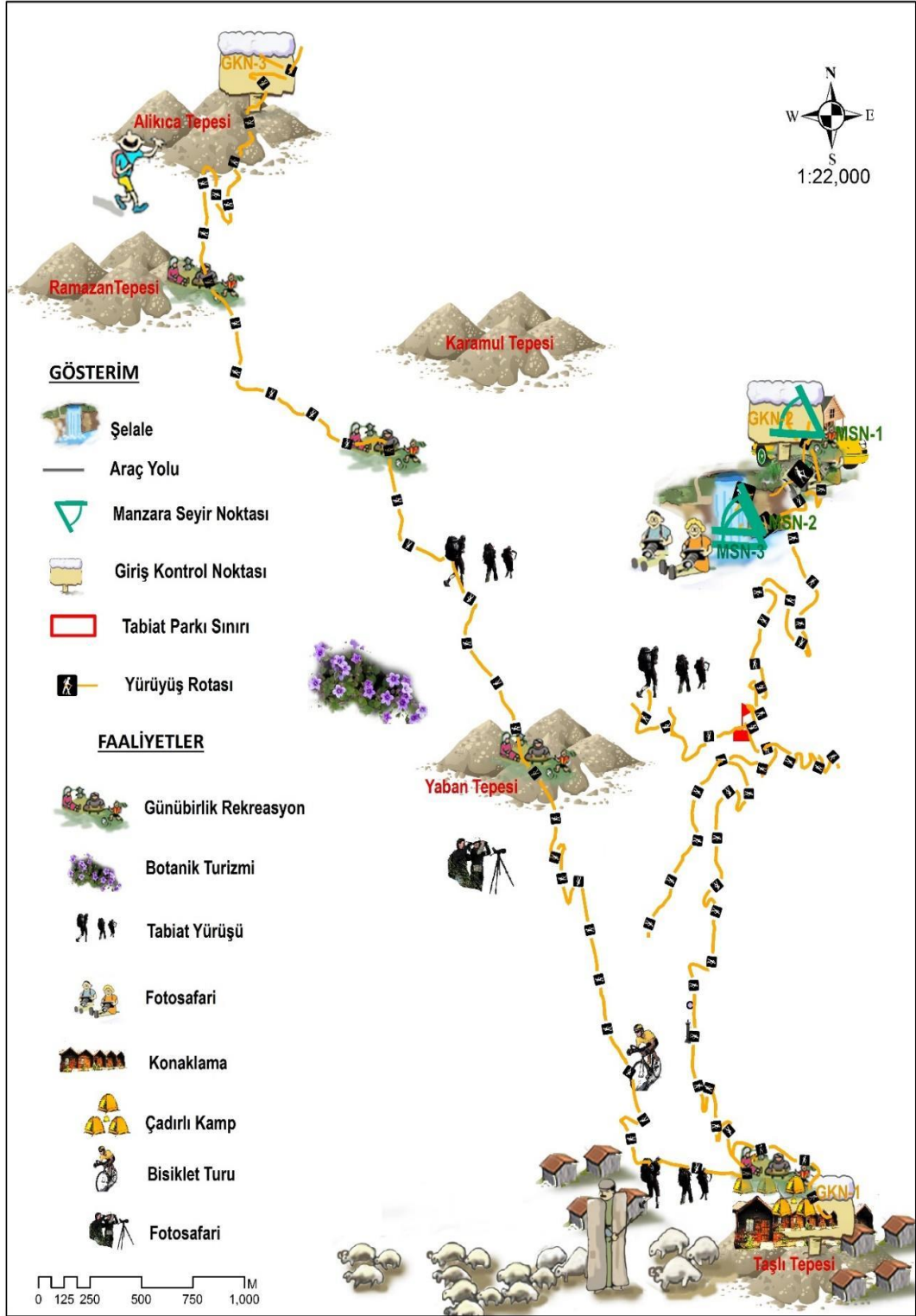

Şekil 4. Handüzü Tabiat Parkı Sınırlarını Gösterir Uydu Haritası

Tabiat parkı içerisinde Kızılağaç, Kestane, Kayın, Orman gülü, Karayemiş, Maviyemiş, Doğu Karadeniz Meşesi, Çobanpüskülü gibi ağaç ve çalı türleri bulunmaktadır. Alan içerisinde Arap Düzü Seyir Noktası ve Handüzü Şelalesi Manzara Seyir Noktası gibi manzara seyir noktası bulunmaktadır. Tabiat parkında alana gelen ziyaretçilerin konaklama ihtiyaçlarını karşılamak için 27 adet orman köşkü bulunmaktadır. Tabiat Parkında macera turizmi, tabiat yürüyüşü, bisiklet turu gibi aktiviteler yapılabilmektedir. Ayrıca Tabiat Parkında günübirlik rekreasyon alanı ve kamp alanı bulunmaktadır.

Tabiat Parkı içerisinde Arapdüzü Mevkii Günübirlik Kullanım Alanı ve Handüzü Mevkii Günübirlik Kullanım Alanı olmak üzere günübirlik rekreasyonel faaliyetlerin yapılabileceği alanlar mevcuttur.

HANDÜZÜ TABİAT PARKI TABİAT TURİZM FAALİYETLER HARİTASI

Şekil 5. Handüzü Tabiat Parkı Tabiat Turizm Faaliyet Haritası

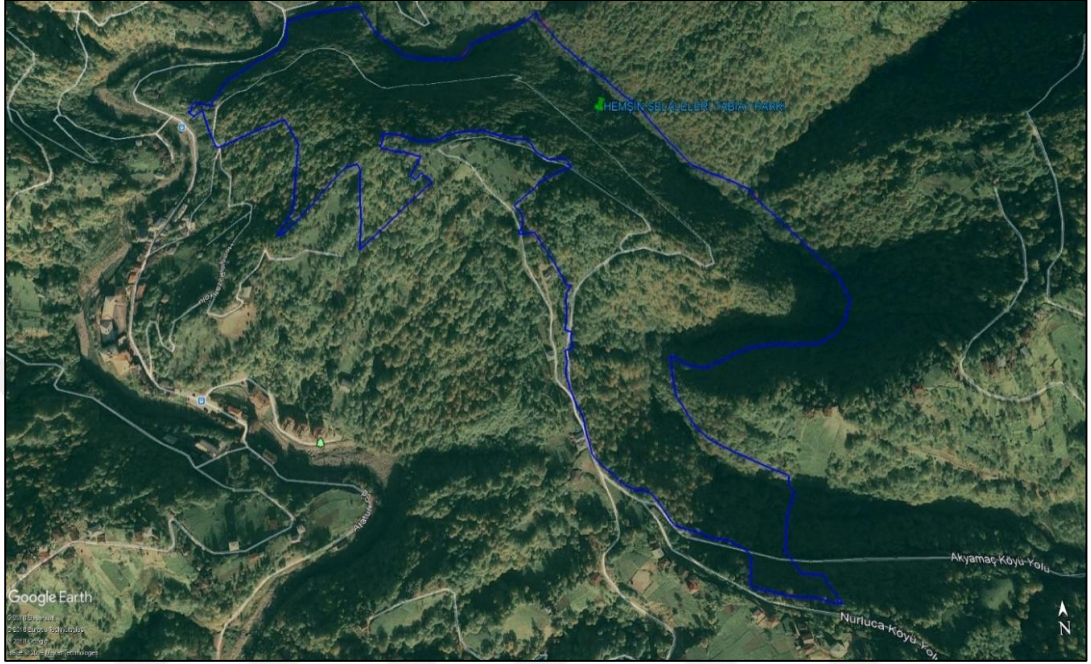
Şekil 6. Handüzü Tabiat Parkı

Şekil 7. Handüzü Tabiat Parkı – Arapdüzü Günübirlik Kullanım Alanı

2.1.2.2.2 Hemşin Şelaleleri Tabiat Parkı

Hemşin Şelaleleri Tabiat Parkı 25.08.2014 tarihinde ilan edilmiş olup 50 ha alan büyüklüğündedir. Tabiat Parkı Rize ili Hemşin ilçesi sınırlarında bulunmaktadır.

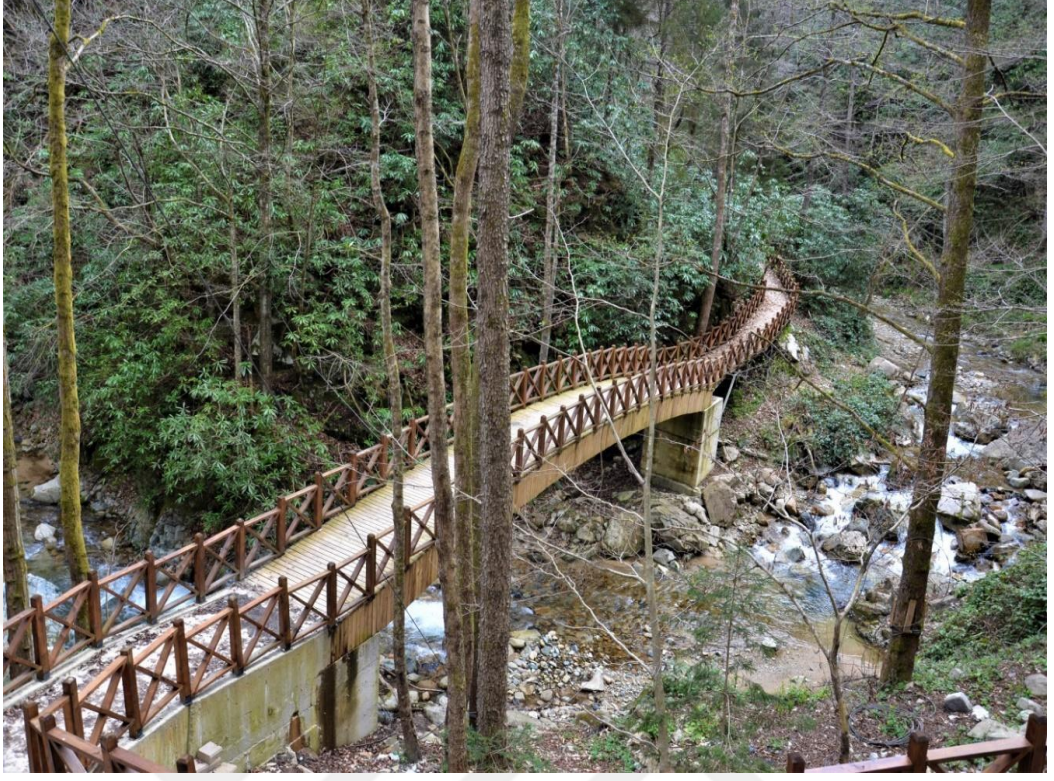

Şekil 8.Hemşin Şelaleleri Tabiat Parkı Sınırlarını Gösterir Harita

Rize il merkezine uzaklığı 56 km uzaklıkta olup Hemşin ilçe merkezine 300 metre mesafededir. Tabiat Parkı'nın kuzeybatısında bulunan Hemşin ilçe merkezinden ve güneybatısında bulunan Akyamaç ve Nurluca Köy yolları olmak üzere iki ayrı yerden giriş yapılabilmektedir. Tabiat Parkı'nın ortalama yüksekliği 425 metre olmakla birlikte en yüksek nokta 569 metredir. Alana yağışlar en fazla ilkbahar ve kış aylarında düşmektedir. Haziran ve Eylül arası ziyaretçilerin en fazla ilgi gösterdiği dönemdir. Tabiat Parkı içerisinde Ladin, Kayın, Kızılağaç, Kestane gibi ağaç türleri bulunmaktadır.

Tabiat Parkı'nın en yüksek noktasından başlayarak Tabiat Parkı güneydoğusundaki Hemşin Şelaleleri ile ve bu şelalelerin kuzeyinde yer alan Küçük Şelaleye kadar 600 metre uzunluğunda bir yürüyüş yolu bulunmaktadır.

Tabiat Parkı içerisinde birden fazla şelale bulunmakla birlikte yürüyüş yolu güzergahı boyunca şelalelerin tamamını görmek mümkündür.

Şekil 9.Hemşin Şelaleleri Tabiat Parkı Yürüyüş Yolu

Şekil 10.Hemşin Şelaleleri Tabiat Parkı

HEMŞİN ŞELALERİ TABİAT PARKI TABİAT TURİZM FAALİYETLER HARİTASI

GÖSTERİM		FAALİYETLER	
	Kır Kahvesi		Yaban Hayatı Gözlemi
	Manzara Seyir Noktası		Tabiat Yürüşü
	Giriş Kontrol Noktası		Günübirlik Rekreasyon
	Tabiat Parkı Sınırı		Fotosafari
	Yürüyüş Rotası		Botanik Turizmi
	Şelale		
	Araç Yolu		
	Dere		

Şekil 11.Hemşin Şelaleleri Tabiat Parkı Tabiat Turizm Faaliyetler Haritası

2.1.2.2.3 Isırlık Tabiat Parkı

Isırlık Tabiat Parkı Rize ili Merkez sınırları içerisinde yer almaktadır. 02.04.2015 tarihinde Tabiat Parkı Olarak ilan edilmiştir. Alan Rize il merkezine 5 km uzaklıkta olup 12 ha lık alanı kaplamaktadır.

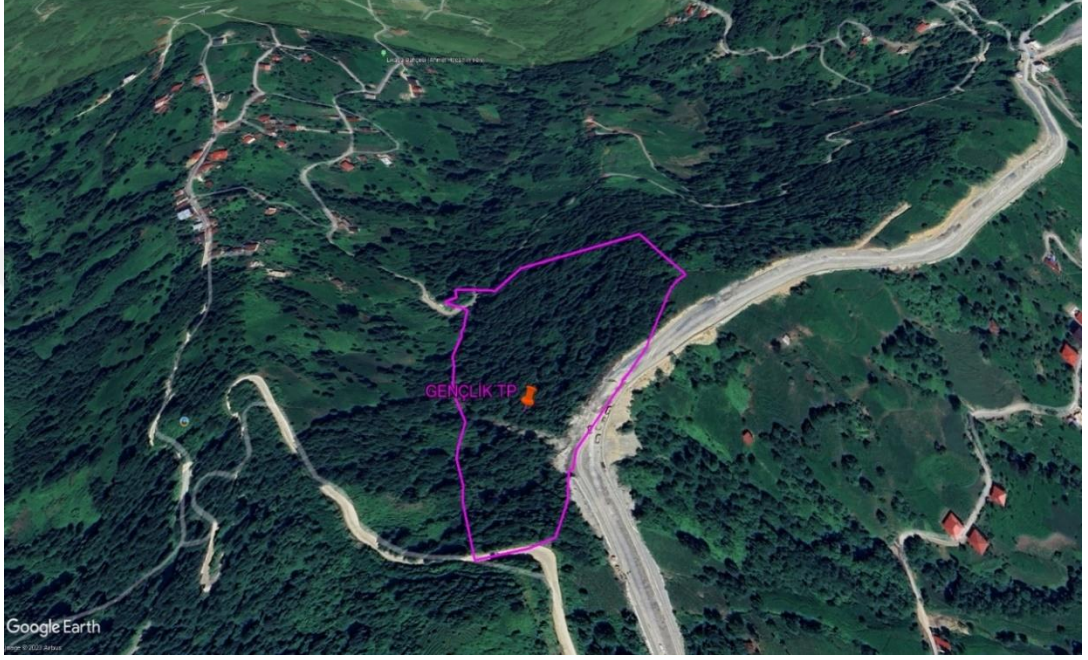

Şekil 12.Isırlık Tabiat Parkı Sınırlarını Gösterir Uydu Haritası

Tabiat Parkına ulaşım Rize il merkezinin güneyinde bulunan Ekmekçiler yerleşim yeri üzerindeki yoldan yapılmaktadır. Tabiat Parkı'nın kuzeyinde Küçükköy, kuzeyinde Ekmekçiler mahallesi, batısında Tuğlalı, doğusunda Yolveren, güneyinde ise Köşükdüz yerleşim yerleri bulunmaktadır. Rize il merkezine çok yakın olması sebebiyle alana yoğun bir ziyaretçi girişi söz konusudur. Alanın ortalama yüksekliği 538 metre olup en yüksek noktası 598 metre dir. Alana yağışlar en fazla kış ve ilkbahar aylarında düşmektedir. Alan ekosisteminde kızılâğaç-kestane ormanı bulunmaktadır. Tabiat Parkı'nın şehre yakınlığı sebebiyle Rize il merkezi ve çevresi ile orman varlığı bütüncül olarak seyredebilmektedir. Tabiat Parkı içerisinde Kır Kahvesi, Mescit, Tanıtım Birimi, Satış Üniteleri, WC, Bebek Bakım Ünitesi, Spor Alanı, Çocuk Oyun Alanları, Amfi Tiyatro, Piknik Üniteleri, Barbekü, Çeşmeler ve Seyir Kulesi bulunmaktadır.

2.1.2.2.4 Gençlik Tabiat Parkı

Gençlik Tabiat Parkı Rize ili merkez sınırları içerisinde yer almaktadır. Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından 07.06.2022 tarihinde Tabiat Parkı olarak ilan edilmiştir. İl merkezi'nin Küçükköy sınırları içerisinde yer alan bu tabiat parkı 5.09 ha alana sahiptir. Rize il merkezine araç yolu ile 5 km mesafededir.

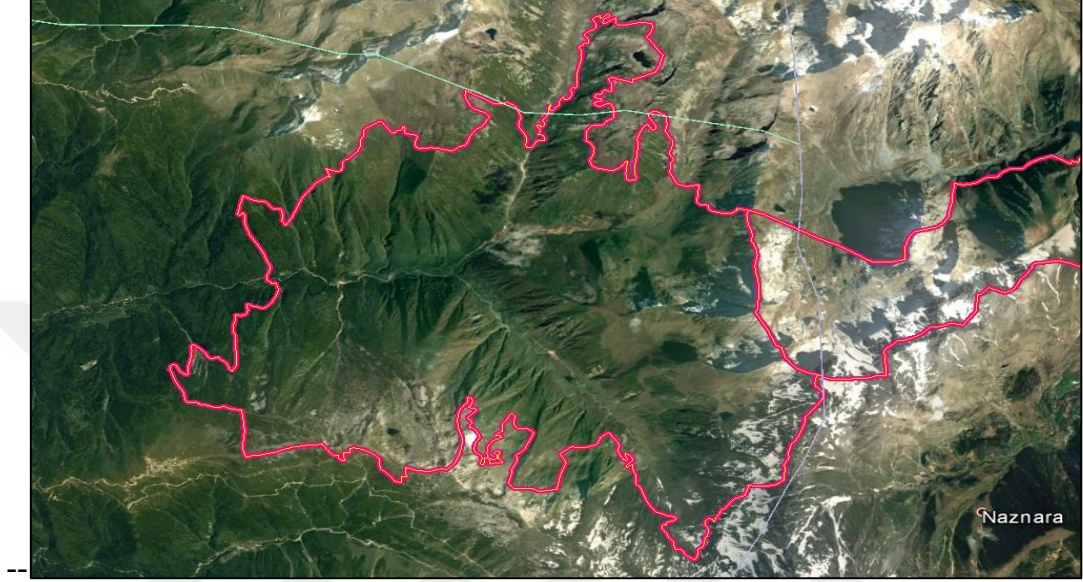

Şekil 15.Gençlik Tabiat Parkı Sınırlarını Gösterir Uydu Haritası

İlçe merkezinde yer alan tabiat parkına en yakın havaalanı Rize-Artvin havaalanı olup 36 km mesafededir. Tabiat Parkının bulunduğu yörede yağışların büyük bir bölümü kış ve ilkbahar aylarında meydana gelmektedir. Temmuz ve Ağustos aylar en sıcak aylardır. Tabiat Parkının il merkezine yakınlığı sebebiyledir ki toplumun giderek artan açık hava rekreasyon gereksinimi ziyaretçilerin alanın kaynak değerlerini yakından tanımasını sağlayacak, doğa sevgisi ve doğal ortamlarda yaşama hevesini arttıracak niteliktedir.

2.1.2.2.5 Tunca Vadisi Tabiat Parkı

Tunca Vadisi Tabiat Parkı Rize ili Ardeşen ilçesi sınırlarında bulunmaktadır. Bu tabiat parkı 11.07.2013 tarihinde olarak ilan edilmiş olup 4082 ha alana sahiptir. Ardeşen ilçe merkezine 44 km uzaklıkta olup Rize il merkezine 90 km uzaklıktadır.

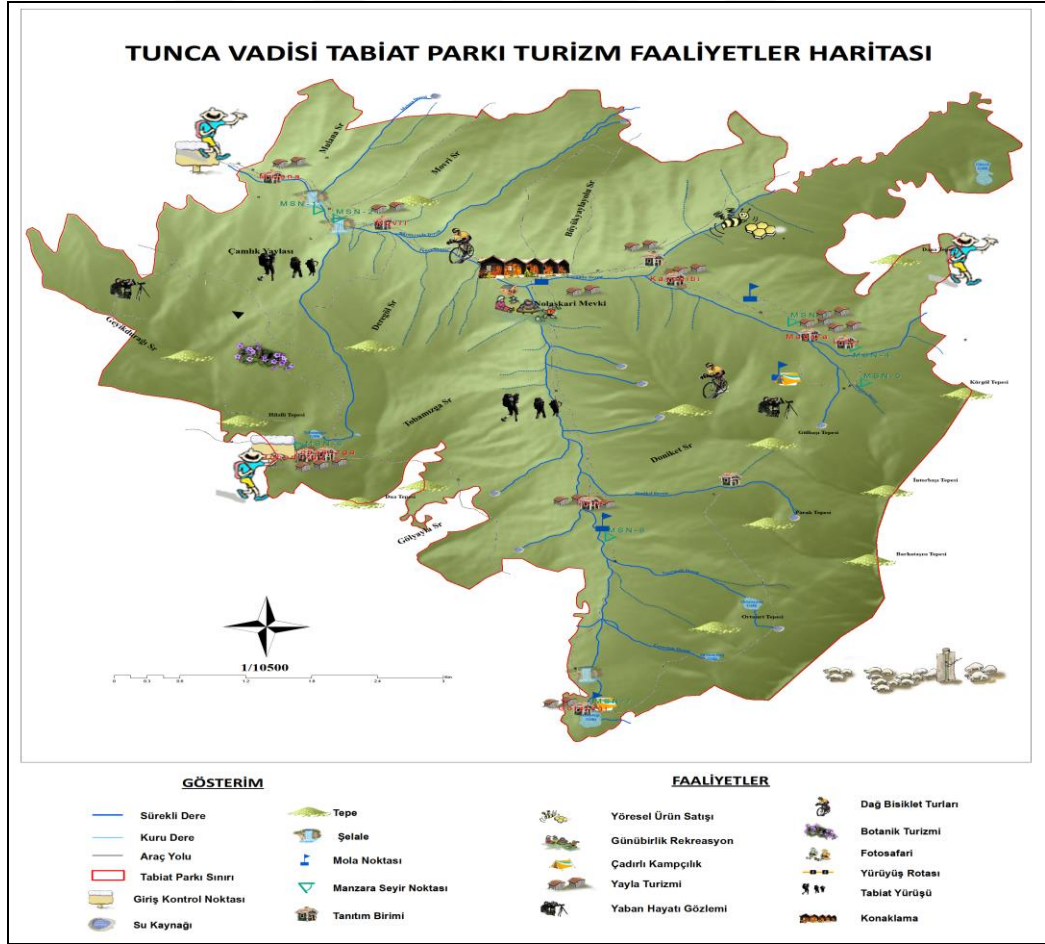
Şekil 16.Tunca Vadisi Tabiat Parkı Sınırlarını Gösterir Uydu Haritası

Ortalama yükseklik yaklaşık olarak 2.228 metre dir. Tabiat Parkı'nın zirve noktası ise 3.280 metreye kadar ulaşmaktadır. Tabiat Parkı'nın %63'ünü orman topluluğu, %36'sını ise çayır ekosistemi kaplamaktadır. Yükseltisi sebebiyle Tunca Vadisi Tabiat Parkı kışın yoğun kar yağışı etkisinde kalmaktadır. Yağışların büyük bir bölümü ilkbahar ve kış mevsimlerinde oluşmaktadır. Haziran ve Eylül ayları ziyaretçilerin en yoğun olduğu dönemdir. Tabiat Parkı içerisinde Kayın, Ladin, Kızılağaç, Kestane ağaçlarına rastlamak mümkündür. Alanda tabiat yürüyüşleri, dağ tırmanışları, kampçılık, tabiat sporları, fotoğraf çekimleri, kuş gözlemciliği ve piknik gibi faaliyetler yapılmaktadır.

Tabiat Parkı içerisinde konaklama imkanı mevcut olup 10 adet Orman Köşkü bulunmaktadır. Ayrıca alanda Nolaşkari Günübirlik Kullanım Alanı ve Dere Yayla Günübirlik Kullanım Alanı olmak üzere iki adet günübirlik rekreasyon faaliyeti yapılabilecek alan bulunmaktadır. Tabiat Parkı içerisinde özellikle Nolaşkari mevkiinde organik arıcılık faaliyeti yapılmaktadır.

Şekil 17.Tunca Vadisi Tabiat Parkı

Şekil 18.Tunca Vadisi Tabiat Parkı Turizm Faaliyetler Haritası

2.1.2.3 Tabiat Anıtları

2.1.2.3.1 Manle Şelalesi Tabiat Anıtı

Manle Şelalesi Tabiat Anıtı Rize ili İkizdere ilçesinde bulunmaktadır. 24.09.2020 tarihinde ilan edilen bu şelale 4.2 hektar büyüklüğüne sahiptir. Rize il merkezine 56 km. mesafede bulunan bu şelale Rize-Artvin havalimanına 88 km. uzaklıktadır. Şelale çevresinin tamamı ormanlık alanlarla kaplıdır. Genellikle kışın yapraklarını döken nemcil karakterli bir çok sayıda ağaç ve çalılarla birlikte yükseltinin artması neticesinde iğne yapraklı ağaçları da görmek mümkündür. Doğal bitki türleri ve yaban hayatıyla Manle Şelalesi Tabiat Anıtı içerisinde sportif olanaklar da barındırmaktadır.

Şekil 19.Manle Şelalesi Tabiat Anıtı

2.1.2.3.2 Tar Deresi Bulut Şelalesi Tabiat Anıtı

Rize ili Çamlıhemşin ilçesi sınırları içerisinde yer alan Tar Deresi Bulut Şelalesi Tabiat Anıtı 02.11.2015 tarihinde 310 hektar alan büyüklüğünde Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından ilan edilmiştir. Tar Deresi olarak da isimlendirilen bu tabiat anıtı Çamlıhemşin ilçesine 10 km, Rize il merkezine 100 km. Rize-Artvin Havalimanına 45 km uzaklıkta bulunmaktadır. Tar Deresi Bulut Şelalesi toplamda 4 kademedен oluşan ve yaklaşık 250 metre yükseklikten düşüşüyle ülkemizin en yüksek

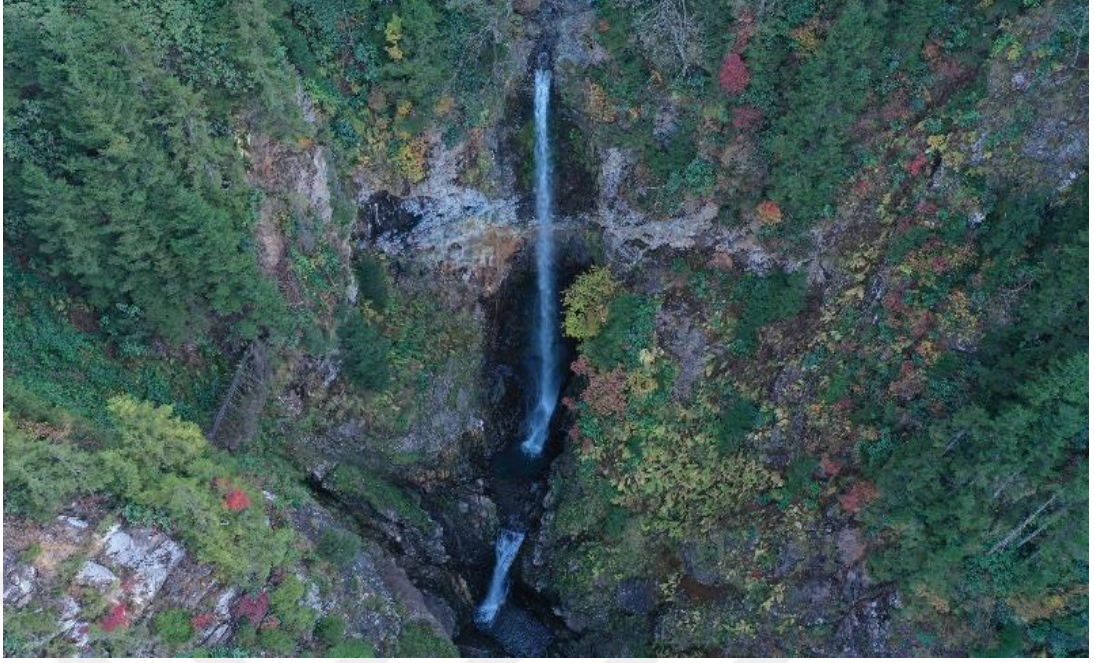
şelalelerinden bir tanesi olma özelliği taşımaktadır. Alanda ibreli ve karışık orman vejetasyonu hakimdir.

Şekil 20.Tar Deresi Bulut Şelalesi Tabiat Anıtı

2.1.2.3.3 Gindeş Şelalesi Tabiat Anıtı

Gindeş Şelalesi Tabiat Anıtı, Rize ili Hemşin ilçesi sınırları içerisinde bulunmaktadır. 28.10.2021 tarihinde Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından Tabiat Anıtı olarak ilan edilmiştir. Yaklaşık 49 hektar büyüklüğündedir. Genel olarak kışın yapraklarını döken nemcil karakterli çok sayıda ağaç ve çalılarla, iğne yapraklı ağaçların oluşturduğu bir ormanla kaplıdır. Alandaki engebeli arazide bozuk orman parçaları ve ağaçlandırma sahaları bulunmaktadır.

Şekil 21.Gindeş Şelalesi Tabiat Anıtı

2.1.2.4 Yaban Hayatı Geliştirme Sahaları

2.1.2.4.1 Çamlıhemşin Kaçkar Yaban Hayatı Geliştirme Sahası

Çamlıhemşin Kaçkar Yaban Hayatı Geliştirme Sahası, ilk olarak 1973 senesinde 3167 Sayılı Kara Avcılığı Kanunu kapsamında “Rize Çamlıhemşin Kaçkar Yaban Hayatı Koruma ve Geliştirme Sahası” olarak tescil edilmiştir. Daha sonra 4915 Sayılı Kara Avcılığı Kanunu’nun 4.maddesi uyarınca 07.09.2005 tarihinde ilan edilmiştir. Alan içerisinde bitkilere ait 756 takson (54 tür endemik), omurgasız hayvanlarda ise 149 takson (6 tür endemik) ve omurgalı hayvanlara ait 178 takson yayılım göstermektedir. Bu alan yaklaşık 4.2 hektar büyüklüğündedir.

Şekil 22.Çamlıhemşin Kaçkar Yaban Hayatı Geliştirme Sahası

2.1.2.5 Sulak Alanlar

Rize ilinde tescilli bir sulak alan bulunmamaktadır. Ancak Tarım ve Orman Bakanlığı Doğa Koruma ve Milli Parklar 12.Bölge Müdürlüğü Rize İl Şube Müdürlüğü tarafından Rize ili İkizdere ilçesi Ballıköy içerisinde bulunan Akçaağıl Gölleri “Mahalli Öneme Haiz Sulak Alan” olarak ilan edilmesi için Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğüne 2023 yılında teklif edilmiştir. Süreç henüz sonuçlanmamış olup devam etmektedir.

2.2 Yöntem

Kaçkar Dağları Milli Parkı’nın Ziyaretçi Memnuniyetinin değerlendirilmesi amacıyla milli park sınırları içerisindeki ziyaretçilerle yüzyüze 100 adet anket gerçekleştirilmiştir. Yapılan anketler iki farklı formatta düzenlenmiştir. İlk olarak Kaçkar Dağları Milli Parkına gelen ziyaretçilerin profilinin belirlenmesi hedeflenmiş olup ikinci formatta ise milli parka dair görüş, düşünce ve önerilerin öğrenilmesi hedeflenmiştir. Anket sonuçları bulgular bölümünde değerlendirilmiştir.

İlk anket formatında ziyaretçilere;

- Yaş,
 - Cinsiyet,
 - Meslek,
 - Eğitim Durumu,
 - Aylık Gelir Seviyesi
 - Milli Park İçerisinde olunduğundan haberdar olup olunmadığı,
 - Milli Parka ziyaretinin nereden yapıldığı,
 - Kaçkar Dağları Milli Parkını ziyaret etmede tercihinde etkili olan sebebin ne olduğu,
 - Milli Parka hangi ulaşım aracıyla gelindiği,
 - Konaklama yapıp yapmayacakları,
- Soruları sorulmuştur.

İkinci anket formatında ziyaretçilere;

- Milli Parkın doğal güzelliklerinin etkileyici olup olmadığı,
- Milli Parkta bulunan bilgilendirme materyallerinin yeterli olup olmadığı,
- Milli Park içerisinde yapılan koruma kontrol faaliyetleri hakkında bilgi sahibi olup olunmadığı,
- Doğal çevrenin korunması için daha fazla çaba sarf edilmesinin gerekip gerekmediği,
- Milli Park içerisinde düzenlenen faaliyetlerden bilgi sahibi olup olmadıkları,
- Tur güzergahları hakkında bilgi sahibi olup olmadıkları,
- Ziyaretçilerin milli parkı gezileri esnasında kendilerini güvende hissedip hissetmedikleri,
- Milli Parkın temizliği hakkındaki düşünceleri,
- Yerel kültür ve geleneklerin tanıtılmasına daha fazla önem verilip verilmemesi hususu,
- Ses ve çevre kirliliği hakkındaki düşünceleri,
- Yerel halkın kültürü ve yaşam tarzları hakkında bilgi sahibi olup olmadıkları,
- Kamp alanları ve konaklama tesislerinin beklentilerini karşılayıp karşılamadığı,
- Milli Park içerisindeki doğal yaşamı korumak için gerekli davranışların ziyaretçiler tarafından sağlanıp sağlanmadığı,
- Milli Park ziyareti sonrası başka insanlara alanı ziyaret etmeleri için öneride bulunup

bulunmayacakları,

- Genel olarak ziyaretten memnun kalıp kalmadıkları,
- Alana ulaşımın kolay olup olmadığı,
- Araç yoğunluğunun fazla olup olmadığını,
- Milli Park içerisindeki doğal yapının bozulup bozulmadığı hakkındaki düşünceleri,
- Milli Parka gelecek olan ziyaretçilerin hangi mevsimde alanı ziyaret etmeleri hususunda öneride bulunacakları,
- Milli Parkı hangi özellikleri için ziyaret ettikleri,
- Ziyaretçi memnuniyeti açısından alternatif olarak nelerin yapılabileceğini,
- Belirtilmesi istenilen öneri/şikayet/taleplerin belirtilmeleri hususları araştırılmıştır.

Araştırma bölgesindeki ziyaretçilerin tamamı ile anket yapmak olanaksız görüldüğü için ziyaretçileri temsilen örnek sayısı belirleme yoluna gidilmiştir. Her bir ziyaretçinin tamamen farklı özelliklerde olduğu varsayıp, istatistiksel olarak %95 güven düzeyi ve %10 hata payı kabulü uygun görülmüştür. Bu kabul ve değerlere göre örnek sayısı aşağıdaki formülle hesaplanmıştır.

$$n = \frac{F \times t^2 \times P \times Q}{(F \times m^2) + (t^2 \times P \times Q)}$$

n: Örnek Sayısı

F: Ziyaretçi Sayısı (2023 ziyaretçi sayısı olan 1.000.000 ziyaretçi)

t: Güven Düzeyi (%95 güven düzeyi için 1,96)

m: Hata Payı (%10 olarak alınmıştır)

P ve Q: Heterojenlik Katsayısı (-en büyük değer seçilmiştir- 0,5 X 0,5)

$1.000.000 \times 1,962 \times 0,5 \times 0,5 / (1.000.000 \times 0,12) + (1,962 \times 0,5 \times 0,5) = 96$

olarak hesaplanmış fakat 100 ziyaretçi ile yüzyüze anket yapılmıştır.

Anket soruları 5'li Likert Ölçeği kullanılarak sorulmuş, alınan cevaplar ise bulgular kısmında ayrı ayrı değerlendirilmiştir.

3. BULGULAR

3.1 Kaçkar Dağları Milli Parkı

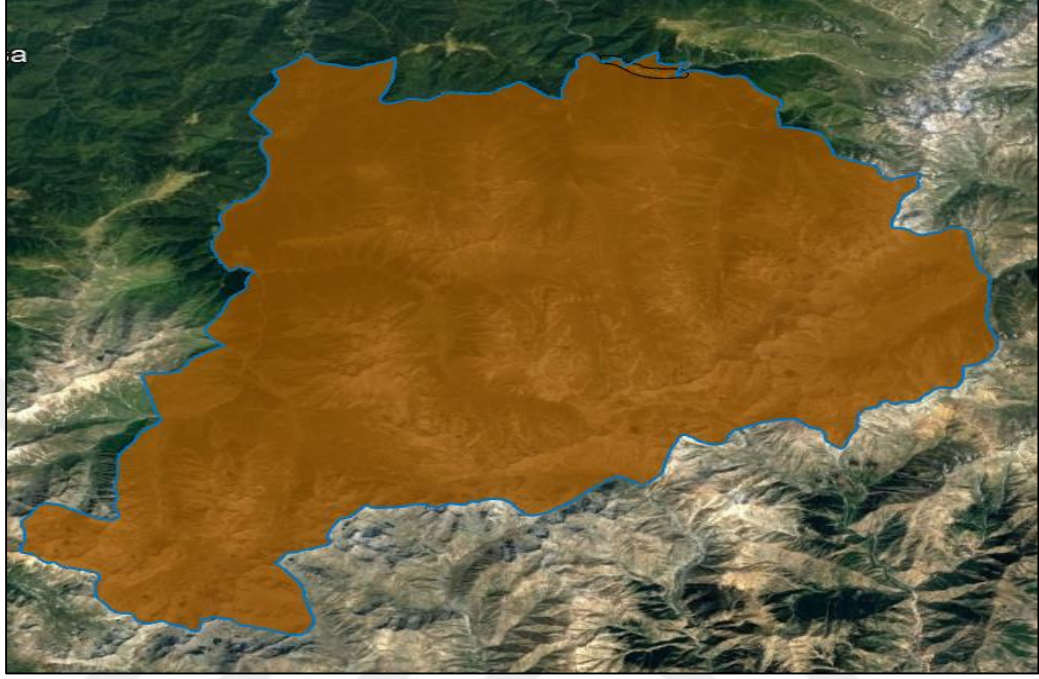
Milli Parklar, bulundurdıkları özellikler bakımından bulunduğu devlet tarafından özel kanunlarla koruma altına alınmış alanlardır. Özel durumlar haricinde en az bin hektarlık alanlardan oluşur. Milli Park içerisinde bulunan endemik türleri korumak amacıyla avcılık yapılması yasaklanmıştır. Genel olarak ormanlık alanlardan oluşan milli parklar kaçak yapılaşma, kaçak avlanma, kaçak kesim gibi suçlara karşı özenle korunan alanlardır.

Şekil 23.Kaçkar Dağları Milli Parkı

Rize ilinde Milli Park olarak sadece Kaçkar Dağları Milli Parkı bulunmaktadır. Kaçkar Dağları Milli Parkı 52.970 ha büyüklüğe sahip olup 31.08.1994 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanarak ilan edilmiştir. Büyük bir bölümü Rize ili Çamlıhemşin ilçesi sınırlarında kalmakla birlikte az da olsa bir bölümü Erzurum il sınırında, bir bölümü ise Artvin il sınırı içerisinde kalmaktadır (Koca, 2016). Milli Parka dört ayrı yoldan girmek mümkündür. Bunlardan birinci giriş noktası Ayder Yaylasında bulunan ve girişte ücret ödenen bölümdür. İkinci giriş noktası Çat Vadisi diye adlandırılan

Çamlıhemşin Şenyuva Şenköy mevkiinde bulunan Zilkale bölümüdür. Üçüncü giriş noktası Yaylalar Köyü Olgunlar Mahallesi (Yusufeli) bölümüdür. Dördüncü giriş noktası ise Başköy-Ortayayla girişidir.

Şekil 24.Kaçkar Dağları Milli Parkı sınırlarını gösterir uydu görüntüsü

Kaçkar Dağları Milli Parkı 3 büyük dağ kitlesiyle çevrelenmiştir. Bu dağlar batıdan doğuya doğru Verçenik, Hunut ve Kaçkar Dağlarıdır. Kaçkar Dağları batıda Fırtına Deresi, kuzeyde ve doğuda Hemşin deresini çevreler (Atmış, 2014). Bu vadiler çok zengin bir floraya sahiptir. Alanın bitki örtüsü karstik flora özelliğindedir ve alanda bir çok endemik tür bulunmaktadır. Bölgede yaklaşık 2500 bitki türüne rastlanmıştır. Bu bitki türlerinden 160'ı bölge için endemiktir ve 300 adet tür ise ülkemiz için endemiktir (Baykal, 2015). Bu alanda buzul vadiler, buzul göller, sirkler ve morenler bulunmaktadır. Milli Park alanı içerisinde 18.013 ha ormanlık alan olup toplam alanın %35'ini ihtiva etmektedir. Geri kalan %65'lik bölüm ise köy, yayla, mera ve tescil harici alanı içermektedir (Rize ili Doğa Turizmi Uygulama Eylem Planı 2014).

Alanda turizm geleneksel kaplıca turizmi ile başlamış olup Ayder'e ait tapu ve kadastro çalışmaları 28.10.1994 tarihinde tamamlanmış ve mera vasfı özel mülkiyete konu olmuştur. Ayder Turizm Merkezi'ne ait koruma amaçlı imar planı 1998 tarihinde onaylanarak yürürlüğe girmiştir. 17.12.2016 tarihinde yürürlüğe giren Ayder Turizm

Merkezinde Yapılacak Projenin Usul ve Esaslarına İlişkin Çerçeve Protokol kapsamında TOKİ tarafından Koruma Amaçlı İmar Planı yapılmış ve Ayder Turizm Merkezi yeniden inşa sürecine başlamıştır. Ayrıca 15.01.2018 tarihinde Kaçkar Dağları Milli Parkı sınırları içerisinde kalan Çat Köyü, Kale Köyü, Meydan Köyü, Sıraköy, Zilkale Köyü, Şenköy, Yayla Köy, Yazlık Köyü ve Ortayayla Köyü'nde Koruma Amaçlı Nazım ve Uygulama İmar Planı Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından onaylanmıştır.

Şekil 25.Kaçkar Dağları Milli Parkı Çermiş Gölü

3.1.1 Kaçkar Dağları Milli Parkı Kaynak Değerleri

Kaçkar Dağları Milli Parkı ülkemizin kaynak değer açısından en önemli milli parklarından bir tanesidir. Bitki ve hayvan çeşitliliği, jeolojik ve buzul gölleri, nehirler, şelaleler ve dere yatakları, göller ve göletler, yaylacılık kültürü ve tarihi yapıları, doğa sporları ve manzara fotoğrafçılığı ile tarihi kaleleri alanın önemli kaynak değerleridir (Kuvan, 2005).

3.1.1.1 Kaçkar Dağları Milli Parkı Bitki ve Orman Toplulukları

Bitki örtüsü ile yetişme ortamı arasında doğal süreçlerden kaynaklanan doğal bir uyum bulunmaktadır. Birlikte yaşayan bitki toplulukları yetişme ortamı şartlarını yansıttıklarından dolayı floristik bitkiler aynı zamanda ekolojik ünitelere de tekabül etmektedir (Özkaya, 2015)

Kaçkar Dağları Milli Park Müdürlüğü sınırları içerisinde bulunan bitki örtüsü elemanları aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

Tablo 13.Bitki Örtüsü Elemanları Tablosu

Ağaç Türleri		Ağaçcık ve Çalı Türleri	
Doğu Ladini	<i>Picea orientalis</i>	Adi Fındık	<i>Corylus avellana</i>
Doğu Karadeniz Göknaarı	<i>Abies nordmanniana</i>	Ağaç Fındığı	<i>Corylus collurna</i>
Sarıçam	<i>Pinus sylvestris</i>	İri Fındık	<i>Corylus maxima</i>
Adi Porsuk	<i>Taxus baccata</i>	Karayemiş	<i>Prunus laurocerasus</i>
Doğu Kayını	<i>Fagus orientalis</i>	Bodur mürver	<i>Sambucus ebulus</i>
Adi kızılâğaç	<i>Alnus glutinosa</i>	Kekreyemiş	<i>Vaccinium vitis-idea</i>
Sakallı kızılâğaç	<i>Alnus barbata</i>	Ayıüzümü	<i>Vaccinium myrtillus</i>
Adi gürgen	<i>Carpinus betulaceae</i>	Likarpa	<i>Vaccinium arctostaphylos</i>
Doğu gürgeni	<i>Carpinus orientalis</i>	Adi şımşir	<i>Buxus sempervirens</i>
Kestane	<i>Castanea sativa</i>	Mor çiçekli ormangülü	<i>Rhododendron ponticum</i>
Çınar yapraklı akçaağaç	<i>Acer platanoides</i>	Kafkas ormangülü	<i>Rhododendron caucasicum</i>
Dağ akçaağacı	<i>Acer pseudoplatanus</i>	Sarıçiçekli ormangülü	<i>Rhododendron flavum</i>
Ova akçaağacı	<i>Acer campestre</i>	Işılğan	<i>Ilex colchica</i>
Kış ıhlamuru	<i>Tilia parvifolia</i>	Çobanpüskülü	<i>Ilex aquifolium</i>
Büyük yapraklı ıhlamur	<i>Tilia grandifolia</i>	Kuşburnu	<i>Rosa canina</i>
Gümüşi ıhlamur	<i>Tilia argentea</i>	Doğukaradeniz meşesi	<i>Quercus pontica</i>
Dağ karaağacı	<i>Ulmus montana</i>	Istranca meşesi	<i>Quercus hartwissiana</i>
Hercai karaağaç	<i>Ulmus effusa</i>	Sapsız meşe	<i>Quercus petraea</i>
Çoruh meşesi	<i>Quercus dschorochensis</i>	Keçi söğüdü	<i>Salix caprea</i>

Ayrıca Kaçkar Dağları Milli Parkı içerisinde 54 adet endemik bitki türü tespit edilmiştir. Bu türler ve bu türlere dair tehlike kategorileri belirtilmiştir.

Delphinium formosum Boiss. & Huet. (Hazeran, LC), *Papaver lateritium* Koch (Gelincik, VU), *Barbarea trichopoda* Hausskn. ex Bornm. (Kış teresi, LC), *Cochleria sintenisii* Hausskn. ex Bornm. (Kaşık otu, LC), *Erysimum kotschyanum* Gay (Erisimum, LC), *Thlaspi sintenisii* Hausskn. ex Bornm. (Akçaçiçeği, EN), *Cerastium lazicum* Boiss. (Boynuz otu, LC), *Dianthus carmelitarum* Reut. Ex Boiss. (Karanfil, LC), *Gypsophila glandulosa* (Boiss.) Walp. (Bahar yıldızı, LC), *Geranium davisianum* Peşmen & Güner (Turnagagası, EN), *Astragalus viridissimus* Freyn & Sint. (Geven, LC), *Lathyrus czeczottianus* Bassler (Mürdümük, LC), *Alchemilla rizensis* B. Pawl. (Aslanpençesi, VU), *Alchemilla ziganadagensis* B.Pawl. (Arslanpençesi, VU), *Potentilla dodsii* Davis (Beşparmak otu, VU), *Sempervivum furseorum* Muirhead (Herdem taze, EN), *Heracleum pastinacifolium* C. Koch ssp. *incanum* (Boiss. & Huet) Davis (Tavşancıl otu, LC), *Heracleum platytaenium* Boiss. (Tavşancıl otu, EN), *Heracleum sphondylium* L. ssp. *artvinense* (Manden.) Davis (Tavşancıl otu, EN), *Lonicera caucasica* Pallas ssp. *orientalis* (Lam.) Chamb. & Long (Hanimeli, LC), *Galium fissurense* Ehrend & Schön.-Tem. (Yoğurt otu, LC), *Anthemis melanoloma* Trautv. Ssp. *trapezuntica* Grierson (Papatya, NT), *Centaurea appendicigera* C.Koch. (Yanardöner, NT), *Centaurea helenioides* Boiss. (Yanardöner, NT), *Cirsium pseudopersonata* Boiss. & Bal. ssp. *pseudopersonata* (Deve diken, LC), *Cicerbita bossieri* (Rouy) C.Jeffrey (-, VU), *Doronicum balansae* Cavill. (Kaplan otu, NT), *Hieracium djimilense* Boiss. & Bal. (Şahin otu, VU), *Hieracium hypopitforme* Juxip (Şahin otu, VU), *Hieracium lazicum* Boiss. & Bal. (Şahin otu, LC), *Hieracium ovalifrons* (Woronow & Zahn) Juxip (Şahin otu, LC), *Jurinea alpigena* C.Koch (Geyik göbeği, LC), *Senecio inops* Boiss. & Bal. (Kanarya otu, LC), *Senecio integrifolius* (L.) Clair. Ssp. *karsianus* Matthews (Kanarya otu, VU), *Senecio lazicus* Boiss. & Bal. (Kanarya otu, LC), *Senecio ovatifolius* Boiss. (Kanarya otu, LC), *Tragopogon aureus* Boiss. (Teke sakalı, LC), *Campanula betulifolia* C. Koch (Çan çiçeği, LC), *Cyclamen parviflorum* Pobed (Sklamen, LC), *Primula longipes* Freyn. & Sint. (Çuha çiçeği, NT), *Nonea pulmonaroides* Boiss. & Bal. (Nonea, LC), *Onosma trapezunteum* Boiss. & Huet ex Hand.-Mazz. (Emzik otu, LC), *Euphrasia minima* Jacq. ex DC. ssp. *davisii* Yeo (Gözlük otu, LC), *Lamium gundelsheimeri* C.Koch (Ballıbaba, LC), *Lamium*

sulphureum Hausskn. & Sint. ex R.Mill (Ballıbaba, DD), *Stachys cretica* L. ssp. *trapexzuntica* Rech. Fil. (Karabaş, LC), *Stachys rizeensis* Bhattacharjee (Karabaş, LC), *Wiedemannia orientalis* Fisch. & Mey. (LC), *Betula browicziana* A.Güner (Huş ağacı, VU), *Allium djimilense* Boiss. ex Regel (Soğan, LC), *Lilium carniolicum* Bernh. ex W.Koch ssp. *ponticum* (C.Koch) Davis & Henderson var. *artvinense* (Misch.) Davis & Henderson (Zambak, EN), *Alopecurus laguroides* Bal. (Tilki kuyruğu, LC), *Festuca anatolica* Markgr.-Dannenb. Ssp. *anatolica* (Fetük, LC), *Festuca cyllenica* Boiss. & Heldr. ssp. *uluana* Markgr.-Dannenb. (Fetük, LC), *Festuca pontica* Alexeev ex Markgr.-Dannenb. (Fetük, EN) ve *Festuca woronowii* Hackel ssp. *turcica* Markgr.-Dannenb. (Fetük, NT) dir (Ekosistem Tabanlı Fonksiyonel Amenajman Planı, 2020-2039).

3.1.1.1.1 Arazi Kullanım Durumu ve Mülkiyet

Kaçkar Dağları Milli Parkında bulunan arazilerin kullanım tipleri tarım, mera ve orman alanlarından oluşmaktadır. Ayrıca yerleşim yeri olarak kullanılan alanlar da bir diğer arazi tipini oluşturmaktadır (Vardar, 1996).

Tarım Alanları; Kaçkar Dağları Milli Parkı içerisinde planlı ve profesyonel bir şekilde tarımsal faaliyet yürütülmemektedir. Bu alanın alçak olan bölümlerinde çay yetiştiriciliği yapılmaktadır. Ayrıca kişisel bazda patates, soğan, kabak gibi sebzeler de yetiştirilmektedir.

Mera Alanları; Milli Park içerisindeki en geniş arazi kullanımı mera alanlarındadır. Tarım alanları ve ormanlık alanlar kalan alan olarak adlandırılan mera alanları hayvancılık noktasında da önemli alanlardır.

Orman Alanları; Doğu Karadeniz bölgesinde ve Rize ilinde bulunan Kaçkar Daları Milli Parkı ormanlık alanlar açısından oldukça geniş bir özelliğe sahiptir. Milli Park içerisinde ormanlık alan olarak yaklaşık 10.000 ha alan bulunmaktadır.

Mülkiyet Durumu; bahse konu alanın milli park olması ve milli parkların da orman rejimiyle yönetilmesi sebebiyle alanın büyük bir çoğunluğu devlet mülkiyetinde bulunmaktadır. Milli Park içerisinde kalıp da özel mülkiyete konu yerler de bulunmaktadır (Körbalta, 2022).

3.1.1.2 Kaçkar Dağları Milli Parkı İçerisindeki Yerleşim Yerleri

3.1.1.2.1 Milli Park İçerisindeki Köyler

Kaçkar Dağları Milli Parkı sınırları içerisinde 9 adet Köy bulunmaktadır.

Bunlar; Çat Köyü, Kale Köyü, Meydan Köyü, Ortayayla Köyü, Şen Köy, Yayla Köy, Zilkale Köyü, Sıraköy, Yazlık Köyü'dür.

1-) Çat Köyü: Çat Köyü yaklaşık olarak 1400-1500 metre rakıma sahip ladin ormanlarının yoğun olarak bulunduğu, genel olarak ahşap ve taş evlerden oluşan bir köydür. İlçe merkezine 31 km uzaklıkta bulunmaktadır.

Çat Köyü Yaylaköy, Meydan Köy ve Kale Köyleri arasında kalmakta olup Çat ismi ile anılmaktadır. Milli Parkın güney bölümüne gelen ziyaretçilerin mola noktalarından biri olmaktadır. Çat Köyü'nün tamamı milli park içerisinde kalmaktadır. Köy nüfusu 2024 yılı verilerine göre 18'dir.

2-) Kale Köyü: Milli Parkın batı bölümünde bulunan bu köy ismini, içerisinde barındırdığı turizm alanlarından biri olan Kale-i Bala'dan almaktadır. Vadi yamacında bulunmakta olup 1800 rakıma sahiptir. İlçe merkezine 34 km uzaklıktadır. İlçe nüfusu 2024 yılı verilerine göre 62'dir.

Kale Köyü, Milli park içerisindeki diğer köyler olan Yazlık Köyü ve Çat Köy arasında bulunmaktadır.

3-) Meydan Köy: 1200 rakıma sahip bu köy ilçe merkezine 24 km uzaklıktadır. 2024 yılı verilerine göre köy nüfusu 74 kişiden oluşmaktadır.

Dünyada boylanabilme özelliği nedeniyle nadir görülen Şimşir Ormanları'nın ilerisinde bulunan köy Çat Köyü ve Gito Yaylası arasında bulunmaktadır.

4-) Ortayayla Köyü: 2000 rakıma sahip bu köy Sıraköy'ün hemen yan tarafında 1 km mesafede bulunmaktadır. İlçe merkezine 37 km mesafede bulunan bu köyün 2024 yılı verilerine göre nüfusu 76 kişiden oluşmaktadır.

Konum olarak Ortaklar Köyü ve Sıraköy'ün arasında bulunmaktadır.

5-) Şenköy Köyü: 2024 yılı verilerine göre nüfusu 25 kişiden oluşan bu köy 950 metre rakıma sahiptir.  enyuva ve Zilkale Köyleri arasında kalmaktadır. l e merkezine uzaklığı 15 km dir.

6-) Yaylaköy Köyü: 92 kişilik nüfusa sahip bu köy Milli Park içerisindeki Palovit Yaylası ve  at Köy arasında bulunmaktadır. Milli Park içerisinde en çok ziyaretçi çeken köy olma özelliği ile de bilinen Yaylaköy Elevit Yaylası ismi ile anılmaktadır.  l e merkezine 34 km uzaklıktadır.

Şekil 26. Yaylaköy Köyü

Bu köyde ziyaretçi potansiyelinin fazla olması sebebiyle betonarme binaların olduğu gözlemlenmiştir. Bu durum köyde yapıla mayı arttırmış ve  evre kirliliğine sebebiyet vermiştir.

7-) Zilkale Köyü: Zilkale Köyü 2024 verilerin göre 41 kişilik köy nüfusuna sahiptir. 1000 metre rakımı bulunmakta olup  l e merkezine uzaklığı 20 km dir.  enk y ve Meydank y arasında bulunmaktadır. Ayrıca  im ir Ormanlarına yakın bir konumdadır.

8-) Sıraköy Köyü: Sıraköy nüfus olarak 83 kişilik nüfusa sahiptir. İlçe merkezine uzaklığı 38 km civarındadır. 2050 metre rakıma sahip olup Ortayayla Köyü'ne çok yakın bir mesafededir.

9-) Yazlık Köyü: Milli Park içerisinde bulunan diğer bir köy olan Yazlık Köyü 2024 verilerine göre 19 kişilik nüfusa sahiptir. İlçe merkezine uzaklığı 35 km civarındadır. Kale Köy ve Çiçekli Yaylası arasında konumlanmıştır.

3.1.1.2.2 Milli Park İçerisindeki Yaylalar

1-) Ayder Yaylası: Her ne kadar geçmişten günümüze Ayder Yaylası olarak bilinen bu turizm beşiği artık Ayder Turizm Merkezi olarak anılmaya başlanılmıştır. Ayder Yaylası doğal kaynakları ve termal suyu sebebiyle günümüzde tam bir turizm merkezi haline dönüşmüştür. Doğu Karadenizin Uzungöl ile birlikte en fazla ziyaretçi çeken bölgelerinden birisidir. Ayder 1200 metre rakıma sahip olup Kaplıca Mahallesi sınırları içerisinde yer almaktadır.

Şekil 27. Ayder Yaylası

Önceleri Nisan ayında başlayan yayla turizmi Ekim-Kasım aylarında sona ermekteyken turizmin gelişmesi ile birlikte artık yılın on iki ayı turizme ve yerleşime açık hale getirmiştir Ayderi. İlçe merkezine 17 km mesafede bulunan Ayder Yaylasına ulaşım. 2024 yılında başlayan yeni karayolu çalışması ile çok daha kolay hale gelecektir.

2-) Çaymakçur Yaylası: Çaymakçur Yaylası, Aşağı Çaymakçur ve Yukarı Çaymakçur olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Aşağı Çaymakçur Yaylası 2000 metre rakımda yer alırken Yukarı Çaymakçur Yaylası 2270 metre rakımda bulunur. Aşağı Çaymakçur Yaylasının ilçe merkezine uzaklığı 26 km civarındadır Yukarı Çaymakçur Yaylası ise 29 kilometre uzaklıktadır. Yüksek rakım nedeniyle yoğun kar yağışları olan Çaymakçur Yaylasında karın kalkması haziran aylarını bulmaktadır ve karın kalkmasıyla beraber yaylaya çıkışlar Haziran ayında başlamaktadır. Kar yağışının başlaması ile birlikte Ekim-Kasım aylarında yayladan inişler başlamaktadır. Halk arasında yayla ismi Ceymakçur, Çaymakçur, Ceymakçur gibi farklı isimlerle anılmaktadır.

Şekil 28.Çaymakçur Yaylası

3-) Kavron Yaylası: Aşağı Kavron ve Yukarı Kavron olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Aşağı Kavron Yaylasının ilçe merkezine uzaklığı 26 km mesafede iken Yukarı Kavron Yaylasının ilçe merkezine uzaklığı 30 km mesafededir. Halk arasında Kavron ve Kavrın olarak iki farklı şekilde anılmaktadır. Rakım olarak Aşağı Kavron Yaylası 1960 metre rakıma sahipken Yukarı Kavron yaylası 2280 metre rakıma sahiptir. Her iki yaylada da aşırı kar yağışı sebebiyle hemen her yıl çığ felaketlerine maruz kalmakla birlikte her yıl çığ sebebiyle bir çok ev ya yıkılmakta veya ciddi derecede hasar görmektedir.

Şekil 29.Kavron Yaylası

4-) Samistal Yaylası: Amlakit ve Aşağı Kavron Yaylaları arasında bulunan Samistal Yaylası 2550 metre rakımda bulunmaktadır. İlçe merkezine uzaklığı 55 km civarındadır. Yaylada çok fazla sayıda taş bulunduğundan yapıların tamamına yakını taş evden oluşmaktadır. Rakımı en yüksek yaylalardan olan Samistal Yaylası'nın en önemli problem çığ sorunudur.

Şekil 30.Samistal Yaylası

5-) Haçivanak Yaylası: Milli Park içerisindeki en yüksek konumdaki yaylalardan birisi olup 2600 metre rakımda bulunmaktadır. İlçe merkezine 40 km mesafededir. Alanın orman sınırının çok üstünde olması sebebiyle yapıların tamamı taş binadan oluşmaktadır. Rakım sebebiyle çığ en önemli çevre sorunu olarak görülmektedir.

Şekil 31.Haçivanak Yaylası

6-) Tirovit Yaylası: Tirovit Yaylası yüksek rakımlı yaylalardan biri olup 2450 metre rakımda bulunmaktadır. İlçe merkezine uzaklığı 39 km dir. Taş yapıların ön plana çıktığı yaylada kar yağışları sebebiyle kasım aylarında yayladan inilir ve haziran ayı gibi yaylaya çıkışlar başlar. Ulaşım sorunu sebebiyle çöp ve çevre kirliliği en önemli çevre sorunu olarak karşılaşılmaktadır.

Şekil 32.Tirovit Yaylası

7-) Apivanak Yaylası: 2550 metre rakımı ile yüksek yaylalardan bir tanesi olup ilçe merkezine uzaklığı 50 km dir. Yüksekliği sebebiyle taş yapıların ön plana çıktığı yaylada çığ ve çöp sorunu önemli sorunlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Şekil 33.Apivanak Yaylası

8-) Palovit Yaylası: Palovit Yaylası 2350 metre rakımda bulunmakta olup Milli Park içerisindeki en büyük yayalalardan bir tanesidir. İlçe merkezine uzaklığı 43 km uzaklıkta olup Mayıs ayının sonu itibariyle yaylacılık faaliyetleri başlarken Ekim ayının başı gibi yaylacılık faaliyetleri sona erer.

Şekil 34.Palovit Yaylası

9-) Amlakit Yaylası: Amlakit Yaylası 2000 metre rakımda bulunmakta olup ilçe merkezine uzaklığı 46 km dir. Mayıs ve Eylül ayları arasında genellikle kullanılmakta olan bu yayla taş ve ahşap yapılardan oluşmaktadır.

Şekil 35.Amlakit Yaylası

10-) Çiçekli Yaylası: Bu yayla 2250 metre rakımda bulunmakta olup ilçe merkezine 40 km mesafededir. Kısmen de olsa hayvancılık faaliyetinin devam ettirildiği yaylalardan bir tanesi olup manzara seyiri noktasında kısmen de olsa ziyaretçi çekmektedir.

Şekil 36.Çiçekli Yaylası

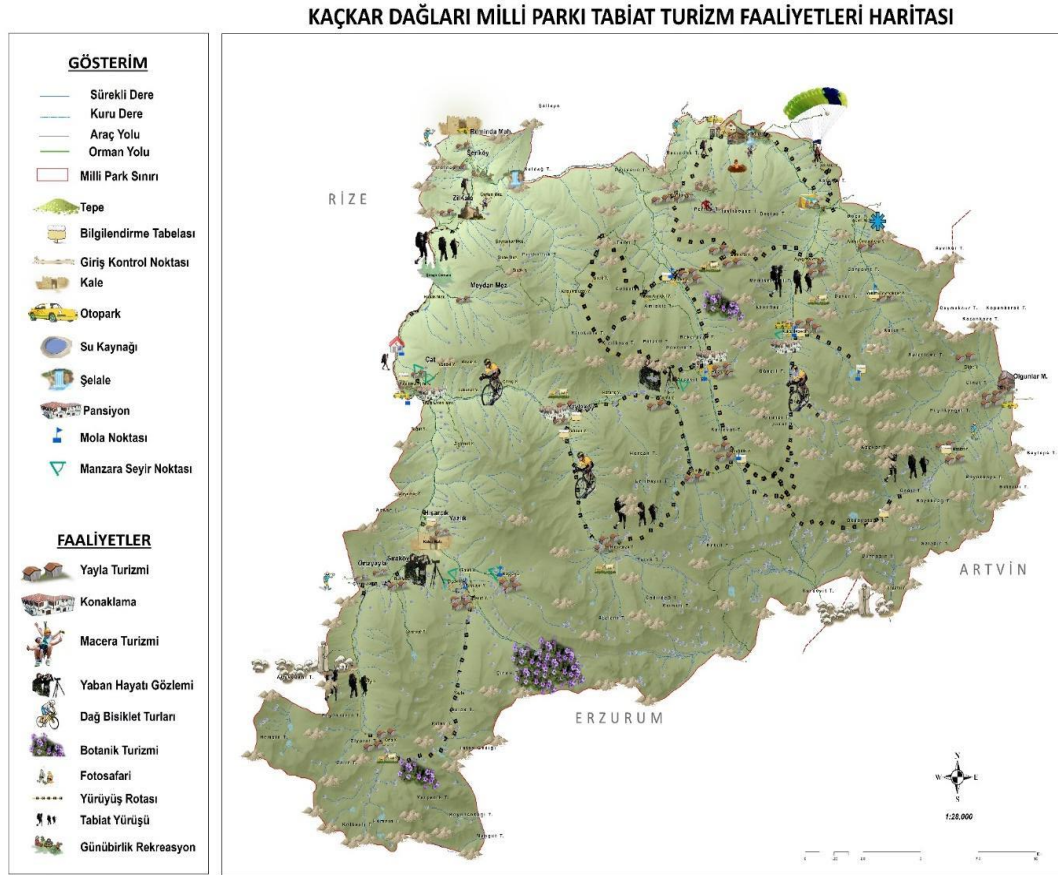
11-) Verçenik Yaylası: 2620 metre rakımı ile Milli Park içerisindeki en yüksek yayladır. İlçe merkezine 46 km mesafede bulunan yayla kış şartlarını yükseltisi sebebiyle en ağır yaşayan yaylalardan biridir. Çevresel sorunların başında çığ gelmektedir.

12-) Hastaf Yaylası: Hastaf Yaylası Kaçkar Dağları Milli Parkı sınırları içerisinde yer almakla birlikte Rize ili sınırları içerisinde değil Artvin Yusufeli ilçesi sınırlarında yer almaktadır. Haziran ayında başlayan yaylacılık Eylül ayında sona ermektedir. Bu yaylanın devamında ve 2800 metre rakımda bulunan Dilberdüzü Çadırılı Kamp Alanı bulunmaktadır. Kamp severlerin ve dağcıların ziyaret ettiği önemli yaylalardan biridir.

13-) Dübe Yaylası: Kaçkar Dağları Milli Parkı içerisinde yer almakla birlikte Artvin ili Yusufeli ilçesi sınırları içerisinde kalmaktadır. 2500 metre rakımda bulunan yayla Yusufeli ilçesine uzaklığı 60 km mesafededir.

3.1.1.3 Kaçkar Dağları Milli Parkı Turizm Alanları

Kaçkar Dağları Milli Parkı Turizm Alanları açısından oldukça zengin bir içeriğe ve çeşitliliğe sahiptir. Yayla Turizminden konaklama imkanlarının fazlalığına, macera turizminden, yaban hayatı gözlemciliğine, dağ bisikleti, botanik turizmi, fotosafari, yürüyüş rotaları ve günübirlik rekreasyon alanları gibi bir çok faaliyete ev sahipliği yapmaktadır (Bakırcı, 1992).

Şekil 37.Kaçkar Dağları Milli Parkı Tabiat Turizm Faaliyetleri Haritası

3.1.1.3.1 Ayder Turizm Merkezi

Ayder Yaylası veya Ayder Turizm Merkezi olarak anılan bölgeye 1955 senesine kadar araç yolu bulunmamaktaydı. 1955 yılında yol yapılmasıyla birlikte çevre köylere ve yaylalara ulaşım sağlanmış oldu. Ayder’de turizmin gelişmeye başladığı ilk yıllar 1967 senesinden itibaren olmuştur. Ayder’in turizm noktasında canlanmaya başlamasının sebebi estetik ve görsel değerlerden ziyade doğal yollarla elde edilen termal suyun kullanılmaya başlanması ile birlikte dir. Termal turizmin canlanmasıyla

beraber konaklama ihtiyacı ortaya çıkmış ve pansiyon/otelcilik hızla artış göstermiştir.

Şekil 38. Ayder Yaylası

Kaplıcanın giderek insanlar tarafından duyulması ve tanınırılığının artmasıyla birlikte ortaya çıkan ihtiyaçlar çoğalmış, marketler, fırınlar, restoranlar vb. hizmet veren tesisler açılmaya başlanmıştır. Termal turizm vesilesiyle tanınma fırsatı bulan Ayder, zaman geçtikçe doğal güzellikleri, yeşilliği, sportif faaliyetlere uygunluğu, kaynak değerleri vb. sebeplerden ötürü tam bir turizm merkezi haline gelmiştir. Günümüzde Ayder yaklaşık olarak 4150 yatak kapasitesine sahip bir turizm merkezidir (Çamlıhemşin Belediyesi 2024). Özellikle Haziran aylarından itibaren başlayan turizm dönemi eylül sonlarına kadar devam etmektedir. Fakat en yoğun dönemi temmuz ağustos aylarını kapsamaktadır. Ayder Turizm Merkezi, yerel ziyaretçilerin yanında çok sayıda yabancı ziyaretçilere de ev sahipliği yapmaktadır. Özellikle son yıllarda Arap turistlerin sayısı bir hayli çoğalmış olup ziyaretçiler sıralamasında arap ülkeleri ilk sırada yer almaktadır. Ayder Giriş Kapısı Kaçkar Dağları Milli Park Müdürlüğünce işletmeye verilmiştir.

3.1.1.3.2 Zilkale

Zilkale Milli Park içerisindeki en önemli turizm noktalarından birisi olmakla beraber tarihi eser olması bakımından da son derece önemlidir. Zilkale veya diğeri bir ismiyle Zirkale ilçe merkezine 15 km uzaklıkta ve 700 metre rakıma sahiptir. Kale 3 ayrı bölümden meydana gelmiş olup bu bölümler dış suri orta sur ve iç kale dir. Yapımında doğal bir kaya kütlesi kullanılmıştır. Milli Park içerisinde bulunan kale aynı zamanda Arkeolojik Sit Alanı içerisinde yer almaktadır.

Şekil 39.Zilkale

Kalenin yapılış yılı tam olarak bilinmemekle birlikte 14. Ve 15. yüzyıllarda inşa edildiği tahmin edilmektedir. 1800 lü yıllara kadar kullanımına devam edilen kale, Cenevizliler, Rumlar ve Osmanlılar tarafından kullanılmıştır.

Zilkale, alana gelen ziyaretçiler tarafından yoğun bir şekilde ziyarete uğramaktadır. Kale'nin giriş ünitesi, yan tarafındaki restoran ve tuvaletler Kaçkar Dağları Milli Park Müdürlüğüne işletmeye verilmiştir.

3.1.1.3.3 Palovit Şelalesi

Palovit Şelalesi Rize ilinde bulunan bir çok şelaleden debisi en yüksek olanlardan bir tanesidir. Şelale yaklaşık 15 metreden akmaktadır. İlçe merkezine 19 km uzaklıkta bulunan şelale yerli ve yabancı ziyaretçilerin sıklıkla ziyaret ettiği bir yerdir. Palovit Şelalesine ziyaretçilerin çok fazla ilgi göstermesi sebebiyle Milli Park Müdürlüğü tarafından 2024 yılında şelaleye giden araç yolunun karşısında bir adet yürüyüş yolu ve seyir terası yaptırılmıştır. Ayrıca yayaların can ve mal güvenliğinin sağlanması adına hem araç yoluna hem de yürüyüş yoluna kaya bariyeri ve tel örgü yapılmıştır. Bu alanın 2025 yılı içerisinde işletmeye verilmesi planlanmaktadır.

Şekil 40.Palovit Şelalesi

3.1.1.3.4 Kale-i Bala

Varoş kale olarak da bilinen Kale-i Bala Hisarcık Köyü sınırlarında bulunmaktadır. İlçe merkezine 40 km uzaklıkta bulunan kale mimari özellikleri ve işçiliği kalenin zilkale ile aynı dönemde yapıldığı izlenimi vermektedir. İç kale bölümünün 6. yüzyılda yeniden inşa edildiği, 14. yüzyılın başlarında ise Cenevizliler tarafından aşağıdaki surların yapıldığı düşünülmektedir. Osmanlı İmparatorluğu döneminde ise kalenin onarımı yapılarak aktif olarak kullanılmış ve bölgede Türk nüfusunun artması noktasında önemli bir rol oynamıştır (Kapuz, 1992).

Şekil 41.Kale-i Bala

3.1.1.3.5 Gelintülü Şelalesi

Gelintülü Şelalesi Ayder Turizm Merkezi içerisinde yer almaktadır. Ayder'e gelen hemen hemen tüm ziyaretçilerin uğradığı bu şelale yaklaşık olarak 15 metre yükseklikten akmaktadır ve 1320 metre rakımda bulunmaktadır. Gelintülü Şelalesi Ayder Turizm Merkezinde bulunması sebebiyle çok fazla sayıda ziyaretçiye ev sahipliği yapmaktadır. Bu sebeptendir ki 2023 yılında Gelintülü Şelalesini tam karşıdan görecektir. TOKİ tarafından cam seyir terası yaptırılmıştır.

Şekil 42.Gelintülü Şelalesi

3.1.1.4 Kültürel Faaliyetler

3.1.1.4.1 Söylenceler ve Batıl İnançlar

Söylenceler yani diğer bir isimle efsaneler eski çağlardan beri söylenegelen, olağanüstü olayları konu alan abartılı ve hayali hikayelerdir. Bu hikayelerin özelliği bulundukları yerin kültürel mirasını zenginleştirmeleri ve o yöreye ait inanç ve kültürel olguları yansıtmalarıdır. Kaçkar Dağları Milli Parkı ve yöresini ilgilendiren iki adet

söylence bulunmaktadır. Bir tanesi “Hala Deresi Efsanesi” diğeri ise “Cazı (Cadı) Babaanne” efsanesidir.

Hala Deresi Efsanesi; Ayder Yaylasından geçen dereden sevdiğine kavuşmak için karşıya geçmeye çalışırken derenin sularına kapılarak hayatını kaybeden Hala isimli kadının ismi bu dereye verilmiş ve artık Hala Deresi olarak anılmaya başlamıştır.

Cazı (cadı) Babaanne efsanesi ise, doğumlarının peşine iki gün içinde hayatını kaybeden üç çocuğun aslında cadı olduğu, babaannelerinin örümceğe dönüşerek cadı olan bebekleri öldürdüğüne inanılan bir efsanedir (Anonim, 1999)

Artvin-Yusufeli ilçesi Yaylalar Köyünde de mevcutta bulunan bir söylence mevcuttur. Yaylalar Köyü üzerindeki Sarıçam Ormanları beddualı olarak bilinmekte ve buradan odun, kozalak veya dal gibi herhangi bir şey almanın çocuğuna veya hayvanına kötü şekilde tesir edeceğine inanılmaktadır. Bu söylencenin sebebinin ise o yörede sıkça görülen çığ felaketinin önüne geçebilmek için ortaya atıldığı tahmin edilmektedir. Bu ormanlık alanda yapılacak teknik ormancılık çalışmaları da yöre halkı tarafından engellenmektedir. Ayrıca pencerenin önüne çalı dikilerek şeytan, cin çarpmasına karşı bir önlem alındığı da bilinmektedir.

Yöreyle ait bir çok tarihi eser olması sebebiyle ülkemiz genelinde de görülen define söylencesini de ön plana çıkartmaktadır. Özellikle Zilkale'nin karşısında bulunan büyük kaya bloğunun dibinden büyük miktarda define çıkarıldığı yöre halkı tarafından dile getirilmektedir.

Yöre halkına ait evlerin önünde kuş ötmesinin hayırlı bir haber geleceğine inanılması, çocukların süt dişlerinin düşmesine müteakip yeni gelecek dişin daha erken gelmesi için dama atılması, evlerde nazara karşı koç boynuzunun asılması, atlara, boğalara, katırlara vs. nazar boncuğu takılması gibi batıl inançlar yöre halkında yaygın olarak bulunmaktadır.

3.1.1.4.2 Halk Oyunları

Coğrafi bir bölgedeki kültürel özellikleri tanımlamak açısından halk oyunları oldukça önemli bir rol oynar. Halk oyunları, bir yörenin ekonomik, doğal, sosyal ve tarihsel

özelliklerinin birer yansımasıdır. Bu sebeptendir ki her yöreye ait halk oyunları meydana çıkmıştır. Mesela, Zeybek Ege yöresi, misket, İç Anadolu yöresi, kafkas oyunları Kuzey Anadolu yöresi, horon ise Doğu Karadeniz’e has oyunlar olarak bilinmektedir. Ülkemiz halk oyunları çeşitliliğinde eşi benzeri görülmemiş bir zenginliğe sahiptir. Çalışma konusu alana ait olan horon ise yaklaşık 25 farklı ahenk ve figür ile tanımlanmaktadır (Artun, 2000). Ayder Yaylası ve diğer tüm yaylalarda yapılan şenliklerde sabah erken saatlerde başlayan horon kadın erkek bir arada toplu olarak akşam saatlerine kadar aralıksız devam etmektedir. Horon oyununun çalgısı tulum, zurna ve kemençe dir. Her bir çalgı ile farklı şekillerde oynanabilmektedir (Anonim, 1999).

3.1.1.4.3 Yaylacılık Faaliyetleri

Yaylacılık faaliyeti tüm Karadeniz bölgesinde yoğun olduğu gibi Rize ve Çamlıhemşin ilçesinde bulunan Kaçkar Dağları Milli Parkı içerisinde bulunan yaylalarda da yoğun bir şekilde faaliyet göstermektedir. Yöre halkının bir kesimi geçimini yaylacılık faaliyetleri neticesinde sağlamaktadır (Serter, 2020). Her ne kadar son dönemlerde yaylalarda ve köylerden şehirlere artan göç sebebiyle yaylacılık faaliyetleri yara almış olsa da yine de yaylacılık faaliyetine devam eden yöre halkı bulunmaktadır. Ayrıca yörede son dönemlerde fazlasıyla artan turizm faaliyetleri yaylacılık faaliyetlerinin aksamasına sebebiyet vermiştir (Akkuş, 2021).

Yaylacılık faaliyeti belirli geleneklere bağlı olarak yapılmaktadır. Örneğin, yaylaya çıkış zamanı, genel olarak çıkılacak yaylanın yüksekliğine bağlı olarak değişiklik gösterse de, Kaçkar Dağları Milli Parkı içerisinde olanlar genel olarak 15 Nisan tarihi ile başlamaktadır. Önceleri yaylalara çıkışlar toplu olarak çalgılı, eğlenceli şekilde yapılmaktaydı fakat artık araç yollarının yaylalara ulaşması ile birlikte bu kültürel zenginlik ortadan kalkmak üzeredir. Yüksek yaylalarda yerel halkın isim verdiği “göç kovan” veya “vargit” acı çiğdemlerin açması ile geri dönüşe işaret olarak algılanmaktadır. Havaaların soğumasıyla birlikte artık köylere dönmenin zamanı gelmiştir. Bu tarih yaklaşık olarak Ekim ayının ortalarına denk gelmektedir.

Yayla yaşamına bakıldığında ev işlerinin önemli bir bölümü kadınlar tarafından yerine getirilmektedir. Bu Karadeniz bölgesinin karakteristik özelliklerinden biridir. Hayvanların bakımından hane halkının temizlik ve yemek işlerine kadar tüm sorumluluk kadınlar tarafından yerine getirilmektedir. Hayvanlardan elde edilen sütün işlenmesi; peynir, yağ, yoğurt gibi süt ürünlerinin işlenmesi gibi görevler de kadınlara aittir. Erkekler ise hayvanların otlatılması, evlerin bakımı, gıda temini işlerinden sorumludur. Çocuklar da babalarına ve annelerine bu süreçte yardım etmektedirler. Hayvanı olmayan erkekler genel olarak yaylanın kıraathanesinde vakit geçirmektedir. Rakımı çok yüksek yaylalarda yakıt günümüzde önemli bir sorun teşkil etmektedir. Gaz, yemek pişirmek için kullanılmakla birlikte ısınmak için çevredeki orman güllerinden veya ormanlardan faydalanılmaktadır. Yüksek yaylaların çoğunda yakıt olarak tezek kullanılmaktadır. Kaçkar Dağları Milli Parkı içerisinde bulunan Sıraköy, Ortaklar, Hacıvanak, Amlakit, Yukarı Kavron, Apıvanak, Palovit, Trovit yaylalarında tezek kullanılmaktadır fakat eskisi kadar yoğun bir kullanım söz konusu değildir.

3.1.1.4.4 Yayla Şenlikleri

Doğu Karadeniz yaylalarının tamamına yakınında şenlikler düzenlenmektedir. Fakat son zamanlarda bu festivaller azalmakta olsa da halen devam etmekte olan şenlikler de bulunmaktadır. Kaçkar Dağları Milli Parkı içerisinde geleneksel olarak düzenlenen “Vartavor” ve “Hodoç” şeklikleri en meşhur olanlarıdır.

Vartavor Şenliği, halk arasında yayla ortası şenliği olarak isimlendirilir. Yaylada çalışan ve yorulan yerleşimcilerin Ağustos ayı başlarında dinlenmek ve güzel vakit geçirmek için bir araya gelerek yaptıkları şenliğin ismidir. Önceleri iki veya üç hafta sürdüğü bilinen şenlik Ayder’de ağustos ayının başlarında, Sıraköy ve Ortaköyde Ağustosun ortalarında, Amlakit ve Samistal yaylalarında ise Ağustos ayının sonlarında rastlanabilmektedir. Şenlikler sırasında tüketilen yiyecek ve içecekler şenliğe katılanların ortak kattıkları para ile karşılanmaktadır. Yayla nüfusunun zirve yaptığı dönemler şenliklerin düzenlendiği tarihlerdir.

Hodoç (Hodeçur) Şenliği, bu şenlik bir tür ot biçme şenliğidir. Vartovar kadar bilinir olmasa da yine de yörede bilinen bir şenliktir. Basit anlamıyla ot biçme anlamına gelen Hodoç, çayırın biçilmesi müteakibinde yapılan şenliğin adıdır. Ağustos aylarında

gündüz biçilen çayırın yorgunluğunun atılması için akşam saatlerinde havanın serinlemesi ile birlikte bir araya gelen halk karşılıklı atma türküler ve horonla yorgunluğunu atmaktadır.

Milli Parkın içerisinde kalan Hastaf ve Dibe yaylalarında ise ismi konulmamış fakat her yıl düzenlenen şenlikler bulunmaktadır (Kurdoğlu, 2015).

Çamlıhemşin ilçesine ait tek çalgı türü olan tulum, Yusufeli Yaylalarına geldiğinde yerini davul ve zurnaya bırakmaktadır. Bu yaylada yapılan şenlikte organizasyon önemli bir yer tutmaktadır. Öncelikle düzenlenecek şenliğin bir organizatörü belirlenir ve her güne ait bir program yapılır. Horon gecenin geç saatlerine kadar devam eder ve organizatörün izni olmadan horondan çıkış yapılamaz.

3.1.1.4.5 Festivaller

Kaçkar Dağları Milli Parkı sınırları içerisinde yapılan festivallerden en geleneksel ve kültürel özellik barındıranı “Çamlıhemşin Ayder Galerüzü Kültür ve Sanat Festivali” dir. Bu festival ilk olarak 1983 yılında başlamış ve günümüze kadar devam etmiştir. Festival, alanda bulunan yüksek bir dağa bayrak asma faaliyeti ile başlar ve iki gün boyunca devam eder. Galerüzünde bulunan arenada boğalar güreştirilir ve başarılı olan boğa sahiplerine ödül verilir. Geniş bir katılımın olduğu festival hem yöre halkı hem de çevre illerden gelen ziyaretçilerin horon gösterileri ile sona erer.

Şekil 43.Çamlıhemşin Ayder Galerüzü Kültür ve Sanat Festivali

Milli Park içerisindeki diğerk bir etkinlik ise Ayder Kış Festivali'dir. 2007-2008 yıllarından itibaren Ocak ayının sonlarından itibaren düzenlenen ve üç gün süren festivalde kardan adam yapma yarışması, konserler, kayak gibi etkinlikler yapılmaktadır. Üç gün üç gece horon durmaksızın devam etmekte ve yöresel sanatçıların konserleri ile her yıl binlerce ziyaretçi bu festival sebebiyle Ayder'i ziyaret etmektedir.

Şekil 44.Ayder Kış Festivali

Kaçkar Dağlarındaki bir diğerk etkinlik Galerüzü Kış Yüzme Festivali'dir. Ayder Yaylası'nın 6 km uzaklığındaki Galerüzü mevkiinde Ocak ayında ve kar yağışının yoğun olduğu bir dönemde, alanda bulunan buzlu göle giren ziyaretçiler suda kalma ve yüzme yarışları yapmaktadır.

Şekil 45.Galerdüzü Kış Yüzme Festivali

3.1.1.4.6 Yöresel Yemek Kültürü

Yöresel yemek kültürü yaşayan halkın kültürünü yansıtmaları açısından oldukça önemli parçalardan biridir. Karadeniz yemekleri denildiğinde akla ilk gelen yerlerden olan rize mutfağı yöreye gelen ziyaretçiler için önemli bir tercih sebebi olmuştur. Yöresel yemeklerin nasıl yapıldığı ve içinde kullanılan malzemeler o bölgenin sosyo kültürel özelliklerini yansıtmaları açısından önemli olmuştur.

Araştırma alanı olan Kaçkarlar'ın mutfağı da Doğa Karadeniz Mutfağıyla benzerlik göstermekle birlikte yemek çeşitleri şu şekildedir; Mısır ekmeği, lahana çorbası, fasulye çorbası, turşu ve pazı kavurmaları, pazı dolması, lahana sarması, etli lahana dolması, muhlama, hamsili ekmek, hamsili pilav, laz böreği, sütlaç ve hamsi köftesi (Anonim, 1996).

3.2 Anketlerin Değerlendirilmesi

3.2.1 Ziyaretçi Profilinin Belirlenmesi

Tablo 14. Ziyaretçilere Ait Sosyo Demografik Özellikler

Yaşınız			
15-30 yaş	31-45 yaş	46-60 yaş	61 yaş üzeri
52	25	20	3
Cinsiyetiniz			
Erkek		Kadın	
56		44	
Mesleğiniz			
Öğrenci	Kamu	Serbest Meslek	Diğer
28	12	26	34
Eğitim Durumunuz			
İlköğretim	Lise	Lisans	Yükseklisans
7	34	52	7
Aylık Gelir Seviyeniz			
0 - 17.000	17.000 - 30.0000	30.000 - 50.000	50.000 ve üstü
1	55	34	10

- Milli Park içerisinde anket yapılan ziyaretçilerin yaş aralığı değerlendirildiğinde genel olarak gençlerin alanı ziyaret ettiği, orta yaşlı grubun sayısının da önemli derecede olduğu fakat 61 yaş üstü ziyaretçilerin pek fazla olmadığı tespit edilmiştir

- Alana gelen ziyaretçilerin erkek kadın oranlarına baktığımızda arada önemsenecek bir fark bulunmadığı fakat erkeklerin az da olsa kadınlardan daha fazla alanı ziyaret ettiği anlaşılmıştır.

- Ziyaretçilerin meslekleri incelendiğinde, kamu personellerinin sayısının bir hayli az olduğu, öğrencilerin, serbest meslek sahiplerinin ve diğer meslek grubuna sahip insanların daha fazla olduğu hususu tespit edilmiştir.

- Milli Parka gelen ziyaretçilerin eğitim durumları incelendiğinde büyük bir çoğunluğun lisans mezunu olduğu, ikinci sırada ise lise mezunu sayısının olduğu tespit edilmiştir. İlköğretim ve yüksek lisans sayıları ise eşit seviyede kalmıştır.

- Ziyaretçilerin aylık gelir seviyelerine verdikleri cevap ise çoğunlukla 17.000-30.000 olduğu, bir diğer öne çıkan gelir seviyesinin ise 30.000-50.000 seviyesinde

olduğu anlaşılmıştır.

Tablo 15. Ziyaretçilerin Milli Park Bilgileri

Şuan içerisinde bulunduğunuz alanın bir Milli Park olduğundan haberdar mısınız?			
Evet		Hayır	
62		38	
Milli Parka ziyaretinizi yurt içinden mi yurt dışından mı yapmaktasınız?			
Yurtiçi		Yurtdışı	
76		24	
Kaçkar Dağları Milli Parkını ziyaret etme tercihinizde etkili olan sebep.			
Sosyal Medya	Radiyo	Arkadaş Tavsiyesi	Televizyon
35	5	46	14
Milli Parka hangi ulaşım vasıtasıyla geldiniz?			
Özel Araç		Tur Aracı	
62		38	
Milli Park içerisinde konaklayacak mısınız?			
Konaklayacağım		Günübirlik	
56		44	

- İçerisinde bulunan alanın milli park olduğuna dair veriler incelendiğinde ise ziyaretçilerin büyük çoğunluğu Kaçkar Dağları'nın bir milli park olduğundan haberdar olduklarıdır.
- Alana gelen ziyaretçilerin çok büyük bir çoğunluğunun ziyaretlerini yurt içinden yaptıkları tespit edilmiştir.
- Ziyaretçilerin alanı tercih etme sebepleri incelendiğinde en ön plana çıkan tercihler arkadaş tavsiyesi ve sosyal medya olduğu görülmüştür.
- Ziyaretçilerin milli parka ulaşımını sağlama noktasında özel araçlar büyük bir rol oluştururken tur araçlarının sayısı da önemsenecek derecede fazladır.
- Ziyaretçilerin milli park içerisinde konaklama durumları sorulduğunda ise arada çok fazla bir fark olmasa da konaklayacakları yönünde görüş bildirmişlerdir.

3.2.2 Ziyaretçi Memnuniyetinin Değerlendirilmesi

Ziyaretçilerin memnuniyetinin değerlendirilmesinde 5’li Likert ölçeği kullanılmıştır. 5’li Likert ölçeği ziyaretçilere veya katılımcılara sorulan sorulara ne derece katıldıklarını veya ne derece katılmadıklarını ifade edebilmeleri için seçenekler arasında “(1) Kesinlikle katılmıyorum / çok kötü, (2) katılmıyorum / kötü, (3) kararsızım / orta, (4) katılıyorum / iyi, (5) kesinlikle katılıyorum / çok iyi” benzeri ibareler sunulur. Bu tez çalışmasında da ziyaretçilerin memnuniyetini ölçmek için bu yöntem uygulanmıştır.

Yapılan anketler neticesinde SPSS (Statistical Package for Social Sciences) sistemi ile elde edilen istatistiksel veriler tabloda verilmiştir.

Tablo 16. Ziyaretçi Memnuniyetinin Değerlendirilmesi

Anket soruları	1	2	3	4	5
Kaçkar Dağları Milli Parkının Doğal Güzellikleri Etkileyiciydi.	0	2	10	16	72
Milli Parkta yer alan bilgilendirme materyalleri (tabela vs.) yeterliydi.	5	8	11	21	55
Kaçkar Dağları Milli Parkında doğal çevrenin korunması için daha fazla çaba harcanması gerekmektedir.	0	0	0	7	93
Kaçkar Dağları Milli Parkının temiz olduğunu düşünüyorum.	10	17	19	21	33
Kaçkar Dağları Milli Parkında ses ve çevre kirliliği sorunu olduğunu düşünüyorum.	17	17	12	12	42
Kaçkar Dağları Milli Parkında yer alan kamp alanları ve konaklama tesisleri beklentilerimi kaşıladı.	12	14	22	17	35
Kaçkar Dağları Milli Parkına yapmış olduğum ziyaretten memnun kaldım.	18	10	18	13	41
Kaçkar Dağları Milli Parkına ulaşmak kolaydı.	0	2	4	17	77
Milli Park içerisindeki araç yoğunluğunun fazla olduğunu düşünüyorum.	5	20	14	16	45
Milli Parkın doğal yapısında bir bozulma olduğunu düşünüyorum.	0	2	2	8	88

- “Kaçkar Dağları Milli Parkının Doğal Güzellikleri Etkileyiciydi.” sorusuna cevap verenlerin 72 kişisi kesinlikle katılıyorum, 16 kişisi katılıyorum, 10 kişi kararsızım, 7 kişi katılmıyorum yanıtlarını vermiştir. Alınan yanıtlar değerlendirildiğinde %72 lik bir kısmın milli parkın doğal güzelliklerinin etkileyici olduğu hususu ön plana çıkmaktadır. Kaçkar Dağları Milli Parkı 52.970 ha lık bir alana

sahip olmakla birlikte bir çok doğal kaynağı ve bir o kadar da ziyaretçi potansiyeline sahiptir.

- “Milli Parkta yer alan bilgilendirme materyalleri (tabela vs.) yeterliydi.” Sorusuna cevap verenlerin 55 kişinin kesinlikle katılıyorum, 21 kişi katılıyorum, 11 kişi kararsızım, 8 kişi katılmıyorum, 5 kişi ise kesinlikle katılmıyorum cevapları verildiği görülmüştür. Alınan yanıtlar değerlendirildiğinde %55 lik bir kesimin milli parkta yer alan bilgilendirme materyallerinin yeterli olduğu kanısına varıldığı tespit edilmiştir.

- “Kaçkar Dağları Milli Parkında doğal çevrenin korunması için daha fazla çaba harcanması gerekmektedir” sorusu, yapılan anketin alınan cevapları açısından en çarpıcı olan olduğu tespit edilmiştir. Bu soruya 93 kişi kesinlikle katılıyorum darken 7 kişi katılıyorum cevabı vermiş ve kararsızım, katılmıyorum ve kesinlikle katılmıyorum cevabı veren hiç kimse olmamıştır. Bu sebeple vatandaşların doğal çevrenin korunması hususunda çok net bir tavır sergilenmiştir. Bunun sebepleri değerlendirildiğinde, son zamanlarda turizmin artmasıyla beraber kaçak yapılaşmanın aşırı derecede artması ve görevliler tarafından yapılan işlemler neticesinde yapılan yargılamalar ve bu yargılamalar sonucu kaçak yapıların yıkılması hususunda bir karar çıkmaması veya çıkan yıkım kararlarının uygulanmaması vatandaşlar tarafından endişeyle karşılanmaktadır.

- “Kaçkar Dağları Milli Parkının temiz olduğunu düşünüyorum.” sorusuna cevap verenlerin 33 kişisi kesinlikle katılıyorum, 21 kişisi katılıyorum, 19 kişi kararsızım, 17 kişi katılmıyorum, 10 kişi kesinlikle katılmıyorum yanıtları vermiştir. Her ne kadar dengeli bir dağılım gözükse de milli parkın temiz olduğunu düşünenlerin sayısı temiz olmadığını düşünenlerin iki katıdır. Anket sorusuna gelen cevapların ortak bir noktada buluşmamasının sebebi, milli park alanının çok büyük olmasından kaynaklanmaktadır. Örneğin; Kaçkar Dağları Milli Parkı içerisinde yer almakta olan Ayder Turizm Merkezi, Çamlıhemşin Belediye Başkanlığı Mücavir Alanı içerisinde kalmakta olduğundan temizlik işlemleri titizlikle yerine getirilmektedir. Fakat milli park içerisinde bulunan Çat Vadisi yolu üzerindeki bazı yerler yoğun ziyaretçi almasına rağmen Belediye Mücavir Alanında kalmadığından belediye tarafından temizliği yapılmamakta, Kaçkar Dağları Milli Park Müdürlüğü ekiplerince veya Özel İdare ekiplerince zaman zaman temizliği yapılmaktadır. Bu da ziyaretçilerin temizlik

konusunda şikayetlerine sebebiyet vermektedir. Genel olarak yol üzerinde bulunan piknik alanları ziyaretçilerin arkasına bıraktığı çöp yığınları sebebiyle çevre kirliliği oluşmaktadır. Ayrıca milli park içerisindeki çöp konteynırları da akşam saatlerinden sonra ziyaretçilerin alanı terk etmeleriyle beraber yaban hayvanlarının yiyecek arama noktalarına dönüştüğünden çöp konteynırlarını devirmek suretiyle kirliliğe sebebiyet vermektedir. Çevre kirliliğinin giderilmesi ve temizliğin yapılması konusunda Milli Park Müdürlüğünde temizlik işçisi bulunmaması sebebiyle personellerin fedakar davranışlarıyla yerine getirildiğini de bildirmek gerekmektedir.

- “Kaçkar Dağları Milli Parkında ses ve çevre kirliliği sorunu olduğunu düşünüyorum.” sorusuna cevap verenlerin 42 si kesinlikle katılıyorum, 12 si katılıyorum, 12 si kararsızım, 17 si katılmıyorum, 17 si kesinlikle katılmıyorum cevabı vermiştir. Anketin 8.sorusu ile benzerlik gösteren bu soru ziyaretçilerin vermiş olduğu yanıtlar sebebiyle pek de aynı sonuçları göstermediği anlaşılmıştır. Ziyaretçilerin genel olarak milli parkları ziyaret etme amacı şehrin görüntülü ve yoğun yaşantısından uzaklaşıp huzurlu yerlere gitme istediğinden ileri gelmektedir. Ziyaretçilerin bu isteği yani ses ve çevre kirliliğini huzur ve sessizlik aradığı yerlerde de arzu ettiği seviyede bulamaması memnuniyetsizliğe sebebiyet vermektedir. Bu sebeptendir ki 34 kişi katılmıyorum ve kesinlikle katılmıyorum cevabı verdiği düşünülmektedir. Bu memnuniyetsizliğin önüne geçebilmek amacıyla Milli Park idarecilerinin ziyaret yerlerinin taşıma kapasitelerinin tespit edilerek ziyaretçi kabulünü buna göre yapmaları, milli park giriş çıkışlarını kontrol etmenin yanı sıra milli park içerisindeki çeşitli ziyaret noktalarının dahi kontrollerinin sağlanması yoğunluk oluşturmayacak şekilde ziyaretçi kabulüne önem göstermeleri hususlarının sağlanması önem arz etmektedir.

- “Kaçkar Dağları Milli Parkında yer alan kamp alanları ve konaklama tesisleri beklentilerimi karşıladı.” sorusuna cevap verenlerin 35 i kesinlikle katılıyorum, 17 si katılıyorum, 22 si kararsızım, 14 ü katılmıyorum ve 12 si kesinlikle katılmıyorum şeklinde cevaplandırılmıştır. Yanıtlar incelendiğinde milli park içerisindeki kamp alanları ve konaklama tesislerine memnuniyet oranı beklentileri karşılayacak seviyede değildir. Bunun sebepleri incelendiğinde, neredeyse Rize ilinin tamamına yayılmış bir şekilde çarpık binalaşma ve plansızlık milli park içerisinde de başgöstermektedir. Milli Park içerisindeki konaklama tesisleri plansız bir şekilde ve gayri yasal şekilde inşa

edildiğinden ziyaretçilerin memnuniyeti bu noktada sağlanamamıştır. Özellikle Ayder Turizm Merkezindeki konaklama tesislerinin sayısının fazlalığı ve plansız bir şekilde yayılım göstermeleri ziyaretçilerin başlıca şikayet konularından bir tanesi olmuştur.

- “Kaçkar Dağları Milli Parkına yapmış olduğum ziyaretten memnun kaldım.” sorusuna yanıt verenlerin 41 i katılıyorum, 13 ü katılmıyorum, 18 i kararsızım, 10 u katılmıyorum ve 18 i kesinlikle katılmıyorum şeklinde cevaplandırmıştır. Cevaplar incelendiğinde her ne kadar kesinlikle katılıyorum ve katılıyorum cevabı verenlerin toplamı 54 kişi olsa da kararsızlarla birlikte memnun olmayanların oranı da azımsanamayacak derecededir. Kararsızlarla birlikte olumsuz yanıt veren ziyaretçilere memnun olunmayan hususlar sorulduğunda önceki sorularda belirtilen şikayetlerden bahsedilmiştir. Öncelikli olarak yerel paydaşlarla yapılacak istişareler sorunların çözümünde çok önemli rol oynayacaktır. Milli Park idarecilerinin en önemli görevleri doğayı korumak ve sürdürülebilirliğinin sağlanması olsa da milli parka gelecek ziyaretçilerin taleplerinin karşılanması da bir o kadar önemlidir. Tabiki ziyaretçilerin talepleri doğayı koruma noktasında bir eksiklik oluşturacak hususlardan biriye bunları gerçekleştirmek doğru olmayacaktır. Çünkü idarecilerin birinci vazifesi doğanın sürdürülebilirliğinin önüne geçecek her türlü iş ve işlemin önüne geçmek olmalıdır. Doğanın korunmasındaki en önemli noktalardan bir tanesi de yaban hayatının korunması hususudur. Hayvanların geçiş güzergahlarının bozulması, yuva yerlerinin tahribi, çeşitli sebeplerden oluşabilecek hava kirliliği gibi unsurlar yaban hayvanlarının yaşamlarını olumsuz yönde etkileyecek unsurlardır. Bu sebeplerle ki ziyaretçi memnuniyetinin sağlanması çok önemli olsa da Milli Park idarecilerinin ilk ve esas kaygısı doğal yapının ve doğal yaşamın aslına uygun bir şekilde sürekliliğini sağlamak olmalıdır.

- “Kaçkar Dağları Milli Parkına ulaşmak kolaydı.” sorusuna cevap verenlerin 77 si kesinlikle katılıyorum, 17 si katılıyorum, 4 ü kararsızım, 2 si katılmıyorum cevabı vermiş olup kesinlikle katılmıyom cevabı veren ise hiç olmamıştır. Yanıtlar incelendiğinde Rize ili Çamlıhemşin ilçesinde bulunan milli park ulaşım açısından neredeyse hiç bir problem bulunmamaktadır. Milli Parkın hemen her noktasına yaylalar da dahil olmak üzere araç yolu bulunmaktadır. Bu da ziyaretçilerin milli parkın tamamını gezme fırsatını yakalamalarına sebep olmaktadır. Milli Park içerisindeki yolların Çat Vadisindeki bölümü ve Ayder Galerüzü mevkiinin

yukarısında bulunan Kavron Yaylası yolunda ciddi derecede bozulmalar mevcuttur. Ağır kış şartları yolların erkenden bozulmasına sebebiyet vermektedir. Fakat ziyaretçiler bu noktadan neredeyse hiç şikayetçi olmamışlar ve ulaşım noktasındaki memnuniyetlerini belirtmişlerdir. Ulaşım konusu özellikle milli parklar için çok önemli konulardan bir tanesidir. Zira Milli Parklar her sene çok fazla sayıda ziyaretçi kabul eden yerlerdir. Kaçkar Dağları Milli Parkı da bu noktada en fazla ziyaretçi kabul eden milli parklar arasındadır. 2017 yılında 629.100 kişi, 2018 yılında 716.900 kişi, 2019 yılında 695.400 kişi, 2020 yılında pandemi etkisiyle 251.035 kişi, 2021 yılında 512.910 kişi, 2022 yılında 832.505 kişi, 2023 yılında 1.035.000 kişi ve 2024 yılında ise kasım ayına kadar 1.147.511 kişi ziyaretçi kabul etmiştir. Artık ziyaretçilerinin milyonlarla ifade edildiği milli parklardan olan Kaçkar Dağları popülaritesini gün geçtikçe artırmaktadır ve bu popülarite Milli Parka ulaşımın ve Milli Park içi ulaşımın kolay olması da önemli etkenlerden bir tanesidir.

- “Milli Park içerisindeki araç yoğunluğunun fazla olduğunu düşünüyorum.” sorusuna cevap verenlerin 45 i kesinlikle katılıyorum, 16 sı katılıyorum, 14 ü kararsızım, 20 si katılmıyorum, 5 kişi ise kesinlikle katılmıyorum cevabını vermiştir. Yanıtlar incelendiğinde ankete katılan ziyaretçilerin yarısından daha fazlası kesinlikle katılıyorum ve katılıyorum cevabı vermiştir fakat normal şartlarda çok daha yüksek olması gereken yoğunluk olduğunu düşünüyorum cevabı verenlerin sayısı beklenen seviyede değildir. Bunun sebebi incelendiğinde Kaçkar Dağları Milli Parkının en fazla ziyaretçi çeken noktası olan Ayder Turizm Merkezinde yapımı tamamlanan ve 2024 yılı Mayıs ayı içerisinde açılışı yapılan Ayder Kapalı Otoparkı olduğu değerlendirilmektedir. 1823 araç kapasitesine sahip olan bu otopark Ayder Turizm Merkezindeki araç yoğunluğunu önemli ölçüde azaltmıştır. Ayder Turizm Merkezi haricindeki önemli ziyaret noktalarından birisi olan Palovit Şelalesi, Zilkale, Kale-i Bala gibi noktalar araç yoğunluğunu fazlasıyla yaşayan alanlardır. Palovit Şelalesindeki araç yoğunluğunun önüne geçebilmek için Milli Park Müdürlüğü tarafından bir adet Giriş Kapısı yaptırılmış ve yapımı tamamlanmıştır. Fakat henüz faaliyete geçmemiş olan bu giriş kapısından ring sistemi uygulanarak palovit şelalesine araç girişinin yasaklanması ve sadece ring sistemiyle ziyaretçilerin şelaleye tanışmasının sağlanması planlanmaktadır. Şelaleye giden yolun tek şeritli olması ve bir kenarının uçurum olması sebebiyle ziyaretçilerin can güvenliği açısından problem

oluşmaktadır. Milli Park yönetimi tarafından hayata geçirilecek olan ring sistemi buradaki araç yoğunluğunu da rahatlatması planlanmaktadır. Zilkale ise tarihsel geçmişi ve manzarası ile ziyaretçilerin ilgisini çektiğinden çok fazla sayıda ziyarteçi kabul etmektedir. Buradaki araç yoğunluğunun giderilmesi noktasında Milli Park Müdürlüğünce otopark planlama çalışmaları devam etmektedir.

- “Milli Parkın doğal yapısında bir bozulma olduğunu düşünüyorum.” sorusuna cevap verenlerin 88 i kesinlikle katılıyorum, 8 i katılıyorum, 2 si kararsızım, 2 si katılmıyorum cevabı verirken kesinlikle katılmıyorum diyen hiç kimse bulunmamaktadır. 23 soruluk anketin belki de en önemli ve en can alıcı sorusu olan bu soru hakkında milli parkın doğal yapısında bozulma olduğunu düşünen 88 kişi, anketin en fazla orana sahip cevabı olmuştur. Ülkemizde son yıllarda yaşanan en büyük tartışmalardan bir tanesi de doğal yaşam alanlarının azalmasıdır. Gelişen teknoloji ve nüfusunun artması ile birlikte insanoğlu doğadan daha fazla yararlanarak kaynak arayışına girmiştir. Bu kaynak arayışı insanların plansız bir şekilde doğal kaynakları tüketmelerine sebep olmuştur. Milli Park yöresinde ise turizmin aşırı şekilde gelişmesi sebebiyle gerek Ayder Turizm Merkezinde gerekse Çat Vadisi diye isimlendirilen bölgede konaklama yerleri ve restoranlar aşırı derecede fazlalaşmış ve bu durum doğal görünüm gün geçtikçe kaybolmasına sebebiyet vermiştir. Turizm hızla gelişirken idari noktadaki eksiklikler ve yöre halkının gelir elde edebilme arzusu sebebiyle plansız bir şekilde yapılaşmaya sebebiyet vermiş ve turizmin kaynağı olan doğal güzelliklerimiz gün geçtikçe zarar görmüş ve bozulma noktasına gelmiştir. Bu noktada hem yöre halkına hem de doğayı korumakla görevli millli park idarecilerine düşen en büyük sorumluluk doğal kaynakların kullanımı noktasında hassas davranmak, yapılacak her türlü girişim için kaçak yapılardan ve plansız faaliyetlerden uzak durmak, milli parkı koruma noktasında 2873 Sayılı Milli Parklar Kanununa riayet etmek gibi sorumluluk bilincinde olunması gerekmektedir.

- “Milli Parka gelecek olan diğer misafirlere hangi mevsimde gelmelerini önerirsiniz?” sorusuna yanıt verenlerin 28 i ilkbahar, 18 i yaz, 32 si sonbahar, 22 si ise kış cevabı vermiştir. Bu anket sorusuna da ziyaretçiler tarafından ilginç bir şekilde yanıtlanarak normal şartların dışında bir sonuçla karşılaşmıştır. Kış turizmi olmayan turistik yörelerde genel itibariyle ziyaretçilerin yaz cevabı vermesi beklenirken ziyaretçiler en az olarak yaz mevsimini belirtmiştir. Bu husus ziyaretçilere

sorulduğunda ve değerlendirildiğinde ziyaretçilerin yaz mevsimini tercih etmemesinin sebebi olarak yöreye gelen Arap turistlerin yörede çok fazla olması hususunu belirtmiştir. Bu bölgeye yaklaşık olarak 15 senedir gelmeye devam eden ve gün geçtikçe sayıları artık azalmaya başlayan arap turistler; yörenin deniz, yeşil ve yaylalarına adeta akın etmişlerdir. Özellikle sürekli yağan yağmurlar arap turistlerin en çok ilgili gösterdiği bölüm olmuştur. Arap turistler yöreye çok ciddi derecede doviz getirerek ticaret yapmakta olan esnafın yüzünü güldürse de yerli ziyaretçilerin arap turislerden ötürü yaz mevsiminde milli parkı ziyaret etmek istememelerine sebebiyet vermektedir. Yüzyüze yapılan anketlerde en çok şikayetçi olunan konulardan bir tanesi de bu nokta olmuştur. Ülke gündemini de yoğun bir şekilde meşgul eden bu husus anketlerin yapılması sırasında yerli ziyaretçiler şikayet olarak sıklıkla dile getirilmiştir. Anketin diğer seçenekleri olan ilkbahar, sonbahar ve kış mevsimi de ziyaretçilerin seçimlerine istinaden dengeli bir şekilde dağılım göstermiştir. Kış mevsiminde yaylaların yollarının kar sebebiyle kapalı olmasına rağmen yine de 22 kişi kış mevsimini tercih etmiştir. İlkbaharda havaların çok sıcak olmaması ve bu sebeple gezilmeye daha müsait olması gibi sebeplerle en çok tercih edilen ikinci seçenek olmuştur. Sonbahar mevsimi ise ağaçların yapraklarının sararması ile rengarenk ormanların oluşumuyla ziyaretçilere müthiş bir görsel sunmasından kaynaklı en çok tercih edilen seçenek olmuştur.

- “Milli Parkı aşağıdaki özelliklerden hangisi veya hangileri için ziyaret ettiniz?” sorusuna cevaben 5 kişi geleneksel doku, 18 kişi tarihi özellikleri, 44 kişi doğal güzellikleri, 28 kişi kaynak değerleri ve 5 kişi kültürel özellikleri olarak cevaplandırmıştır. Alana gelen ziyaretçilerin alana geliş sebeplerini anlayabilme açısından en önemli sorulardan olan bu soruda ziyaretçiler geleneksel doku ve kültürel özellikler açısından çok düşük seviyede ilgi gördüğü anlaşılmıştır. Aslında karadeniz kültürü yerli ziyaretçiler açısından bir hayli ilgi görmesine rağmen anket sorusunda bir hayli düşük kalmıştır. Milli Park içerisinde Zilkale ve Kale-i Bala gibi alanların olması tarihi özellikler yönünü öne çıkardığı düşünülmektedir. Kaynak değerler açısından oldukça zengin bir bölge olan Kaçkar Dağları, ziyaretçilerin ziyarete gelme açısından en çok tercih ettikleri ikinci sebep olmuştur. Ziyaretçilerin en fazla ve yüksek bir oranla tercih ettikleri seçenek ise doğal güzellikler seçeneği olmuştur. Milli Park içerisindeki sayısız gezilecek nokta, Ladin-Kayın karışık ormanları, nehirler, şelaleler,

ve yaylaları gibi bir çok doğal güzellik ziyaretçilerin bu Milli Parkı tercih etmesindeki ana etken olmuştur.

Tablo 17. Ziyaretçi Memnuniyetinin Değerlendirilmesi

Anket soruları	1	2	3	4	5
Milli Park içerisinde yapılan koruma kontrol faaliyetleri hakkında bilgi sahibi olup olunmadığı.	0	14	31	15	40
Kaçkar Dağları Milli Parkında düzenlenen festivaller hakkında bilgi sahibiyim.	0	2	11	14	73
Kaçkar Dağları Milli Parkındaki tur güzergahları hakkında bilgi sahibiyim.	26	28	38	5	3
Kaçkar Dağları Milli Parkını ziyaretiniz esnasında kendimi güvende hissettim.	0	0	2	33	65
Kaçkar Dağları Milli Parkında yerel kültür ve geleneklerin tanıtılmasına daha fazla önem verilmesi gerektiğini düşünüyorum.	0	0	5	27	68
Kaçkar Dağları Milli Parkını ziyaretim sırasında yerel halkın kültürü ve yaşam tarzı hakkında bilgi sahibiyim.	9	17	10	10	54
Kaçkar Dağları Milli Parkı ziyaretimde doğal yaşamı korumak için gerekli davranışları sergilediğimi düşünüyorum.	0	5	0	10	85
Kaçkar Dağları Milli Parkını ziyaretimden sonra başka insanlara da Milli Parkı ziyaret etmeleri için öneride bulunacağım.	3	11	20	18	48

- “Milli Parklarda yapılan koruma faaliyetleri hakkında bilgi sahibiyim” sorusuna cevap verenlerin 40 kişinin kesinlikle katılıyorum, 15 kişinin katılıyorum, 31 kişinin kararsızım, 14 kişinin katılmıyorum cevapları verdiği tespit edilmiştir. Bu cevaplar neticesinde yapılan değerlendirme sonucunda her ne kadar 40 kişi kesinlikle katılıyorum cevabıyla en fazla kişi olarak görünse de 31 kişinin kararsızım seçeneğinde yoğunlaşma gösterdiği ve milli parklarda yapılan koruma faaliyetleri hakkında vatandaşların yeterince bilgilendirilmediği hususu tespit edilmiştir. Bu konuda Milli Park Müdürlüğü ve Şefliklerinin vatandaşlara yönelik olarak yapmış olduğu; kaçak avcılıkla mücadele, kaçak kesimle mücadele, kaçak yapılarla mücadele, vatandaşların kullanımı için yapılan yürüyüş yolları, kamelyalar, gününbirlik hizmet alanları, rekreasyon hizmet alanları, giriş kontrol üniteleri, ağaç varlığının kurumasının önüne geçmek amacıyla yapılan böcek zararlıları ile mücadele, silvikültürel müdahaleler, can ve mal güvenliğinin sağlanması amacıyla yapılan olağanüstü hasılat etaları, ormanların korunmasına yönelik üniversitelerle yapılan

protokoller doğrultusundaki koruma ve kontrol çalışmaları ve benzeri faaliyetlerin sosyal medya, bilboardlar, broşürler ve basın yayın kuruluşları aracılığıyla bilgilendirilmelerinin sağlanması gerektiği hususu tespit edilmiştir.

- “Kaçkar Dağları Milli Parkında düzenlenen festivaller hakkında bilgi sahibiyim” sorusuna cevap verenlerin 73 kişisi kesinlikle katılıyorum, 14 kişisi katılıyorum, 11 kişi kararsızım, 2 kişi katılmıyorum olarak yanıt vermiştir. Anket cevapları irdelendiğinde her ne kadar katılanların %73’ü kesinlikle katılıyorum olarak cevaplamışsa da Türkiye genelinde çok meşhur olan Ayder Kış Festivali vatandaşlar tarafından bildirildiği için bu kadar yüksek bir oran ile karşılaşmıştır. Aslında Milli Park içerisinde düzenlenen Çamlıhemşin Ayder Galerüzü Kültür ve Sanat Festivali ve Galerüzü Kış Yüzme Festivali’nin bilinme oranları hayli düşüktür. Bu itibarla, bilinme oranı az olan Galerüzü Kış Yüzme Festivali ve Çamlıhemşin Ayder Galerüzü Kültür ve Sanat Festivali’nin tanıtımının gerek sosyal medya, gerek yazılı ve görsel medya veya broşürler aracılığıyla yapılarak tanınırlılığının artırılması ve bu festivallerin sürekliliğinin sağlanması gerekmektedir.

- “Kaçkar Dağları Milli Parkındaki tur güzergahları hakkında bilgi sahibiyim” sorusuna cevap verenlerin 3 kişisi kesinlikle katılıyorum, 5 kişisi katılıyorum, 38 kişisi kararsızım, 28 kişi katılmıyorum, 26 kesinlikle katılmıyorum olarak yanıt verilmiştir. Ankete verilen cevaplar açısından en belirgin olan yanıtlardan bir tanesi de budur. Bu soruya 100 kişiden 8 kişi olumlu olarak yanıt vermiş 54 kişi olumsuz olarak yanıt vermiştir. Oluşan bu bariz farklılık tur güzergahları hususunda vatandaşların yeterince bilinçlendirilmediği sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Ayrıca bir diğer husus ise tur güzergahları boyunca bilgilendirme tabelalarının eksikliği ve güzergahların bakımlarının yeterince yapılmadığı sonuçlarına da ulaşılabilir.

- “Kaçkar Dağları Milli Parkını ziyaretiniz esnasında kendimi güvende hissettim.” sorusuna cevap verenlerin 65 kişisi kesinlikle katılıyorum, 33 kişisi katılıyorum, 2 kişi kararsızım ve katılmıyorum ile kesinlikle katılmıyorum yanıtı veren ise olmamıştır. Bu anket sorusundan çıkaracağımız yanıt ise milli park içerisinde ziyaretçiler için gerekli güvenlik önlemlerinin alındığı ve ziyaretçilerin endişe içerisinde olmasını gerektiren bir husus bulunmamaktadır. Ziyaretçilerin güvenliğini sağlama noktasında milli park içerisinde yapılanlardan bahsedecek olursak, bir çok yürüyüş yolunda korkuluk çalışması, palovit şelalesi yürüyüş yolu ve kaya bariyer ve

tel örgü yapımı gibi örnekler verilebilir.

- “Kaçkar Dağları Milli Parkında yerel kültür ve geleneklerin tanıtılmasına daha fazla önem verilmesi gerektiğini düşünüyorum.” sorusuna cevap verenlerin 68 kişisi kesinlikle katılıyorum, 27 kişisi katılıyorum, 5 kişi kararsızım cevabı vermiş olup katılmıyorum ve kesinlikle katılmıyorum cevabı veren ise olmamıştır. Bu sorudan çıkarılması gereken net bir sonuç olduğu ortadadır. Zira yerel kültür ve geleneklerin tanıtılmasına daha fazla önem verilmesi hususunda kesinlikle katılıyorum ve katılıyorum cevabı verenler toplam 95 kişidir. Ankete katılan hemen hemen herkesin hemfikir olduğu bu hususu incelediğimizde Milli Parkın Karadeniz bölgesinde yer alması, hatta Doğu Karadeniz Bölgesinde yer alması sebebiyle gerek giyim kuşamlarıyla, gerek yöresel yiyecekleriyle, gerek konuşma dilleriyle gerekse de yöresel halk oyunları ile kendine özgü bambaşka bir kültürü barındıran Rize yöresi ziyaretçilerin bir hayli beğenisini ve ilgisini çekmekte fakat bu farklılıkların ve özelliklerin yeterince tanıtılmadığı, bu sebeple daha fazla tanıtılması gerektiği düşünülmektedir. Türkiye’nin bir çok bölgesinin kendine has lehçeleri, halk oyunları ve yöresel yemekleri bulunmasına rağmen en çok ilgiyi çeken bölüm Doğu Karadeniz bölgesi olmuştur.

- “Kaçkar Dağları Milli Parkını ziyaretim sırasında yerel halkın kültürü ve yaşam tarzı hakkında bilgi sahibiyim.” sorusuna cevap verenlerin 54 ü kesinlikle katılıyorum, 10 u katılıyorum, 10 u kararsızım darken 17 si katılmıyorum ve 9 u kesinlikle katılmıyorum cevabı vermiştir. Bu sorudan anlayacağımız üzere alana gelen ziyaretçiler, ziyaret öncesinde Doğu Karadenizin kültürü ve yaşam tarzı hakkında bilgi sahibi oldukları veya gelmeden önce bu kültür ve yaşam tarzları hakkında bilgi edinip öyle geldikleri sonucuna ulaşmaktayız. Çünkü soruya cevap verenlerin 54 ü yani yarısından daha fazlası kesinlikle katılıyorum cevabı vermiştir. Bu veriler ışığında Doğu Karadeniz bölgesi genelinde Rize ili Çamlıhemşin ilçesi Kaçkar Dağları Milli Parkı özelinde yerel halka dair kültürel özellikler ve yaşam tarzı ziyaretçiler tarafından ilgi gördüğü ve beğenildiği düşünülmektedir.

- “Kaçkar Dağları Milli Parkı ziyaretimde doğal yaşamı korumak için gerekli davranışları sergilediğimi düşünüyorum.” sorusuna cevap verenlerin 85 i kesinlikle katılıyorum, 10 tanesi katılıyorum, 5 tanesi katılmıyorum cevabı verirken kararsızım ve kesinlikle katılmıyorum cevabı veren ise hiç bulunmamaktadır. Yanıtlar

irdelendiğinde alana gelen ziyaretçilerin doğal yaşamı bozucu davranışlarda bulunmadıkları, aslında ziyaretçilerin en hassas konularından birisi olan doğal yaşamın korunması mevzusunda kendi üstlerine düşen görevleri yerine getirdiği anlaşılmaktadır. Aslında ziyaretçilerle anketler sırasında yapılan sohbetler sırasında bu soruya cevap verenlerin çevrenin korunması hususunda hep hassas olunması gerektiği ve kendilerinin bu kurallara uyduğunu söyledikleri fakat bir çok bilinçsiz ziyaretçinin olduğu, bu bilinçsiz ziyaretçilerin her yerde çevre kirliliğine sebebiyet verdiği ve bu noktada insanların ciddi bir biçimde uyarılması, eğitilmesi ve hatta gerekirse cezai yaptırımlar uygulanması gerekmektedir. Doğal yaşamın korunması mevzusu aslında milletçe üzerinde durulması gereken bir konu iken yöneticiler olarak bu işe yeterince özen gösterilmediği kanaati hasıl olmuştur. İnsanların bilinçlenmesi noktasında teknolojinin gelişmesiyle beraber çok daha kolay bir şekilde bu eğitimler verilip gerekli uyarılar yapıp hatta uyulmaması halinde cezai yaptırımlar uygulanabilir. Bu noktada idareciler hassas davranmadığı müddetçe çevre kirliliği konusunda hiç bir yol kat edilmesi mümkün görünmemektedir.

- “Kaçkar Dağları Milli Parkını ziyaretimden sonra başka insanlara da Milli Parkı ziyaret etmeleri için öneride bulunacağım.” sorusuna cevap verenlerin 48 i kesinlikle katılıyorum, 18 i katılıyorum, 20 si kararsızım, 11 i katılmıyorum ve 3 ü kesinlikle katılmıyorum cevabı vermiştir. Verilen cevaplar incelendiğinde ziyaretçilerin bir çok konuda olumsuz eleştirisi bulunsada nihai olarak milli park içerisinde olmaktan mutlu oldukları, akrabalarına, arkadaşlarına ve tanıdıklarına Kaçkar Dağları Milli Parkını ziyaret etmeleri için öneride bulunacaklarını beyan etmişlerdir. Bu soruda ankete katılan ziyaretçilerden kararsız, katılmıyorum ve kesinlikle katılmıyorum cevabı verenlere sebebi sorulduğunda en çok doğal yapının bozulması, esnafların yeterli seviyede kaliteli hizmet verememesi, fiyatların pahalılığı, dolu dolu vakit geçirmediğini ve milli park içerisinde faaliyet yapma noktasında organizasyon eksikliği olduğunu beyan etmişlerdir. Toplamda 34 kişi öneride bulunma noktasında temkinli davranması ve bu sayının azımsanamayacak bir sayı olması milli park içerisinde ciddi bir yönetim planlaması yapılarak şikayete konu noktaların incelemesinin yapılması ve çözüm odaklı yaklaşımlar sergilenmesi gerektiği düşünülmektedir.

Milli Parkın içerisinde alternatif olarak (ziyaretçi memnuniyeti açısından) neler yapılabileceğini düşünüyorsunuz?

- Doğal güzelliklerin birer birer yok olmak üzere olmasından kaynaklı yetkili kurum ve kuruluşlarca gerekli önlemlerin alınması,
- Betonlaşmanın derhal durması gerektiği
- Sosyal faaliyet alanlarının ve eğlence imkanının doğal yapı bozulmadan arttırılması gerektiği,
- Yörede faaliyet gösteren esnafların ilgi ve alakasından kaynaklanan sorunların düzeltilmesi ve fiyat standartizasyonunun getirilmesi

Belirtmek istediğiniz öneri/şikayet/talep varsa lütfen belirtiniz.

- Milli Park içerisindeki temizlik noktasında daha hassas davranılmalı,
- Kamelya ve çardakların tamirat ve tadilat işlemlerinin yapılması,
- WC ve bebek bakım odalarının sayısının arttırılması,
- Şimşir ormanlarının sürekliliğinin sağlanması,
- Palovit Şelalesine giden yolun riskli ve dar olması sebebiyle ring sisteminin uygulanması,
- Trafik sıkışıklığı, Ayder Turizm Merkezinde yapımı tamamlanan otoparkın aktif olarak kullanılması,
- Fiyat standartının sağlanması ve aşırı pahalılık

“Belirtmek istediğiniz öneri/şikayet/talep varsa lütfen belirtiniz.” sorusu ankete katılım sağlayan 100 ziyaretçi tarafından bir hayli fazla ilgi görmüştür. Bu bölüme yapılan yorumlar anket neticesinde sağlıklı neticeler alınmasına sebebiyet vermiştir. Öne çıkan ve en fazla üzerinde durulan konular sorunun altında belirtilmiştir. Bunlar tek tek incelendiğinde,

- Milli Park içerisindeki temizlik noktasında daha hassas davranılmalı;

Kaçkar Dağları Milli Parkı 52.970 hektar büyüklüğündedir ve bir çok köye ve yaylaya ev sahipliği yapmaktadır. Çevre temizliği noktasında milli park içerisinde en çok ziyaretçisi bulunan Ayder Turizm Merkezi milli park sınırları içerisinde yer almakla birlikte aynı zamanda Belediye Mücavir Alanı olduğundan Çamlıhemşin Belediyesi’nin özverili çalışmaları ile sürekli temiz tutulmaktadır. Belediye mücavir alanı içerisinde kalan alanlarda temizlik noktasında bariz bir sıkıntı yaşanmamaktadır fakat mücavir alan içerisinde kalmayan özellikle Çat Vadisi olarak isimlendirilen alanlarda çevre temizliği noktasında sıkıntılar yaşanmaktadır. İl Özel İdaresi ve Milli Park Müdürlüğü ve Şefliği personelleri tarafından zaman zaman temizlik yapılmaktadır fakat bu çalışmalar arzu edilen seviyede bir çevre temizliği oluşmasına

yeterli olmamaktadır. Bu kapsamda, çözüm önerisi olarak Milli Park Müdürlüğü personellerine işçi personel veya İŞKUR personeli eklenerek alanın düzenli araklıklarla temizliğinin sağlanması en ideal çözüm olduğu değerlendirilmektedir.

- Kamelya ve çardakların tamirat ve tadilat işlemlerinin yapılması;

Kaçkar Dağları Milli Parkı içerisinde ilan edildiği tarih olan 1994 senesinden beri sürekli yatırım yapılarak hem doğanın korunması hem de ziyaretçilerin memnuniyetinin sağlanması hedeflenmiştir. Gerek Ayder yolu ve civarında gerekse Çat Vadisi yol güzergahı boyunca bir çok kamelya ve çardak bulunmaktadır. Yapımı üzerinden bir hayli zaman geçen çardak ve kamelyalarda yıpranmalar, eskimeler ve kırılmalar yaşanmıştır. Yine personel eksikliği sebebiyle bahse konu kamelya ve çardakların tadilatı gerçekleştirilememiştir. Ayrıca kurumlarda yaşanan maddi sıkıntılardan ötürü özel firmalara bu tadilat işlemlerinin yapılması da zorlaşmıştır. Alanda görevli şef, tekniker, muhafaza memurları ve şöförlerin gayretleriyle bu tamirat ve tadilat işlemleri gerçekleştirilmeye çalışılmaktadır fakat yeterli olmamaktadır. Bu noktada kurumların maddi olarak sıkıntılarının giderilmesi veya işçi personel alımının sağlanmasına müteakip bu problemlerin aşılabileceği değerlendirilmektedir.

-WC ve bebek bakım odalarının sayısının artırılması;

Kaçkar Dağları Milli Parkı içerisinde bir çok noktada WC ve bebek bakım odası bulunmaktadır. Son yıllardaki ziyaretçi artışının bir hayli fazla olması hatta artık milyonu aşan bir noktaya ulaşması WC ve bebek bakım odası ihtiyaçlarının artmasına sebep olmuştur. Ayrıca mevcuttaki WC ve bebek bakım odalarının temizliği de arzu edilen seviyede yapılamamaktadır. Özellikle Çat Vadisi yol güzergahındaki WC ve bebek bakım odalarının sayısının artırılması ziyaretçi memnuniyeti açısından bir hayli önem taşımaktadır.

-Şimşir ormanlarının sürekliliğinin sağlanması;

Kaçkar Dağları Milli Parkı içerisindeki Çat Vadisi alanında bulunan Şimşir Ormanları bir hayli ziyaretçisi olan alanlardan bir tanesidir. Çat Vadisinde bulunan bu Şimşir Ormanındaki ağaçlar “Şimşir Yanıklığı” adı verilen hastalığa yakalanmıştır. Bu

hastalık sebebiyle ağaçların tamamına yakınında ölümler gözlemlenmiştir. Dünya genelinde mevcut olan bu hastalık milli park içerisindeki şimşir ağaçlarında da görülmüştür. Bahse konu bu hastalığa, küresel iklim değişikliği, teknolojinin ve kitlesel iletişim araçlarının gelişmesi, turizm gibi insani faaliyetlerin artması, toprak, su ve hava kalitesinin bozulması bitki, hayvan ve insan sebepli çeşitli hastalıkların ortaya çıkmasına ve bu hastalıkların hızla dünyaya yayılmasına sebebiyet vermiştir. Milli Park içerisindeki şimşir ormanında bulunan ağaçların büyük bir kısmı hayatını kaybetmiştir. Yaklaşık 100-150 civarında ağaç canlılığını sürdürmektedir. Kaçkar Dağları Milli Park Müdürlüğü ve Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Biyoloji Bölümü Mikrobiyoloji ve Moleküler Biyoloji Anabilim Dalı Başkanlığı ve özellikle Anabilim Dalı Başkanı Prof. Dr. Şengül ALPAY KARAOĞLU ile beş yıldır yapılan çalışmalar neticesinde 2022-2024 yılları arasında canlı olan ağaçların tamamına yakınında tohum oluşumu gözlenmiş ve akademisyenler tarafından hazırlanan ilaçlar vasıtasıyla her yıl bu alanda ilaçlama işlemleri devam etmektedir. Bu noktada verimli sonuçlar alınmakta olup alanın korunması için alanın kesinlikle ziyaretçi girişine kapatılması gerektiği, alanda oluşan diri örtünün sürekli temizlenmesi gerektiği, şimşir yanıklığı sebebiyle alanda bulunan yüzlerce ağacın alandan alınması gerektiği, bölgede şimşir güvesi gözlemlenmesi halinde ışık tuzağı çalışmasının yapılması gerektiği gibi önlemlerin alınması gerekmektedir. Bu kapsamda milli park müdürlüğü çalışanlarına büyük görev ve sorumluluk düşmektedir.

-Palovit Şelalesine giden yolun riskli ve dar olması sebebiyle ring sisteminin uygulanması;

Palovit Şelalesi, Ayder Turizm Merkezi ve Zilkaleden sonra en fazla ziyaretçi çeken nokta özelliği sebebiyle milli park için en önemli noktalardan bir tanesidir. Çat Vadisi diye isimlendirilen bölümde bulunan Palovit Şelalesinin yüksekliği çok fazla olmasa da debisi ile dikkat çekmektedir. Ankete katılan ve alana gelen ziyaretçilerin tamamına yakını palovit şelalesindeki trafik sıkışıklığından, yolun dar olmasından ve bu sebeple hayati risk noktasında endişe yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Ziyaretçiler şikayetlerini dile getirmenin yanında çözüm önerinde de bulunmuşlardır. Ring sisteminin bu alan için çok uygun olduğunu dile getirmişlerdir. Ziyaretçilerin şikayetlerinde belirtilen

yolun darlığı ve risk taşıdığı hususları su götürmez bir gerçektir. Yolun çok dar olması ve karşılıklı iki aracın birbirine doğru gelmeleri halinde yüzlerce metre araçlar geri geri gitmek durumunda kalmaktadırlar ve bu durum da ciddi bir risk oluşturmaktadır. İvedilikle çözülmesi gereken konulardan bir tanesi olan bu husus Kaçkar Dağları Milli Park Müdürlüğü tarafından da düşünülmüş ve bu kapsamda milli parkın yönetim kılavuzu olan Uzun Devreli Gelişme Planı 2024 yılı sonlarında değiştirilerek Palovit Şelalesine giden yolda ring sistemi yapılmasının önünü açan madde revize plana eklenmiştir. Bu kapsamda 2025 yılı içerisinde çalışmalar tamamlanarak işletmeciliğe verilmeye hazır hale geleceği tahmin edilmektedir. Bu çalışmanın hayata geçmesiyle birlikte ring sistemiyle birlikte Palovit Şelalesine giden yola araç girişi engellenerek görevli araçlar aracılığı ile ziyaretçilerin şelaleye ulaşımı sağlanacaktır.

-Trafik sıkışıklığı, Ayder Turizm Merkezinde yapımı tamamlanan otoparkın aktif olarak kullanılması;

Kaçkar Dağları Milli Parkı sınırları içerisinde bulunan Ayder Turizm Merkezinde yapımı 2024 yılında tamamlanan Ayder Kapalı Otopark hizmet vermeye başlamıştır. Fakat henüz yapımının yeni tamamlanması ve gelen ziyaretçilerin işleyişi bilmemeleri sebebiyle özel araçlarıyla Ayder Turizm Merkezine çıkış yapmakta ve araçları yol kenarlarına park etmeye devam etmektedirler. Bu sebeptendir ki Turizm Merkezinde trafik sıkışıklığı yaşanmaya devam etmektedir. Bu noktada otoparkın işletilmesi hususunda ziyaretçileri bilgilendirme tabelalarının yapılarak tur araçları veya özel araçların Ayder Kapalı Otoparkına çekilmesi ve görevli tur araçlarıyla birlikte ziyaretçilerin gidecekleri noktaya ulaştırılmaları gerekmektedir. Bu şekilde Ayder Turizm Merkezindeki trafik sıkışıklığının önüne geçmek mümkün olacaktır.

-Fiyat standartının sağlanması ve aşırı pahalılık;

Milli Parka gelen ziyaretçilerin üzerinde durduğu ve şikayet ettiği konuların en önemlilerinden birisi de hizmet kalitesinin arzu edilen seviyede olmaması ile birlikte fiyatların yüksek olması ziyaretçilerin tepsine sebep olmaktadır. Bu noktada ilgili kamu görevlilerince yerel halkla, sivil toplum örgütleriyle, yörede hizmet veren derneklerle birlikte fikir alışverişinde bulunularak fiyat istikrarının sağlanması ve hizmet kalitesinin artırılması noktasında görüş birliğine varılması gerekmektedir.

Ülkemizde genel bir problem olan hizmet kalitesinin arzu edilen seviyede olmaması ve fiyat istikrarsızlığı turizm bölgelerinde en fazla şikayet gören konulardan bir tanesidir. Özellikle Ayder Turizm Merkezi yöresinde şikayete konu olan bu iki hususun alanın küçük olması, yöre halkının birbirini tanıyor olması, akrabalık ve komşuluk bağlarının kuvvetli olması sebepleri ile aşılabilir bir noktada olduğu değerlendirilmektedir.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Doğa Koruma kavramı 2.Dünya Harbi sonrasında hız kazanmış ve son yıllarda gittikçe önem kazanmış bir durumdadır. Doğa Koruma kapsamında hazırlanan yönetim planları, pratikteki uygulamalar ile tam olarak örtüşmediğinden doğal kaynakların tehdit edilmesi ve tam manası ile korunmasının sağlanması mümkün olmamıştır. Kaçkar Dağları Milli Parkı konusunda da en önemli problemlerden bir tanesi de budur.

Kaçkar Dağları Milli Parkındaki sorunların en önemlisi yönetsel sorunlardır. Bu sorunun önemli kaynağı Milli Park içerisinde birden fazla kamu kurumunun söz sahibi olması ve birden fazla koruma statüsünün olmasıdır. Örneğin Kaçkar Dağları Milli Parkı, milli park olması sebebiyle Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğüne bağlı Kaçkar Dağları Milli Park Müdürlüğü tarafından 2873 Sayılı Milli Parklar Kanununa göre yönetilmektedir. Ayrıca yine Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğünce onaylanan Uzun Devreli Gelişme Planına göre idare edilmektedir. Bunun yanında milli park alanında Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığınca ilan edilmiş 3 farklı derecede sit alanı bulunmaktadır ve 2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununa göre yönetim sağlanmaktadır. Milli Parkın yaklaşık 2/3 si sit alanları ile kaplıdır. Ayrıca, Çamlıhemşin Belediye Başkanlığınca milli park alanının önemli bir kısmı Belediye Mücavir Alanı olarak ilan edilmiştir. Aynı zamanda milli park alanının çok büyük bir bölümü ormanlarla kaplı olduğundan ve orman parseli üzerinde bulunduğundan Tarım ve Orman Bakanlığına Bağlı Pazar Orman İşletme Müdürlüğü de alanda yine yetkili kuruluşlardan bir tanesidir. Ayrıca milli park içerisinde önemli bir yer kaplayan ve genel olarak mera olarak isimlendirilen bölümler Tarım ve Orman Bakanlığına bağlı Rize İl Tarım ve Orman Müdürlüğü tarafından idare edilmektedir. Tüm bu tablo incelendiğinde aynı milli park üzerinde milli park, sit alanı, mücavir alan, orman alanı ve mera alanı olarak sınıflandırılan beş farklı koruma statüsü bulunmaktadır. Bu beş farklı koruma statüsü ile ilgilenen ve sorumlu bulunan beş ayrı kurum bulunmaktadır. Doğal olarak yönetim noktasında her kurumun kendine ait kanunları, yönetmelikleri ve genelgeleri bulunduğundan aynı alan üzerinde karar verme noktasında çelişkiler yaşanabilmektedir. İşte tam da bu noktada milli parkın yönetilmesi zorlaşmakta ve kurumlar arasında problemler yaşanabilmektedir. Bu problemlerden biraz bahsedecek olursak, milli park içerisindeki kaçak ağaç

kesimlerinde müdahale yetkisinin kimde olduğu, meralarda görülen kaçak yapılaşmalara ilişkin hangi kurumun müdahale yetkisi olduğu, mücavir alanlardaki kaçak işlemlere ilişkin diğer kurumların ne derece yetkili olduğu ve benzeri bir çok problem hali hazırda yaşanabilmektedir. Ayrıca suç teşkil eden hususlarda İlçe Jandarma Komutanlığı'nda yetkili olduğundan bir çok defa aynı yere farklı işlemlerin yapılması, birden fazla kaç suç duyurusunda bulunulması ve benzeri karışıklıklar yaşanmaktadır.

Açıklanan yönetsel problemlerin önüne geçilebilmesi alanın tek bir koruma statüsüne alınarak o şekilde korunması ve tek bir kamu kurumunun alanda söz sahibi olması gerektiği kanaatine varılmıştır. Bu durumun gerçekleşmesinin mümkün olmadığı durumlarda ise alanda söz sahibi tüm kamu kurumları bakanlık düzeyinde yapılacak protokollerle iş bölümü yapılması ve hangi kurumun nelerden sorumlu olacağının açıkça belirtilmesi gerektiği düşünülmektedir.

Ayrıca Milli Parkın korunması ve yönetilmesi noktasındaki en önemli unsur olan 2873 Sayılı Milli Parklar Kanunu incelendiğinde, 25 maddeden oluşan bir kanun olduğu, bu maddelerin bir çoğunun tanımlamalar üzerine olduğu, alanın korunması ve yönetilmesi noktasında tatmin edici seviyede olmadığı değerlendirilmektedir.

Alanın korunması ve yönetilmesi noktasındaki en önemli unsurlardan birisi olan Milli Parklar Yönetmeliği incelendiğinde ise, yine aynı şekilde çok az sayıda maddeden oluştuğu, detaylara yer verilmediği, yönetsel anlamda alan sorumlularının elini güçlendirici yasal dayanağı oluşturacak seviyede donatılmadığı hususları ön plana çıkmaktadır.

Milli Parkın idare edilmesi hususunda en önemli unsur olarak yerel yönetimlerce hazırlanan ve Genel Müdürlük Makamınca onaylanan Uzun Devreli Gelişme Planları profesyonel ekiplerce hazırlanmamakta, taşra teşkilatında çalışmakta olan teknik ekiplerce hazırlanmaktadır. Bu da alanda dikkat edilmesi gereken bir çok hususun gözden kaçmasına sebebiyet vermektedir. Ayrıca Uzun Devreli Gelişme Planı hazırlanırken veya revize edilirken yerel paydaşların görüşlerinin alınması da son derece önem arz etmektedir. Bunun yanı sıra Uzun Devreli Gelişme Planı hazırlanma aşamasında veya revize edilme aşamasında ilgili kamu kurumlarının görüşleri

alınmaktadır. Ancak, genel olarak 50-150 sayfa aralığında olan bu Uzun Devreli Gelişme Planları ilgili kamu kurumlarınca yeterince incelenmediğinden veya inceleyecek zamanın yeterli olmaması sebepleri ile tam manasıyla analiz edilmediği görüşü bildirilmektedir. Bu da Uzun Devreli Gelişme Planlarının uygulanmaya geçmesi sırasında kurumlar arasında anlaşmazlıklara sebebiyet verebilmektedir.

Kaçkar Dağları Milli Parkı sınırları içerisinde gerçekleştirilen ziyaretçi profilinin belirlenmesi noktasındaki anket çalışmasında elde edilen veriler neticesinde çıkarılan sonuçlar incelendiğinde, Kaçkar Dağları Milli Parkına gelen ziyaretçilerin bir çok farklı yöreden olduğu, ziyaretçilerin genelinin yaş aralığını genç ve orta yaşlı insanların oluşturduğunu, eğitim durumlarının çoğunlukla lise ve lisans düzeyinde olduğu, ortalama gelir seviyesine sahip oldukları, çoğunluğun alanın bir milli park olduğundan haberdar olduğu, ziyaretçilerin çoğunluğunun özel araçları ile alana geldiği gibi veriler elde edilmiştir. Ayrıca ziyaretçi memnuniyetinin değerlendirilmesi noktasındaki veriler incelendiğinde, doğal güzelliklerin etkileyici olduğu, bilgilendirme materyallerinin yeterli bulunduğu, doğal çevrenin korunması için çaba harcanması gerektiği, genel itibarıyla milli parkın temiz olduğu, alanda ses ve çevre kirliliğinin mevcut olduğu, konaklama tesislerinin pek de beklendiği karşılamadığı, ziyaretten genel olarak memnun kalındığı, ulaşımın kolay olduğu fakat trafik yoğunluğunun şikayete sebebiyet verdiği, milli park alanının doğal yapısında mutlak bir bozulma olduğu, milli park içerisindeki koruma ve kontrol faaliyetlerinden haberdar olunduğu, festivaller hakkında bilgi sahibi olunduğu, tur güzergahlarının yeterince bilinmediği, ziyaretçilerin kendilerini güvende hissettiği, yerel kültür ve geleneklerin tanıtılmasına kesinlikle daha fazla önem verilmesi gerektiği, ziyaretçilerin doğanın korunması noktasında gerekli davranışları sergilediklerini düşündükleri ve milli parkı ziyaret etme noktasında insanlara öneride bulunulacağı hususları ön plana çıkmaktadır. Ayrıca ziyaretçiler tarafından belirtilen öneri/şikayet/talep noktasında, temizlik çalışmalarının daha titiz yapılması hatta ziyaretçiler tarafından milli parkın kirlenmemesi hususunda bilinçlendirme çalışmaları yapılması, kamelya ve çardakların bakımının yapılması, ziyaretçilerin ihtiyaçlarının karşılanması noktasında WC ve bebek bakım odasının sayısının artırılması, şimşir ormanlarının korunması ve sürekliliğinin sağlanması, fiyat standartının sağlanarak aşırı pahalılığın giderilmesi noktasında görüş beyan

etmişlerdir.

Anket sonuçlarından çıkarılar veriler neticesinde yapılması gerekli bir çok çözüm önerisine ulaşılmıştır. Ziyaretçiler tarafından en yüksek orana sahip olan milli parkın doğal yapısının bozulması noktasında ivedilikle adımlar atılmalı, kaçak ve çarpık yapılaşmanın hem adli makamlarca hem de idari makamlarca önlenmesi gerekmektedir. Milli park içerisinde yeni bir kaçak yapılaşmanın kesinlikle önlenmesi hatta mevcutta bulunan yapıların belli bir standarta ve yöresel mimariye uygun bir şekilde dizayn edilmesi gerekmektedir. Yapılan kaçak yapıların adli soruşturmalar neticesinde yıkım kararı çıkarılarak idari kurum ve kuruluşlarca yıkımının sağlanması yeni yapılması planlanan kaçak yapıların önüne geçmesi noktasında etkili olacaktır. Milli park içerisindeki işletmelerin hizmet kalitesinin artırılması kapsamında ilgili kamu kurumlarınca eğitim çalışmaları yapılmalı ve sürekli olarak hizmet kalitesinin ve fiyat istikrarının sağlanması noktasında denetimler yapılmalıdır. Doğaya zarar vermeyecek şekilde alandaki festival sayısının artırılması ve çeşitli organizasyonların düzenlenmesi de ziyaretçi memnuniyeti ve alanda verimli zaman geçirilmesi noktasında etkili olacaktır.

Korunan alanlarda işlenen suçların önlenmesine ilişkin olarak ise, ilgili personellerce tutulan tutanaklar ve Cumhuriyet Başsavcılıklarına yapılan suç duyurularının neticesinde açılan davalarda verilen kararların caydırıcı niteliklerde olmaması korunan alanların korunması noktasında ciddi problemlere yol açmakta ve suçların önüne geçilmesini zorlaştırmaktadır. Örnek vermek gerekirse Şekil 46'da görüleceği üzere milli park içerisindeki bir alanda yapılan kaçak yapıya ilişkin olarak ilgili görevlilerce tutulan tutanak ve hazırlanan soruşturma dosyası Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilir, açılan dava neticesinde sanığa 6 ay hapis ve 5 gün adli para cezası verilir. Hapis cezasına ilişkin 1/6 oranında indirim yapılır ve 5 ay hapis 4 gün adli para cezasına dönüştürülür. 4 gün adli para cezası 80 TL adli para cezasına dönüştürülür. Sanığa verilen 5 ay hapis cezası 150 gün adli para cezasına çevrilerek 3.000,00 TL adli para cezasına dönüştürülmüştür. Neticede 3.080,00 TL adli para cezası ile cezalandırılmasına karar verilmiş ve 12 taksit halinde ödenmesine karar verilmiştir. Şekil 46. da verilen karar 26/11/2024 tarihli olup istisnai bir karar değildir. Bu minvaldeki suçların tamamına yakını bu tür kararlar ile neticelenmekte ve caydırıcılık

konusunda yetersiz kalmaktadır. Bu hususta ivedilikle cezaların caydırıcı nitelikte olması noktasında adımlar atılması gerektiği düşünülmektedir.

Köylünün Ortak Yararlanmasındaki Taşınmazlara Tecavüz suçunun mütemadi suç tipi niteliğinde olduğu, suç tarihinin hukuki kesinti oluşturan iddianame düzenleme tarihi olduğu anlaşılmakla sanığın somut olayda 2873 sayılı kanunun 21.maddesinin delaletiyle cezası daha ağır olan TCK 154/2 fıkrasında düzenlenen Köy Tüzel Kişiliğine Ait veya Köylünün Ortak Yararlanmasındaki Taşınmazlara Tecavüz suçundan cezalandırılmasına karar verilerek aşağıdaki şekilde hüküm kurulmuştur.

H Ü K Ü M; Gerekçesi yukarıda izah olunduğu üzere;

A)Sanık _____'in üzerine atılı 2873 sayılı yasaya muhalefet etme eylemleri yönünden yapılan değerlendirmede;

1-Sanık hakkında 2873 sayılı yasaya muhalefet etme suçlarından cezalandırılması istemi ile kamu davası açılmış ise de; sanığın eyleminin birden fazla suça sebebiyet verdiği ve bu suçlar arasında fıkri içtima hükümleri uygulandığından ayrıca sanık hakkında 2873 sayılı yasaya muhalefet etme suçundan açılan kamu davasına ilişkin ayrıca **HÜKÜM KURULMASINA YER OLMADIĞINA,**

B)Sanık _____'in üzerine atılı Hakkı Olmayan Yere Tecavüz eylemi yönünden yapılan değerlendirmede;;

1-Sanığın üzerine atılı Hakkı Olmayan Yere Tecavüz suçunu işlediği sabit olup; 5237 sayılı TCK'nın 61. maddesi uyarınca suçun işleniş şekli, suç sebep ve saikleri, sanığın amacı, meydana gelen zarar nazara alınarak alt sınırdan ceza tayini benimsenmekle eylemine uyan 5237 sayılı TCK'nın 154/2. maddesi yollamasıyla TCK'nın 154/1.maddesi uyarınca takdiren **6 AY HAPİS VE 5 GÜN ADLİ PARA CEZASI İLE CEZALANDIRILMASINA,**

2-Cezanın sanığın geleceği üzerindeki olası etkileri göz önünde bulundurularak hükmedilen cezadan 5237 sayılı TCK'nın 62/1. maddesi gereğince takdiren 1/6 oranında indirim yapılarak **5 AY HAPİS VE 4 GÜN ADLİ PARA CEZASI İLE CEZALANDIRILMASINA,**

3-Sanık hakkında verilen 4 gün adli para cezasının; suçun işlenmesindeki özellikler, şahsi ve ailevi durumu ile ekonomik hali dikkate alınarak TCK'nın 52/1-2-3 maddesi gereğince günlüğü takdiren 20,00-TL.den paraya çevrilerek (4x20) **NETİCETEN 80,00-TL ADLİ PARA CEZASI İLE CEZALANDIRILMASINA,**

4-Sanığa verilen kısa süreli 5 ay hapis cezasının sanığın sosyal ve ekonomik durumu ve şahsi halleri göz önüne alınarak 5237 sayılı TCK'nın 50/1-a maddesi gereğince seçimlik yaptırımlardan **150 GÜN ADLİ PARA CEZASINA ÇEVİRİLMESİNE,** verilen adli para cezasının günlüğü TCK'nın 52/2 maddesi gereğince taktiren 20,00 TL'den hesaplanarak sanığın (150x20) **3.000,00TL ADLİ PARA CEZASI İLE CEZALANDIRILMASINA,**

5- Sanığın hapis cezasından çevrilen 3000 TL ve doğrudan aldığı 80 TL olmak üzere neticeten **3080,00 TL ADLİ PARA CEZASIYLA CEZALANDIRILMASINA,**

6-Sanığın ekonomik ve şahsi halleri, verilen adli para cezasının miktarı gözönünde bulundurularak TCK'nın 52/4. maddesi gereğince birer ay ara ile 12 eşit taksitle ödenmesine, taksitlerden birinin zamanında ödenmemesi halinde geri kalan kısmın tamamının tahsil edileceğinin ve adli para cezasının ödenmemesi halinde ödenmeyen adli para cezasının hapse çevrilebileceğinin sanığa ihtarına,

7-Sanık hakkında mevcut yeri kaldırmadığı dikkate alındığında yasal şartları oluşmadığından

4/5

Şekil 46. Örnek Mahkeme Kararı

KAYNAKLAR

- Ak, O. N., 2000, Rize Tarihi, Rize Halk Eğitim Merkez Müdürlüğü Yayınları, No:8, Rize.
- Akdoğan, G., 1996: Milli Parklar ve Memleketimizde Bu Konudaki Gelişmeler, Ankara Üniversitesi Ziraat Yıllığı, Yıl 16, Ayıbasım, Ankara. S., 17-25
- Akkemik, Ü., 2018, Türkiye'nin Doğal Ormanları ve Ekosistem Hizmetleri, İstanbul Üniversitesi Yayınları.
- Akkuş, Ç., 2021, Yerel Halkların Milli Parklara Yönelik Çevresel Kimlik, Çevresel Tutum ve Katılım Yaklaşımları.
- Ana Britannica Ansiklopedisi, 1986, Ana Yayıncılık ve Sanat Ürünleri Pazarlama A.Ş., Cilt 14, s.175.
- Anonim, 1996, Rize Mutfağı, Rize Halk Eğitim Merkezi Müdürlüğü Yayınları, 4, Rize.
- Anonim, 1999, Rize Kültür Derlemeleri, Halk Eğitim Müdürlüğü Yayınları No:7, Rize.
- Artun, E., 2000, Türk Folklorünün Turizm Açısından Değerlendirilmesi, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları: 2652, Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara.
- Atalay, İ., 2011, Türkiye'nin Ekolojik Bölgeleri: Doğal Alanların Korunması ve Kullanımı.
- Atmış E., 2014, Orman Politikaları ve Yönetimi: Türkiye'nin Milli Parkları Üzerine Bir İnceleme. Orman Fakültesi Yayınları.
- Bakırcı, M., 1992, Doğu Karadeniz Bölgesinin Turizme Kazandırılması, Doğu Karadeniz Turizmi, Konferans-Workshop Bildiriler Kitabı, Trabzon
- Baykal, H., 2015. Başhemşin (Çamlıhemşin/Rize)'in Florası, Fitososyolojisi ve Etnobotanik Özellikleri. Doktora Tezi. Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Rize, Türkiye, 213 s., 174-181.
- Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi. T.C. Resmî Gazete, 22860, 27 Aralık 1996.
- By TUBS - This vector image includes elements that have been taken or adapted from this file: Turkey location map.svg (by NordNordWest), CC BY-SA 3.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=15947019>.

- Coşkun, B., Ak, D. ve Pank Yıldırım, Ç. (2018). Mevzuatta Son Dönemlerde Meydana Gelen Gelişmeler Bağlamında Çevresel Açından Korunan Alan Yönetiminin Değerlendirilmesi. Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi. 10 (4): 29-44.
- Çelik, N., 2005, Milli Parklar ve Doğal Alanların Yönetimi, Hacettepe Üniversitesi Yayınları.
- Çokçalışkan, A.B., Lise, Y. ve Stanciu, E. (2010). Türkiye’de Korunan Alanlar Yönetimi Etkinliği. Kırsal Çevre Yıllığı. Kırsal Çevre ve Ormancılık Sorunlarını Araştırma Derneği, Ankara, 110-129.
- Çolak, A., 2001 H., Ormanda Doğa Koruma, (Kavramlar-Prensipiler-Stratejiler-Önlemler), Milli Parklar ve Av-Yaban Hayatı Genel Müdürlüğü Yayını, S.354.
- Demir, C. (2001). Milli Parklarda Turizm ve Rekreasyon Faaliyetlerinin Sürdürülebilirliği: Türkiye’deki Milli Parklara Yönelik Bir Uygulama. Doktora Tezi (yayımlanmamış) Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı, İzmir, 200 s.
- Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, 2020. Türkiye Milli Parklar Atlası, Tarım ve Orman Bakanlığı Yayınları.
- DKMPGM, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü Rize İli Doğa Turizmi Master Planı 2024-2028.
- DKMPGM, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü Rize İli Doğa Turizmi Uygulama Eylem Planı 2024-2028.
- DKMPGM, (2023). Korunan Alan Planlaması ve Yönetimi. TŞOF Trafik Matbaacılık A.Ş., Ankara, 168 s.
- DKMPGM, (2024). Biyolojik Çeşitliliği İzleme ve Değerlendirme Raporu 2012. Lazer Ofset Matbaa Tes. Ltd. Şti., Ankara.
- Doğa Koruma Merkezi, 2008. Orman ve Biyolojik Çeşitlilik, Doğa Koruma Merkezi Yayınları, Ankara, 198 s.
- Ekinci, G. (1991). Türkiye Milli Parkları. Yüksek Lisans Tezi (yayımlanmamış), İstanbul Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 159 s.
- Elvan, O.D. “Ormanı İşgal ve Ormandan Faydalanma (Yararlanma) Suçunun Hukuki Olarak İncelenmesi” Legal Hukuk Dergisi, cilt.20,sa.240,ss4509-4564,2022
- Güneş, G. (2011). Korunan Alanların Yönetiminde Yeni Bir Yaklaşım: Katılımcı Yönetim Planları. Ekonomi Bilimleri Dergisi, 3 (1): 47-57.

- İşık, K., Yaltırık, F., Akesen, A., 1997, Ormanlar, Biyolojik Çeşitlilik ve Doğal Mirasın Korunması, "XXI. Yüzyıla Doğru Sürdürülebilir Kalkınma İçin Ormancılık", XI. Dünya Ormancılık Kongresi Bildirileri, Cilt II, s:3-23, Antalya.
- IUCN, 2011. "What is a Protected Area", <http://www.iucn.org>.
- IUCN, 2024. "Seventy five years of experience", <https://iucn.org/about-iucn/history>.
- Karpuz, H., 1992, Rize Monografisi Kültür Bakanlığı Yayınları: 1406, Tanıtma Eserleri Dizisi:48, Türk Dil Kurumu Basımevi, Ankara.
- Koca, R., Güney İ., Altundal Öncü, M. ve Somuncu, M. (2016). Korunan Alanlarda Etkili Planlama ve Sürdürülebilir Alan Yönetimi Üzerine Kaçkar Dağları Milli Parkı'nın İncelenmesi. TÜCAUM Uluslararası Coğrafya Sempozyumu, 50-65. Ankara, Türkiye, 13-14 Ekim 2016.
- Körbalta, H., 2022, Türkiye’de Milli Parklar ve Uzun Devreli Gelişme Planlarının Arazi Kullanımı ve Yapılaşmaya Yönelik Mevzuat Kapsamında İncelenmesi.
- Kurdoğlu, O. 2002, Kaçkar Dağları Milli Parkı ve Yakın Çevresinin Doğal Kaynak Yönetimi Açısından İncelenmesi, S., 28-30.
- Kurdoğlu, O. 2015, Ormancılıkta Sosyo-Ekonomik Sorunlar Kongresi, 15-17 Ekim, S.69.
- Kuvan, Y. (2005). Korunan Alan Yönetiminde Etkinliğin Önemi ve Değerlendirilmesi. Korunan Doğal Alanlar Sempozyumu, 8-10 Eylül 2005, SDÜ, Isparta, s. 81-89.
- Muzaffer Yücel ve Deniz Babuş, Doğa Korumanın Tarihçesi ve Türkiye’deki Gelişmeler, DOA Dergisi, s:11, 2005, S., 151-175.
- Özkaya, M. (2015). Türkiye’de Korunan Alan Olarak Milli Parkların Yönetimi: Orman ve Su İşleri 4. Bölge Müdürlüğü Örneği. Yüksek Lisans Tezi (yayımlanmamış), Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Aydın, 411 s.
- Serter, G. (2020). 2002 Sonrası Milli Parklar Kanunu Kapsamında İlan Edilen Doğa Koruma Alanlarına Eleştirel Bir Bakış, Ankara
- URL-1. <https://camlihemsin.bel.tr/> (29 Nisan 2024, 11:30).
- URL2. <https://www.tarimorman.gov.tr/DKMP/Belgeler/MEVZUAT/Uluslararası%C4%B1%20S%C3%B6zle%C5%9Fmeler/7%20RAMSAR%20S%C3%96ZLE%C5%9EMES%C4%B0.pdf>.

Ünder, H., 1996, Çevre Felsefesi, Etik ve Metafizik Görüşler, Doruk Yayıncılık, Ankara.

Ürgenç, S., 1988, Ağaçlandırma Tekniğı, İ.Ü. Orman Fakültesi, Nazım Terzioğlu Matbaası, İstanbul.

Tema VAKFI, 2010, Türkiye'nin Biyolojik Çeşitliliğı ve Koruma Stratejileri, TEMAYayınları.

Vardar, Y., Gemici, Y., Yurteri, C., 1996. Türkiye'de Doğa Korumacılığının Tarihi ve Güncel Boyutu, DOA Dergisi, No:2, s.1-21, Tarsus

Wright, R.G., 1996, National Parks and Protected Areas, National Biological Service, University of Idaho, S., 23, USA.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı : GENÇ Enis

Uyruğu : T.C.

Yabancı Dili : İngilizce

Eğitim

Derece

Lisans

Eğitim Birimi

Orman Mühendisliği

Mezuniyet Tarihi

2012